

ОКУЛТНО-МИСТИЧНА БИБЛИОТЕКА № 2

Е. Н.

Елена Петровна Блаватска

БИОГРАФИЯ

ПРЪВОДЪ

1920

Печатница „Земледѣлско Знаме“
СОФИЯ

Прѣдговоръ.

Прѣдлаганата тукъ биография на Блаватска, макаръ и твърдѣ кратка, има една цѣль: да посочи на читателитѣ, че за човѣка тръгналъ въ пѣтя на окултизма нѣма миръ въ свѣта до като не намѣри своя учитель.

Земята като велика школа на живота, никога не е оставала безъ Учители. Има врѣмена обаче, когато Ложата на Великото Бѣло Братство изпраща своитѣ учители на човѣчеството съ много тѣхни ученици, да откриятъ на пригответнитѣ тайнитѣ на живота и на смъртта.

Днесъ голѣма часть отъ тѣзи Велики Учители на човѣчеството въ неговото минало, тѣпчатъ вече лицето на земята, зорко бдящи и за най-малката искрица запалена въ мрака. Прѣдъ тѣхнитѣ напълно открити вѣтрѣшни очи и уши се донасятъ всичкитѣ вопли и страдания на обрѣмененитѣ. Тѣ чакатъ и най-малкия зовъ за помощъ отъ оня, който иска да побѣди себе си. И не ще остане ничия въздишка нечуена, защото „когато ученикътъ е готовъ, учительтъ е вече прѣдъ него“. И тѣ ще се свържатъ за вѣчни врѣмена съ връзкитѣ на непозната намъ Прѣданость и Любовь, за да изразятъ Волята и Мждростята на Прѣдвечния . . .

Нека стремезтъ на тази велика руска жена къмъ върховетѣ на битието послужи за примѣръ и подражание.

Учительтъ на всѣки единъ отъ насъ, Който отъ вѣкове чака пригответването на своя ученикъ, днесъ може би е по-близко отколкото прѣдполагаме . . .

Приводачтъ.

Е. П.

Елена Петровна Блаватска.

Вся окруженная любовью и неновистью
партиј,
Въ лѣтописяхъ мировій исторіи личностъ ея
Грядеть безсмертная.

Шиллеръ.

Г Л А В А I.

Първи периодъ отъ живота на Блаватска.

Трудно е да си прѣдставимъ необикновената и несправедлива враждебность, съ която интелегентното руско общество продължава да се отнася къмъ своята гениална съотечественица — Е. П. Блаватска. Изминали сж се вече 18 години отъ нейната смъртъ ¹⁾ и повече отъ 30 години отъ основаването на Теософското общество, а тя още не е оцѣнена. Това врѣме струва ми се, е напълно достатъчно за да извика сериозно разслѣждане дѣятелността и труда на тази руска жена, която се борѣ съ такава несъкрушима енергия противъ сковаващия човѣшката мисль материализъмъ. Трѣбва да се разслѣдва живота и дѣятелността на оная, която е вдъхновила толкова благородни умове и е съумѣла да създаде духовното движение продължаващо да се развива и указва своето влияние върху съзнанието на съврѣменнитѣ.

Плодетъ на нейната дѣятелность сж на лице, и по тѣхъ ние можемъ лесно да дадемъ истинската си оцѣнка за Блаватска. Тя първа изяви тайното учение на което се основаватъ всичкитѣ религии, и направи опитъ да даде религиозно-философския синтезисъ на всичкитѣ вѣкове и народи. Тя прѣдизвика възраждането на древния изтокъ, и създаде международния братски съюзъ, въ основата на който положи уважението къмъ човѣшката мисль, безразлично на какъвъ езикъ е тя изказана; най-широка търпимостъ спрѣмо всичкитѣ членове на единното човѣшко сѣмейство, и стремлението да въплоти единъ не мечтателенъ а конкретенъ идеализъмъ, обещащъ всичкитѣ прояви на живота. Прѣдъ такива плодове бя трѣбовало да млькнатъ вси вражни уста и да възникне дълбокъ интересъ къмъ необикновеннитѣ сили на тази

¹⁾ Статията е писана въ 1870 год. 85 л. пр.

душа, която е могла да даде този могъщ гласъкъ на човѣшката мисль. Въпрѣки всичко това обаче, името на Блаватска продължава да извиква, както и по-рано, едно недоуване, и до днесъ не се е чуль още нито единъ гласъ въ полза на оная, която съ право би била слава и гордостъ на своята родина.

Отъ всичкитѣ нейни литературни трудове, благодарение на които западна Европа за пръвъ път се запознаваше съ тайнитѣ учения на древния изтокъ въ Русия, само миналата година се появи първия прѣводъ на „Гласътъ на Безмълвието“. До днесъ нейното литературно име е познато само о.ъ почеркътъ и за Индия, който подъ заглавието „Изъ пещеритѣ и усойтѣ на Индостанъ“ биде печатанъ въ „Руски Вѣстникъ“ въ началото на осемнадесетъ години. Всичко, което ми се удаде да намѣря въ руската литература за Блаватска, бѣ само враждебнитѣ памфлети на романиста Владимиръ Соловѣевъ — „Разбулената жрица на Изидя“ и други негови статии писани въ „Ребусъ“ мѣс. юли 1884 год.; двѣ други статии въ рѣчника на Венгерова, едната отъ тѣхъ съставена по биографичнитѣ бѣльжки на трето лице иъмащи никаква стойностъ. Ако при това прибавимъ и малко известния биографически очеркъ на нейната родна сестра Вѣра Петровна Желиховска, напечатанъ въ „Рускй Прѣгледъ“ — 1891 г. книга написана въ отговоръ на спомѣнатия памфлетъ на Вл. Соловѣевъ „Е. П. Б-ка и съвременния жрецъ на Истината“ и двѣтѣ писани въ „Ребусъ“ — 1881 и 82 г. ето всичкия материалъ въ руската литература за Елена Блаватска. Много по-добръ би било съвсѣмъ да се не докосва човѣкъ до книгата на Вл. Соловѣевъ, която носи печата на прѣдателството, защото когато я чета става ми скръбно, като че ли самъ човѣкъ участвува въ тая много некрасива постановка. Тя, обаче, игра твърдѣ голѣма ржководяща роля въ мнѣнието на руското общество относно Ел. Блаватска. Живо и ясно написана тя бѣ много четена. Очернена по единъ най-немилостивъ начинъ въ своята родина, Блаватска не е могла да се защити, и пуснатата отъ нея обходи безприпятствено цѣла Русия. Едни отъ самата книга, други по слухове отъ четеното почнаха да твърдятъ, че Блаватска е шарлатанка и нейното учение извиращо отъ такъвъ нечистъ източникъ не е добро. Най-опасното обаче въ тази книга е това, че тя се опира на „документи“. Благодарение на това, даже разсъдливи хора сж подпадали подъ влиянието на тази книга. Цѣността на главния документъ „Отчетъ на обществото за психически издирвания“ ние ще разберемъ по-късно, а сега необходимо е да каже нѣколко думи за намѣрението на Вл. Соловѣевъ. За да се нападне и оскърби една жена, която споредъ собственитѣ му думи, се е отнасяла съ материнска обичъ спрѣмо него, е много странно. Той очаквалъ нейната смъртъ, и по една необяснима причина издалъ статията си въ Русия и на руски езикъ; тогава, когато споредъ думитѣ му похвалната цѣль на

тази книга била да прѣдпази довѣрчивитѣ хора отъ гибелното влияние на Ел. Блаватска. Нужно е още да се знае, че тази книга не била за руситѣ, които никакъ не познавали Блаватска, и не могли да се ползватъ отъ съчиненията ѝ по причина на тогавашната цензура и послѣ, защото тѣ били написани на английски езикъ, но за тѣзи които сж вече подпаднали или лесно би могли да подпаднатъ подъ гибелното ѝ влияние, т. е. за англичанитѣ. Но това не е всичко: надѣвайки се че тази негова руска книга не ще стигне до англичанитѣ, той се основавалъ въ нея на двама живи свидѣтелк — Г-жа Куперъ Укли и Г-нъ Гебхардъ, които твърдѣ добръ сж познавали Блаватска. Но той сбъркалъ въ своя планъ — тѣзи послѣднитѣ твърдятъ, че той лъже!¹⁾ Прѣдъ видъ на горѣзложеного трѣбва съ прѣдпазливостъ да се отнасяме спрѣмо главнитѣ „документи“ на неговитѣ книги, т. е. къмъ писмата на Блаватска, по-големата частъ отъ които сж прѣведени безъ всѣкакви дати. Какво струва при такова безцеремонно отнасяне спрѣмо истината да се направятъ нѣкои малки измѣнения, които могатъ да измѣнягъ съвършено смисъла на писмата? На всѣки случай, всички които сж чели книгата на Соловѣевъ, най-настойтелно ги моля въ името на справедливостъта и заради великата руска жена, която горѣщо обичаше своята родина и теософията, да прочетатъ отговора на В. П. Желиховска „Е. П. Б-ка и съврѣмения жрецъ на истината“ и книгата на Анна Безантъ „Н. Р. Blavatsky and the Masters of Wisdom“. Послѣдната книга, подкрѣпена съ многобройни живи свидѣтели разпитани на самото имъ мѣсто т. е. въ Адияръ, прибавени къмъ многошумното слѣдствие на Г-на Ходжсона, бѣ напечатана въ отчета на обществото за психически изслѣдвания. Когато първи пжть се запознавахъ съ теософията, а заедно съ това и съ капиталния трудъ на Блаватска „The secret Doctrine“, мене ме порази пълното несотвѣтствие прѣдъ оная величественостъ на нейното творение и странното, неподходящо прѣдставление, което упорито се поддържаше отъ руското общество както за самото теософско движение, така и за неговата основателка. Това прѣдизвика у мене желанието да се запозная най-основно съ нейния животъ и трудоветѣ ѝ, и да изясня до колкото това е възможно, истинския образъ на тая, която извиква най-различнитѣ човѣшки чувства къмъ себе си: отъ обожаване до ненависть, отъ най-дълбоко почитание до най-прѣзрителнитѣ насмѣшки. Отъ тогава се изминаха нѣколко години и мене ми се удаде да се запозная не само съ всичко, което е писано за нея, но и лично да узная всичко отъ най-добритѣ и ученици като Анна Безантъ, Джорджъ Мидъ, Г-жа Куперъ

БЛАВАТСКА И НЕЕВИДИМИТЕ МАСТЕРИ

¹⁾ Който желае да получи потвърждение на изазното, може да се обърне къмъ Г-жа Куперъ Укли чрезъ редакцията на „Вѣстникъ Теософій“, с. Петерб. кабинетская, № 7.

Укли, Бертрамъ Китлей, Гюббе Шлайденъ и др. Едновръ-
 менно съ това, азъ продължавахъ да изучавамъ нейнитѣ
 съчинения и многочисленитѣ коментари на „Секретната
 Доктрина“, отъ които се образува обширна литература
 на три езика. И колкото повече се запознавахъ
 съ всички материали, толкова по-ясно ми ставаше,
 че за истинската биография на Блаватка, която да прѣд-
 стави нейния истински образъ, врѣмето още не е
 дошло. Нейната необикновена психическа организация про-
 явяваше сили, които за повече хора сж още въ латентно
 състояние. Изпрѣдила твърдѣ много типътъ на съврѣмения
 интелегентенъ човѣкъ, тя бѣ загадка за всички. Да се раз-
 гадае напълно, и безгрѣшно да се опрѣдѣлятъ нейнитѣ черти,
 това е работа на бъдещата психология. Историята говори,
 че и по-рано сж се явявали отъ врѣме на врѣме хора надарени
 съ незнани за обикновеннитѣ човѣци сил, като напр. графъ
 Калиостро, Яковъ Бьоме, Сведенборгъ и др. но разликата между
 тѣхъ и г-жа Блаватка е огромна. Тѣ сж живѣли въ ония
 врѣмена, когато съобщенията между хората сж били трудни,
 и критичното отнасяне спрѣмо нѣщата било още въ своя зародишъ,
 и по тази причина до насъ сж могли да достигнатъ
 само смѣтни легенди за тѣхнитѣ чудесни сили. Блаватка се
 явява на свѣтовната сцена въ такова врѣме, когато съоб-
 щенията обикалятъ земятъ съ свѣтквична бързина, когато
 всичко новоизлѣзло става достояние на цѣлъ свѣтъ, и при
 това тя е живѣла послѣдователно въ тритѣ части на свѣта
 напълно открито. Приемала е при себе си които е пожела-
 вала макаръ и само да я види, била е лично позната на
 много хора отъ разни националности и професии. Нея сж я
 познавали много учени отъ Америка, Европа и Азия. Самата
 тя, както живота ѝ и тѣй нареченитѣ нейни чудеса, били
 винаги явни и напълно достъпни за всички. Да се замълчатъ
 или да се създадатъ нѣкакви смѣтни легенди за това не е
 възможно. Но, и до днесъ още малко сж ония, които съзна-
 ватъ, че не само прѣнесеното отъ нея източно учение,
 но и тя самата, нейната личностъ, нейнитѣ необикновени
 психични сили, прѣдставляватъ за нашата епоха явление отъ
 най-голѣма важностъ. Това не е теория, а истински фактъ.
 И този фактъ говори твърдѣ краснорѣчиво, че науката трѣбва
 широко да разпротрѣ своитѣ граници, като обеме въ тѣхъ
 не само физическитѣ но и сврѣхфизическитѣ явления, и
 редомъ съ еволюцията на формата да приеме и тази на
 духовното (съдържанието), или пъкъ да сложи оржвието и
 да каже, че е безсилна прѣдъ тѣзи нови, отъ висше естество
 феномени. Отъ това гледище, като явления изпрѣварили
 своето врѣме, двацца дълбоки и важни насоки на човѣшката
 мисль по пътя на нейното бъдеще развитие, би трѣбвало
 Ед. Блаватка да прѣдставлява прѣголъмъ интересъ за съврѣ-
 меннитѣ психолози. Какъ се е проявилъ този интересъ въ

дѣйствителностъ ние ще видимъ послѣ отъ отчета на „ученото“ общество за психически издирвания. Когато чуваме отзиви или възпоменания отъ хора познаващи Блаватска, били тѣ нейни приятелъ или врагове, или когато разпитвате свърѣмненни неи свидѣтели за живота ѝ, най-много отъ всичко поразява факта, че всички иматъ най-разнообразни и противорѣчиви мнѣния за нея. Като че ли прѣдъ васъ изпъкватъ множество личности съ едно и сѣщо име — Е. П. Блаватска. За едни тя е велико сѣщество, което открива нови пѣтища въ свѣта, за други — врѣдна религиозна реформаторка; за едни тя е увлѣкателна и незамѣнима събѣседница, за други — мрачна тълкувателка на непонятна метафизика. Това велико сѣрдце пълно съ безгранична жалъ къмъ всички страждующи, тази ясновидка, която проникваше въ дълбинитѣ на човѣшката душа напълно се довѣряваше на първиятъ срѣщнатъ човѣкъ. Едни говорятъ за нейното безгранично търпение, други за нейния необузданъ нравъ и т. т. до безкрайностъ. Нѣма крайности за човѣшката душа, които да не се съчитаватъ съ името на тази необикновена жена. Никой, обаче, не е познавалъ напълно нейнитѣ черти. Нейната отчужденостъ идвала до тамъ, щото нейнитѣ близки се отнасяли съ недо-вѣрие къмъ нея. Трагизмътъ на тази отчужденостъ се хвърля въ очи когато четете биографическия очеркъ написанъ отъ нейната горѣщо любяща я родна сестра. Наредъ съ изказанитѣ добри чувства колко недоумѣния, какво смущение, колко принудено довѣрие само заради това, че тя — сестра ѝ видѣла „неопровержими доказателства“. Какво удивление се прозира въ тая любяща сестра, когато тя описва нейната личностъ. Какъ ѝ се иска да се извини и да каже: „да това е вече много!“... И това е напълно естествено: нейнитѣ качества надминали толкова тия на обикновенния човѣкъ, били твърдѣ чужди за огромното болшинство. За нея казватъ, че „тя се издигнала на висота където сѣ способны да лѣтятъ само орлитѣ на човѣчеството, и който не е ималъ силата да се издигне заедно съ нея въ висинитѣ, е виждалъ и дишалъ само прахътъ на нейнитѣ подметки“. Дори нейниятъ най-близкъ сътрудникъ и приятелъ, полковникъ Олкатъ, признава въ своя дневникъ, че независимо отъ многогодишния имъ съвмѣстенъ животъ, той до послѣдния моментъ не е можалъ да отговори на тъй чисто задования на себе си въпросъ: „коя бѣше наистина Блаватска?“. До толкова не се е подавала на никакви установени опрѣдѣления нейната необятна душа, до толкова необикновени били нейнитѣ качества и прояви. Но всички които я познаватъ се съгласяватъ въ нѣколко опрѣдѣления за нея: всички потвърждаватъ, че тя обладала необикновена душевна сила, подчиняваща на себе си всички които я окръжжавали, че тя била способна на непосиленъ трудъ и сврѣхчовѣшко търпение, когато въпросътъ се е отнасялъ до служене на

идеята или за изпълнение волята на Учителя. Всички признавали още и това, че тя притежавала поразителна — незнаеща никакви граници искреност. Тази искреност, изпъкваща във всяко проявление на нейната пламенна душа никога не я е напускала. За нея никога не е съществувал въпрос: какво ли ще помислят другите, какъ ли ще се отнееят към думите и по стъпките ми? Тази искреност изпъква във рѣзките ѝ изрази във нейните писма, и личи във всяка подробност на нейния буренъ и много страдаленъ животъ. Искреността и довърчивостта ѝ идвали до степенъ съвсѣмъ необикновена за душа като нейната, която била тъй много богата на житейски опитности. Една отъ чертите на Блаватска, която за близките ѝ и прѣдставлявала необикновена привлѣкателностъ, но която въ сждото врѣме и не малко ѝ е врѣдила, билъ нейниятъ сполучливъ хуморъ, повече добродушенъ, но понекога докосващъ се и до малките самолюбия. Ония, които я познаватъ във нейните младини, съ възтрогъ си спомнятъ за нейния неизтощимо — весель, дразнящъ и блѣстящъ отъ остроумие разговоръ. Тя обичала да се шегува, да дразни и да прѣдизвика караница. Нейната плѣменница Н. Вл. Желиховска казва: „у леля имаше удивителна черта: заради шегѣ и хубави изрази тя можеше да съчини всичко каквото поиска. Ние по нѣкога се смѣхме до припадане отъ нейните разкази за разговорите ѝ съ рапортьорите и интервюорите въ Лондонъ. Мама я прѣкъсваше винаги съ думите: „защо измисляшъ всичко това?“ Понѣкога и на свои познати — теософи, въ весели минути тя разказваше просто за смѣхъ разни небивалици. Тогава всички се смѣха, но отъ човѣшката тжпостъ, която отъ шегѣ не разбира произлизаха много недоразумѣния и неприятности“. Не само „неприятности“, но твърдѣ е възможно, щото тя отъ слушателите, които не разбиратъ отъ шегуване биваха докосвани отъ нейните шегѣ и прѣминавали въ лагера на нейните врагове. Враговетъ на Блаватска могатъ да се раздѣлятъ на двѣ категории: врагове на учението ѝ и нейни лични противници. Въ числото на първите най-върли били мисионерите, живущи въ Индия — влиянието на които прѣчело на нейното стрѣмление да обѣдини във единъ общъ езотеризъмъ всички древно арийски вѣрвания и да докаже, че всички религии водятъ своето начало отъ Единия Божественъ Източникъ. Наредъ съ мисионерите нейни противници били и проповѣрните спирити, чисто учение тя оборвала и въ многобройните си статии и въ устни бесѣди никога не стеснявайки се — по-своему — въ израженията си. Нейни лични неприятели били лица отъ тая частъ, на английското общество въ Индия, което тя, поради своята свободолюбива, ненавиждаща етикецинтъ натура, силно шокирала и което не можело да ѝ прости за дѣто тя прѣдпочитала прѣзрѣните въ

тѣхнитѣ очи индуси. Освѣнъ това, нейни врагове сж се явявали и всички ония, които сж отивали при нея съ користни цѣли. Неудовлетворени въ своето желаніе да получатъ отъ нея окулистни сили, благодарение на които тя извършвала своитѣ „чудеса“, тѣ се отдалечавали съ затаена вражда къмъ нея.

Резултатъ на всички тия вражди е шумния процесъ Куломая — Паттерсонъ — Ходжсонъ.

За тоя процесъ ще говоримъ по-послѣ, а сега ще приведа въ кратце биографическитѣ данни, които ми се удаде да провѣря благодарение любезното съдѣйствие на нейнитѣ родственници. Живота на Елена Блаватска може да се раздѣли на три ясно разграничени периода. Дѣтинството и моминството ѝ отъ деня на раждането прѣзъ 1831 г. до омжжването ѝ въ 1848 г. съставлява първия периодъ. Отъ 1848 до 1872 год. е втория периодъ отъ живота ѝ. Това сж тайнствени години отъ живота на Блаватска, за които нѣмаме почти никакви опрѣдѣлени данни. Двадесетъ тайнствени години, прѣкъснати съ четиригодишно прѣкарване между роднинитѣ ѝ. И третия периодъ — отъ 1872 год. до смъртъта ѝ прѣкарванъ въ Америка и Индия, а послѣднитѣ шестъ години — въ Европа, срѣдъ многобройни свидѣтели, които я познаватъ отъ близо.

Относно този послѣденъ периодъ отъ живота ѝ сжществуватъ много биографични свѣдѣния написани отъ хора които я познаватъ много добрѣ. Твърдѣ трудно е да си съставимъ ясна прѣдстава за дѣтството на Блаватска. Отъ двѣтъ книги на сестра ѝ В. П. Желиховска — „Когато бѣхъ малка“ и „Моето отречество“, въ които тя описва своето сѣмейство, не може да се добие никаква прѣдстава за характера и прѣживяваніята на Блаватска въ нейното дѣтинство. Това се обяснява отъ части съ обстоятелството, че Вѣра Петровна била помалка отъ нея съ четири години и не е могла съзнателно да наблюдава сестра си, която споредъ нейния разказъ, като постара, живѣла съвсѣмъ отдѣленъ животъ. Освѣнъ това, въ тридесетѣ години на миналото столѣтие гледали на психическитѣ сили на малката Елена като на нѣщо твърдѣ нежелателно и сѣмейството ѝ грижливо ги скривало както отъ другитѣ дѣца, така и отъ всички познати сѣмейства.

Другия източникъ, отъ който можемъ да научимъ нѣщо за Блаватска е книгата на Синетъ „Incidents in the life of Madame Blavatsky“. Тя ни дава нѣколко доста интересни подробности, обаче авторътъ ѝ я писалъ основавайки се на случайни разкази на сестрата на Блаватска, и до колко вѣрно той е запомнилъ и точно е прѣдалъ нейнитѣ думи, трудно е да се провѣри. Отъ връстницитѣ на Блаватска — нейната леля Надежда Андреевна Фадѣвна, която е само три годиби по-гольма отъ Елена Блаватска, е живѣла съ нея въ твърдѣ близки отношения, когато били дѣца още и двѣтъ, потвърждава необикновенитѣ явления окръжаващи Блаватска въ дѣтинството ѝ. Въ писмата си отъ 1877

г. тя казва така: „фенемениѣ произведени отъ медиумическитѣ сили на моята плѣменница Елена, сж извънредно забѣлѣжителни, истински чудеса, но тѣ не сж единствени. Много пѣти азъ съмъ чувала и съмъ чела въ книги по спиритуализма — свѣтски и свѣщенни, поразителни отчети за явления сходни съ описванитѣ отъ Васъ, но тѣ сж отдѣлни случаи. Толкова обаче сила, съсрѣдочена въ една личность както въ нея, това разбира се е небивалъ случай, може би нѣмащъ други равенъ на себе си. Азъ отдавна знаѣхъ, че тя владѣе грамадни медиумически сили, но когато бѣше при насъ тия сили не достигаха до тая степенъ както сега. Моята плѣменница, Елена, е особено сжщество и не може да се сравни съ нищо. Като дѣте, като млада дѣвойка, като жена, тя всѣкога стоеше толкова високо надъ окръжаващитѣ я цото никога не можеше да бжде оцѣнена достойно. Тя бѣше възпитана като дѣвойка отъ добро сѣмейство, за ученостъ и дума даже не ставаше. Обаче, необикновенитѣ и умствени способности, гѣвкавостъта и остротата на нейнитѣ мисли, изумителната леснина съ която разбираше и усвояваше найтруднитѣ нѣща, необикновенно развития и умъ съединенъ съ единъ рицарски — прякъ, енергиченъ и откритъ характеръ, ето кое я издигаше така високо надъ уровня на обикновенното общество, и не можеше да не привлече върху си общото внимание, а слѣдователно завистъта и враждата на всички, които съ своето ничтожество не понасяха блѣсъка и дарбитѣ на тая наистна удивителна натура!“

Физическото наследство на Блаватска е интересно въ това, че нейнитѣ прадеди били прѣдставители на исторически родове изъ Франция, Германия и Русия. По баща тя произхождала отъ владѣтелния Мекленбургски князь *Hahn von Rottenstein* - *Hahn* Майка ѝ е внучка на емигрантъ — хугенотъ, изгоненъ отъ Франция вслѣдствие религиозни гонения. Прабабата на Елена била отъ родътъ на Бандре дьо Плеси. Въ 1787 г. се омжила за князь Павелъ Василевичъ Дългоржки, и тѣхната дъщеря — княги Елена Петровна Долгоржая, омжжена за Андрѣй Михайловичъ Фадѣевъ, е баба на Елена Блаватска, която сама е възпитавала рано осиротелитѣ си внучета. Тя оставила за себе си споменъ като за една забѣлѣжителна и дълбоко-образована жена съ необикновена доброта, и ученостъ изключителна за ония врѣмена. Тя водила прѣписка съ много учени, между които е и прѣседателя на Лондонското Географическо общество Мурчисонъ, съ извѣстни ботаници и минералози, единъ отъ които — Хомеръ де Гель, нарѣкалъ въ нейна честь една намѣрена изкопаема раковина „*Venus Fadееff*“. Тя владѣла петъ чужди езика, рисувала прѣкрасно и била въ всѣко отношение отлична жена.

Своята дъщеря Елена Андреевна, рано поминалата се майка, на Ел. Блаватска, тя възпитавала сама, и ѝ прѣдала своята талантлива натура. Елена Андрѣевна пишела повѣсти и романи

подъ псевдонимъ Зинаида Р. и била твърдъ популярна въ началото на 40-тѣ години. Нейната ранна смъртъ извикала всеобщо съжалѣние, а Бѣлински ѝ посвѣтилъ нѣколко хвалебни страници, наричайки я „руска Жоржъ Зандъ“. За сѣмейството Фадѣви азъ слушахъ много пжти да говори Мария Григоровна Ермоловна, която притежава необикновено силна паметъ, и която познава много добрѣ всички сѣмейства въ Тифлисъ, където мжжътъ и е билъ губернаторъ прѣзъ 40-тѣ години. По нейния отзи въ младата тогава Ел. Петровна била блѣстяща дѣвојка, крайно своеволна и никому за нищо неподчиняваща се. Сѣмейството на баба ѝ се се ползувало съ прѣкрасна репутация, а самата ѝ баба поставяли на такава висота заради нейнитѣ добри качества, щото независимо отъ това, че тя самата у никого не ходила, цѣлия градъ идвалъ при нея на поклонение. Фадѣви, освѣнтъ дъщеря имъ омжжена за артилерийския офицеръ Ганъ, и другата имъ дъщеря по мжжъ Витте, имали още една дъщеря живуща по настоящемъ въ Одеса, и единъ синъ Роситславъ Андреевичъ Фадѣвъ, който Блаватска така силно обичала щото по мнението на нейния приятель Олкатъ, тѣ и нейната сестра Вѣра Петровна Желиховская съ дѣцата си, били за нея единствената и привързаностъ на земята. Въ сѣмейството на своя дѣдо Фадѣвъ, рано осиротѣлата Ел. Блаватска прѣкарала по-големата частъ отъ дѣтинството си, най-напрѣдъ въ Саратовъ, дѣто той билъ губернаторъ, а по-късно въ Тифлисъ. Сждейки по това което е достигнало до насъ, дѣтството ѝ е било много свѣтло и радостно. Прѣзъ лѣтото цѣлото сѣмейство отивало въ губернаторската дача — голѣмъ стариненъ домъ, обиколень съ градина, съ тайствени кжтчета, съ езеро и издълбанъ пжтъ, задъ който се е тъмнѣлъ простиращия се къмъ Волга лѣсъ. Цѣлата природа живѣела за буйната дѣвојка особенъ тайственъ животъ. Тя често се е разговаряла съ птицитѣ и животнитѣ. Когато пжкъ настжпвала зимата, кабинета на учената ѝ баба прѣдставлявалъ такъвъ интересенъ миръ, който билъ способенъ да разпали дори и едно най-тжпо въображение. Въ този кабинетъ имало много странни нѣща. Имало прѣпарирани разни звѣрове, виждали се озжбени глави на мечки и тигри, на една страна се пѣстрѣбели като ярки цвѣтчета малки колибри, на друга като живи стояли сови, соколи и ястреби, а надъ всичко, окаченъ на таванската греда разпѣрилъ крилѣ огроменъ орелъ. Но най-страшенъ отъ всички билъ бѣлия фламинго простиращъ дългата си шия сжщо като живъ.

Когато дѣцата влизали въ кабинета на баба си, тѣ сѣдали на напълнения черъ моржъ или бѣлъ тюленъ, и въ полумрака имъ се струвало, че всички тия животни почвали да шаватъ . . . Много страшни и увлѣкателни истории разказвала за тѣхъ малката Елена Блаватска, особено за бѣлия фламинго, крилата на който изглеждали опрѣскани съ кръвъ...

Освѣнъ силната връзка съ природата което виждали всички, имало въ дѣтството на Ел. Блаватска явления-видими само за нея. Въ най-раното дѣтство на ясновидѣщата дѣвојка прѣдъ нея се появявалъ величествения образъ на Индусъ съ бѣла чалма всекога единъ и сжщъ. Тя го познавала така добръ както и своитѣ близки и го наричала свои покровитель, твърдѣйки, че именно той я спасявалъ въ минути на опасностъ. Единъ такъвъ случай станалъ, когато тя била на около 13 години. Коньтъ, който тя яздѣла, се подплашилъ и се понесалъ въ силенъ бѣгъ. Дѣвојката не могла да се удържи и закачена съ кракѣтъ на стрѣмето овиснала надолу. Но вмѣсто да се убие тя ясно почувствувала че нѣкакви ржцѣ я поддържали до тогава до когато коньтъ билъ спрѣнъ. Другъ подобенъ случай произлѣзалъ още по-рано, когато тя била съвсѣмъ мѣничка. Ней много и се искало да разгледа една картина висяща високо на стѣната и завита съ бѣла завѣса. Тя се молила да разкриятъ картината, но молбата ѝ оставала винаги безъ послѣдствие. Веднажъ, останала въ стаята сама, тя придърпала до стѣната масата, качила на нея една малка масичка а на масичката поставила единъ столъ. Ней и се удало да се покатери на всичко туй опирайки се съ едната си ржка на прашната стѣна, съ другата тя вече хвенала края на завѣсата и я отдрѣпнала, когато въ сжщия моментъ изгубила равновѣсие и повече нищо не помнѣла. Като се свѣстнула тя лежала съвършено неповрѣдена на пода, маситѣ и стола стояли на своитѣ мѣста, завѣсата прѣдъ картината била дрѣпната, и единственото доказателство, че всичко това се случило на явѣ била слѣдата оставена отъ нейната малка ржка върху прашната стѣна подъ картината.

Така дѣтството и юношеството на Блаватска протекли при твърдѣ щастливи условия за просвѣщение, и по всички признаци твърдѣ дружелюбно въ сѣмейство на хуманни традиции и съвършено меки отношения съ хората. Омжжването и на 18 год. възраст за човѣкъ свадливъ и не любимъ отъ нея, съ когото тя не можела да има нищо общо, ни обяснява още по-добръ нейното желание да странствува на воля. Ако си прѣдставишъ условията при които въ ония времена една руска дѣвојка отъ провинциалното „висше общество“ живѣла, даже и въ сѣмейството си съ всичкитѣ прѣдразсѣдаци и стеснителни етикети, не е трудно да се разбере, че всички тия условия задущавали такава пламенната и непризнаващи никакви рамки сводолубива натура, каквато притежавала младата Ел. Блаватска. И бждащето потвърдило това: три мѣсечи слѣдъ женитбата Ел. Петрована избѣгала отъ мжжѣтъ си. Съ това бѣгство се завършва първия периодъ отъ нейния животъ и започва втория, който се състои цѣлия отъ безкрайни скитания по море и суша, ту въ една частъ на свѣта, ту въ друга.

Втори периодъ.

Ако вземемъ географическата карта на земното кълбо и отбѣлжимъ на нея пѣтуванията на Блаватска прѣзь врѣмето отъ 1848 до 1872 г., ще получимъ слѣдната картина: отъ 1848 до 1851 год. пѣтишествие по Египетъ, Атина, Смирна и Мала Азия — това е първиятъ ѝ несполучливъ опитъ да проникне въ Тибетъ. Прѣзь 1851 год., датата е дадена въ нейнитѣ собствени бѣлѣжки, тя идва въ Англия, кждѣто станала първата ѝ срѣща съ Учителя, който ѝ се явявалъ въ дѣтнитѣ стѣнѣ и когото тя наричала свой покровителъ. Отъ 1851 до 1853 г. пѣтишествие прѣзь Южна Америка и пристигане въ Индия — втори несполучливъ опитъ да проникне въ Тибетъ и връщане въ Америка прѣзь Китай и Япония. Отъ 1853 до 1855 г. или 56-а година, странствуване по севѣрна и централна Америка и идване въ Англия. Отъ 1856 до 1858 г. връщане отъ Англия прѣзь Египетъ въ Индия и трети несполучливъ опитъ да проникне въ Тибетъ. Прѣзь декември 1858 Блаватска се явила неочаквано въ Русия при своитѣ роднини и се установила въ Одеса, а послѣ въ Тифлисъ до 1863 г. Въ 1864 г. тя успѣла да проникне най-послѣ въ Тибетъ, отъ кждѣто заминала слѣдъ кратко врѣме за Италия въ 1866 г., послѣ отново въ Индия, и прѣзь планината Кумлунъ и езерото Палти отново въ Тибетъ. Въ 1862 год. тя, прѣзь Египетъ и Гърция идва при своитѣ роднини въ Одеса, а отъ тука, на слѣдующата 1873 г. заминава за Америка. Съ това съ свършва втория периодъ на живота ѝ. Ако вникнемъ въ това 20 годишно скитане по земното кълбо, несмѣтайки четеритѣ години прѣкарани при роднинитѣ ѝ, скитане свършено безцѣлно на видъ, тъй като ние имаме работа не съ ученъ изслѣдователъ, а съ жена нѣмаша никакво опредѣлено занятие, единственъ указателъ за истинската цѣль на всичкитѣ тия скитания се явяватъ повтарянитѣ опити да проникне въ Тибетъ. Освѣнъ това прѣдположение не сжществуватъ никакви други оправдателни свѣдения за живота ѝ прѣзь този периодъ. Даже роднинитѣ ѝ, които горѣщо сж я обичали, сестра ѝ и нейната леля, съ които я свързвала нѣжна дружба, и тѣ нищо опрѣдѣлено не знаятъ за тази епоха отъ нейния животъ. По едно врѣме тѣ даже били увѣрени, че тя не е вече между живитѣ. Въ възпоминанията на Мария Ермоловна, познаваща лично живота на Блаватска въ нейната ранна възраст, има една подробностъ неспомената никждѣ, която може би е имала важно значение за живота ѝ. Едноврѣменно съ Фадѣви, въ Тифлисъ живѣлъ и родственика на тогавашния губернаторски замѣстникъ въ Кавказъ — князь Голицинъ, който често посвѣщавалъ Фадѣви и силно се интересувалъ отъ оргиналната млада дѣвочка. Той билъ извѣстенъ по думитѣ на г-жа Ермоловна „и за масонъ, и за мѣгосникъ и за ясновидецъ“. Непосрѣдствено слѣдъ заминаването на князь

Голицинъ отъ Тифлисъ, послѣдвало неочакваното рѣшение на Ел. Петровна да избѣга отъ мъжътъ си, да се отдѣли отъ съвсѣмъ неподходящия за нея Блаватски. Ако съпоставимъ тѣзи обстоятелства съ послѣдвалото бѣгство на Петровна отъ дома на мъжа си само три мѣсеца слѣдъ свадбата, можемъ съ голѣма вѣроятностъ да прѣдположимъ, че въ разговоритѣ си съ „магьтъ“ — князь Голицинъ, човѣкъ свѣдуцъ въ областта на медиумизма и ясновидството, или най-малко поне интересувашъ се отъ подобни явления, Ел. Петровна можала да получи много указания, които подѣйствували на нейното рѣшение, каквото и да стане, да се изтръгне отъ стѣснителнитѣ условия на свѣтския животъ. Тогава тя навѣрно е разказала на своя събесѣдникъ за своитѣ видѣния и за своя „покровитель“, и е получила отъ него редъ указания, а твърдѣ е възможно и адресътъ на този египетски коптъ, за когото тя споменава като за свой първи учителъ по окултизма. За потвърждение на това служи обстоятелството, че пристигнала до Керчи съ своитѣ слуги, Блаватска ги изпратила съ парахода и вмѣсто да замине при баща си, както прѣдполагали роднинитѣ и слугитѣ ѝ, тя се отправила на изтокъ — къмъ Египетъ, и пжтешествувала не сама, а съ своята позната графиня Киселева. Възможно е щото срѣщата имъ да е била случайна, но възможно е да е имало и прѣдварително съгласие. Ако моето прѣдположение е вѣрно, то цѣлия характеръ на нейното изчезване къмъ изтокъ се имѣня свършено: вмѣсто безцѣлно влечение къмъ приключение явява се опрѣдѣлено стремление къмъ намислена цѣль. Слѣдъ три години става и най-важното събитие прѣзъ тази епоха на нейния животъ — първата ѝ срѣща съ учителя, за тая срѣща, която станала въ Лондонъ прѣзъ 1851 год. споменавагъ Олкатъ, графиня Вахмейстеръ и г-жа Анна Безентъ. *Всичкото значение на тая срѣща се състои въ връзката на този героически, пламененъ характеръ, никога не отстъпващъ, прѣодолюващъ всички прѣпятствия, вѣренъ и прѣданъ до послѣденъ дѣхъ на своя учителъ.* Тази прѣданность била за нея свѣтълъ фаръ, който направлявалъ всичкитѣ дѣйствия на понататъшния ѝ животъ. При свѣтлината на тази пжтеводна звезда всичкитѣ нейни скитания, всичката необикновеностъ на нейнитѣ прѣжививвания и постоянно възобновяванитѣ опити да проникне въ Тибетъ, всичко това получава свършено нова, дълбока смисълъ. Нейнитѣ врагове, а така сжщо и всички сждящи само по вънкашността, прѣдполагали, че тайнственността на живота ѝ прикривала нѣщо осждително иначе „защо нейния животъ не билъ откритъ, както у всички добри хора?“ Да, имало е тайни, но не глупави желаня за приключения пълнили тая тайнственна часть на нейния животъ, а неукротимо влечение на велика душа къмъ велика цѣль. За да се разбере напълно тази страна на нейния животъ, необходимо е да се знае какво е това „ученичество“, въ какво се състои, какъвъ редъ

задължения налага на ученика и какви сж на изтокъ отношенията на ученика спрѣмо неговия учителъ. Безъ приблизително поне знание на тия нѣща, вѣрна оцѣнка на живота на Блаватска е невъзможна, тъй като безъ всѣкакво съмнѣние тя е била ученичка на велики Адепти на източната мждрость — *Brahma vidja*. За европейцитѣ, объркали всѣко понятие за езотеризма, се прѣдставлява като нѣкаква приказка самото сжществуване на източнитѣ учители, живуци особень животъ срѣдъ непристѣпнитѣ Хималаи, неузнати отъ никого освѣнъ отъ едно малцинство теософи-мечтатели. Това прѣдставление обаче, съвсѣмъ се измѣня, когато почнемъ да се запознаваме съ вжтрѣшния смѣлъ на религиознитѣ учения въ Индия. Разликата въ умствения и духовень животъ на материалистическия Западъ и мистическия Изтокъ е толкова голѣма, че неразбирането на Западъ самитѣ сжщественни особености на Изтокъ е напълно естествено. На Изтокъ никой не се съмоява въ сжществуването на Велики Адепти на божествената мждрость. Въ вѣстникъ „*Boston courier*“ отъ 18 юли 1886 г. по поводъ обвиненията противъ Ел. Блаватска за фиктивното ѣ общение съ несжществуващитѣ учители на мждростта, появилъ се протестъ подписанъ отъ седемдесетъ пандити отъ Негапатама, разсадника на знанията по древнитѣ религиозни учения въ Индия, въ който протестъ тѣ потвърждаватъ че „махатми или садхи не е измислица на г-жа Блаватска, а сж висши сжщества — *Superior Beings*, въ сжществуването на които никой отъ просвѣтенитѣ индуци не се съмнява“.

За тѣхъ сж знаели нашитѣ дѣди и прадѣди, съ тѣхъ и въ настоящето врѣме много индуци които нѣматъ нищо общо съ теософското общество, сж въ постоянни сношения. Това е свидѣтелството отъ ученитѣ на Изтокъ. Но и западнитѣ учени не отричатъ възможността за свѣрхогмални психически способности, които у болшинството хора сж въ скрито състояние, и само слѣдъ врѣме се развиватъ до пълното свое проявление. А ако това е така, съвсѣмъ нелогично е да се отрича възможността за все по-голѣми и по-голѣми психически степенни, а слѣдователно и сжществуването на такива „висши сжщества“, душевнитѣ сили и свойства на които сж още непознати на нашата ниска степенъ на развитие. Мнозина смущава тайната която окръжава тия сжщества. Но за това има важни причини, въ числото на които най-лесно разбираемата за европейския умъ, е естественото изтънчаване на цѣлата нервна система. До каква степенъ такава изтънчена нервна система може да страда отъ нашитѣ съврѣмненни условия на живота, това могатъ да разбератъ всички притежаващи „тънки нерви“. Ако вземемъ една така изтънчена чувствителностъ, не е чудно да си прѣдставимъ прѣделъ, задъ който шумътъ и движението на градската суета, и събирането на множество нехармонично настроени хора ставатъ даже опасни за силно изтънченитѣ нервни проводници. Тази е

главната причина, че хора достигнали святостъ, която неизбѣжно се съпровожда съ изтънчаване на цѣлата нервна система, всѣкога се стремятъ къмъ уединение, скриватъ се въ пустинитѣ и джунглитѣ. Когато единъ такъвъ човѣкъ съ изключително тънко психическо развитие се намѣри срѣдъ много хора, той, както казахме, трѣбва силно да страда, а на още по-голяма степенъ на развитие, безъ прѣдпазване — ограждане, извѣстни окултисти не биха могли да издържатъ грубия шумъ на съврѣмения градски животъ. Ако разгледаме характерното въ живота на Блаватска и ако имаме елементарни познания за окултнитѣ явления, можемъ съ увѣреностъ да кажемъ, че цѣлия втори периодъ на нейния животъ билъ подготовка за ученичеството ѝ, а послѣ е дошло и самото ученичество. Колкото се отнася до послѣднитѣ години отъ живота ѝ, тѣ носятъ ясниа печатъ на една опрѣдѣлена духовна мисия. За доказателство на това ни служатъ много обстоятелства отъ нейния животъ, а така сжщо и характера на литературното ѝ творчество. Само първата „Станса“ на книгата „Дзианъ“, на която и третѣ тома отъ „Секретната Доктрина“ служатъ за коментаръ, може да бѣде достъпна за ученика на Висшитѣ Адепти. По съображения отъ висшъ характеръ намѣрено е за своезрѣмено да се публикуватъ въ края на миналото столѣтие. Ако това не бѣше така, тѣзи „Станси“ биха били отдавна извѣстни, ако не на западнитѣ учени, то поне на източнитѣ пандити. До тогава обаче, тѣ не сж били извѣстни никому, и дѣйствително тѣ се даватъ на свѣта за првъ пжтъ чрѣзъ Блаватска. Иначе въ Индия отдавна биха се понесли громки протести отъ страна на ученитѣ брамини, които не биха закъснѣли да разгласятъ самозванството на тази жена отъ прѣзрѣната въ тѣхнитѣ очи раса, която прѣписва на себе си първия прѣводъ на този драгоцененъ древенъ документъ. Другата нейна книга „Гласътъ на безмълвието“ не разкрива нейното „ученичество“ за европейцитѣ, изтъркали съврѣшено понятието за религиозния езотеризъмъ. Но за ония, които разбиратъ истинската смисълъ на евангелското изречение: „срѣменъ е пжтятъ, тѣсни сж вратата водящи къмъ Живота, и не много сж тия, които ще ги прѣминатъ“, и които знаятъ какво е това източния религиозенъ „Пжтъ“, е съврѣшено ясно, че Блаватска е била ученичка на Източната езотерична школа, и само тамъ тя е могла да изпълни това изречение проникнато до толкова съ духовността на древния Изтокъ. Всички документи говорятъ за това, че тя имала съприкосновение съ тази духовностъ, и е черпала своето вдъхновение не посредствено, а направо отъ първоизточника. Само истинскиятъ „Челла“, измѣнилъ цѣлия си душевенъ животъ съ велико напрѣжение по нови пжтища, изгорилъ цѣлата своя низша природа въ огъня на вътрѣшнитѣ борби, е способенъ да изрази опита на духовния подвигъ така, както го е изразила Блаватска въ книгата си

„Гласът на безмълвието“. Като второ доказателство за истинността на нейното „ученичество“ служатъ постояннитѣ сношения съ Източнитѣ учители, удостоверени отъ множество свидѣтели — европейци и индуси. Тия сношения носили различенъ характеръ: редко тѣ били непосредственно физически, често писменни, а най-вече ясновидящи, психически. Въ послѣднитѣ влизатъ астралнитѣ сношения — ясно виданъ образъ и чуванъ гласъ на отсъствуващъ физически събесѣдникъ, и психическитѣ тѣй наречени „внушения“. Но на тая степенъ на развитие до каквато сж достигнали психическитѣ сили на Блаватска, сношение отъ послѣдния видъ между учителя и ученика, или Гуру и Челла, както се изразяватъ на Изтокъ, могатъ да достигнатъ до такава отчетливостъ и непрѣкъснатостъ, както и физическитѣ общенія. Между тѣхъ се установява нѣщо като безжиченъ телеграфъ. Сществуваатъ много свидѣтелства, какъ, даже въ врѣме на оживенъ разговоръ, когато вниманието на Блаватска било устрѣмено на опрѣделенъ прѣдметъ, тя внезапно се спирала като че ли се вслушвала въ нѣщо. И всѣкога слѣдъ това се явявало или писмо, или вжтрѣшна заповѣдъ, която тя бързала да изпълни. Никой другъ при това не чувалъ никакъвъ звукъ освѣнъ нея. Само до нейния разкритъ вжтрѣшенъ слухъ, ясно сж донасяли вжтрѣшно произнасянитѣ думи на учителя които се прѣдавали посрѣдствомъ съединяващия ги магнетически токъ.

Всички тия явления: ясновидство, психометрия, телепатия, внушения и пр., наречени до скоро свѣрхестественни почватъ да се зариистрирватъ въ лѣтописитѣ въ научнитѣ наблюдения, но да ги обясни съврѣмнатата наука не ще бжде въ състояние до тогава, до когато не признае духовната природа на човѣка — неговата духовна еволюция. До това врѣме само окулиститѣ ще разбиратъ правилно всички тия „ненормални“ явления. Тѣ обаче съвсѣмъ не ги считатъ за „ненормални“, а само за прѣждеврѣменно и едностранчиво, затова и нехармонично развитие на човѣшката душа. При естествения ходъ на развитието тия сили ще се разкриватъ твърдѣ бавно и при това при взаимни съчитания. При ускорена еволюция тѣ могатъ да се явятъ или нехармонично, а слѣдователно и врѣдно, както е въ болшинството медиуми, *у които развитието на проводницитѣ е изпрѣварило това на духътъ, или пъкъ развитието може да стане чрѣзь правилна вжтрѣшна култура. Въ послѣдния случай е необходимъ учитель, който самъ се явява за тая култура необходимъ за това, което се нарича „Посвящение“ въ висшата духовна областъ. И ако у вървящия по „Пътя“ душевнитѣ сили сж толкова голѣми, щото той може да понесе съзнателно огромнитѣ напръжения при вжтрѣшното прѣустрояване на цѣлата му психика, тогава той може твърдѣ много да изпрѣвари своята раса. И тия сили, които у другитѣ хора*

дѣйствувать още стихийно, у него ще бждатъ подчинени на собственната му воля. Той става тѣхенъ господарь, и вслѣдствие на това освобождава огромно количество енергия потрѣбна за вашата работа на духа. И обратно, когато тѣзи сили се развиятъ прѣждеврѣменно и останатъ да дѣйствувать стихийно, неподчинени на съзнанието и волята, тѣ могатъ да служатъ само за врѣда на този който ги притежава. Не той разпорежда съ тѣхъ, а тѣ владѣятъ него и го водятъ къмъ смущение и разбърканостъ. И макаръ, че до неговитѣ прѣждеврѣменно развити вжтрѣшенъ слухъ и вжтрѣшно зрѣние достигнатъ свѣтлинни и звукови явления отъ невидимия миръ, отъ това той ще стане ни по-умень ни по-развить духовно. Той не ги разумѣва, и не знае оная интимна връзка, която съществува между всичкитѣ явления на духовния миръ. *Правилната култура на висшитѣ спихическы сили има своя наука, свои строго обосновани дисциплини, свой многовѣковенъ опитъ, свои учители и свои школи.*

Въ една такава източна школа е била приета и Блаватска, доказателство за кето ни служатъ послѣднитѣ години отъ живота ѝ, когато вече ясно изпъкнали резултатитѣ отъ систематическата култура на нейнитѣ силни и медиумически способности. „Тогава, въ 1859 и 60 години, всички тия феномени бѣха въ нейна власть и контрола“, съобщава сестра ѝ В. П. Желиховская. „Когато ние отново я видѣхме прѣзь 1884 г. то всички проявления на невидимитѣ сили бѣха ѝ напълно покорни, никога не се проявяха безъ нейната воля и се прѣкратаваха веднага по нейното желание. Тази промѣна стана и съ нейното ясновидство. По-рано, нежелаейки тя често виждаше нѣща които не я интересоваха и нѣмаха нищо общо съ нея. Но двадесетъ години слѣдъ това тя си прѣнасяше духовния взоръ тамъ къдѣто искаше и виждаше това, което искаше да види“. Именно тия психическы сили, развити въ пълня съзнателность и напълно подчиняващи се на нейната воля служатъ сами за неоспоримо доказателство, че нейното психическо развитие е дошло чрѣзь правилна култура и то въ окултна школа. Тия сили могатъ да се раздѣлятъ на нѣколко групи:

1. Внушение извикващо разни илюзии — свѣтлинни, звукови, осѣзателни, вкусови и обонятелни у този който е подложенъ на внушението.

2. Ясновидство отъ всѣкакъвъ видъ: четене на мислитѣ и настроенията — измѣненията на аурата на наблюдавания.

3. Сношение прѣзь далечни разстояния съ лица имащи сждо таково или по-голѣмо психическо развитие.

4. Силно развита интуиция, свѣрхсъзнание, даваща ѝ възможность да черпи знания недостъпни за болшинството други способности — четене козмическата хроника, Akasha.

5. Картини творени само прѣзь подчинената на волята ѝ мисль. Въ 1895 год. били прѣдставени на експерти та-

жива картини, които Блаватска е рисувала само съ едно слагане на ржката си върху листъ чиста хартия. Тъзи ресунки се виждали като работени съ водни бои, съ сини червени и зелени моливи, съ чернило и съ злато. Въ тъзи случаи съ срѣдоточеното въображение се явява като творецъ, а силата и материята като негови работни орждия.

Всички тия способности сж извѣтни само въ източнитѣ школи по окултизма, и тѣхъ не ги владѣе ни единъ западенъ медиумъ.

б. Явления изискващи, знания за първичнитѣ свойства на природата; силитѣ на сцѣплението образуващи раличнитѣ агломерати въ атомитѣ, и знания за ефира — неговия съставъ и потенциалностъ. Другитѣ психически сили на Блаватска излишно е да ги изреждаме, защото да ги обясни би могълъ само този, който знае толкова, колкото е знаяла самата тя. Доказателство за нейното високо окултно развитие служи и упоритото ѝ мълчане относително този тайнственъ периодъ отъ живота ѝ. Това доказателство е особно важно като се вземе прѣдъ видъ нейния характеръ, който билъ до такава степенъ откровенъ и нездържанъ, че тя, споредъ думитѣ на близкитѣ ѝ, никога не разбирала прѣдъ кого и какво говорѣла. Съ това тя често си върдила като е давала оржжие на своитѣ врагове противъ самата себе си. Който е запознатъ съ условията на окулното обучение за него подобно мълчание, е не само въ редътъ на нѣщата, но е едно отъ самитѣ вѣрни доказателства, че дадения човѣкъ е дѣйствително ученикъ на окултна школа. Можешъ да проживѣешъ съ него подъ единъ покривъ цѣлъ животъ и пакъ да не узнаешъ за неговата принадлежностъ къмъ школата. И обратното: когато срѣщнешъ окултисти, а такива въ последно врѣте се срѣщатъ не рѣдко, които едва ли не на улицата обявяватъ чрѣзъ приближенитѣ си за своето „посвѣщение“, можешъ да бждешъ увѣренъ, че тукъ нѣма нищо сериозно.

Единъ истински Чела никога и при никакви обстоятелства, не говори за това, че принадлежи къмъ извѣстна школа и нищо относящо се до неговото окултно обучение. Това е необходимо условие, което има твърдѣ голѣми основания. А когато тия които нѣматъ понятие за явленията на висшето съзнание, хвърлятъ упрѣци по поводъ на тия „тайни“, опирайки се на това, че всичко добро трѣбва да бжде явно, на тия упрѣци може да се отговори едно: окулната школа дѣйствително развива висшитѣ сили на ученика, между които сили има и такива, като напр., виждане аурата на човѣка, неговия истински характеръ и всички негови скрити свойства. Сжко така способността да внушава на хората своята воля и своитѣ мисли. Не е трудно да си прѣдставимъ какви нови бѣдствия биха сполѣтили, и безъ това трудния земенъ животъ, ако развитието на тия скрити сили би станало достъпно за всички, между които има и много егоисти и хора съ нечисти намѣрения.

Слѣдующитѣ доказателства сжцо ни увѣрjаватъ, че тя е била ученичка на окултна школа. Тя постоянно и неизмѣнно е заявявала, че *тя не* е авторъ на своитѣ книги, че тя само е орждие, че само пишела подѣ диктовка и т. н. Ако това не бѣ вѣрно, ако задѣ нея не би стоялъ учитель, а тя самата е измислила своята „Секретна Доктрина“, съ нейнитѣ безчислени цитати, то Ел. П. Блаватска би се показала не само като притежателка на огромна ученостъ, неизвѣстно отѣ гдѣ придобита, но и като великъ гений, защото такава индивидуално творчество, каквото е нейната „Секресна Доктрина“, не се намира ни въ една епоха. И какво би могло да я застави да се лиши отѣ заслужената слава, почитъ и уважение на своитѣ съврѣмници, а упорито да приписва своето лично творчество на нѣкакъвъ несществующъ призракъ? Какви сили биха могли да заставятъ човѣкъ, който съ собственни усилия е придобилъ такава грамадна маса знания, да се отрѣче отѣ тѣхъ въ полза на нѣкое, отѣ своята фантазия умислено сщество, и така да извика спрѣмо себе си оскърбителното недовѣрие, насмѣшки и неразбиране отъ всички страни, даже отъ страна на своитѣ близки и обични хора? Само една безнадеждна лудостъ би могла да направи това положожение на нѣщата, обаче Ел. Петровна обвинявали въ твърдѣ много грѣхове, но *въ това* не сж я обвинявали ни кога.

Приведанитѣ доказателства, вѣроятно, сж достатѣчни да освѣтлятъ истинската смисълъ на втория, тайнственъ периодъ на нейния животъ.

Единъ епизодъ отѣ нейното пѣтешествие въ Монголия, който е упоменатъ въ „Jsis Unveiled“, дава понятие за това, въ какви положения ней ѣ се случвало да бжде прѣзъ врѣме на своитѣ скитания. Това било въ 1855 год., когато тя била на 24 години и когато за трети пѣтъ се опитала да проникне въ Тибетъ. Отѣ Калкута тя се отправила на пѣтъ съ трима другари. Пѣтували прѣзъ Кашмиръ подѣ закрилата на единъ татарски шаманъ. Другаритѣ ѣ отишли недалеко: двамата отѣ тѣхъ били върнати отѣ правителственни агенти, а третия заболѣлъ отѣ жестока трѣска. Смѣлата Ел. Петровна се отправила на пѣтъ сама съ шамана, стрѣмейки се вече къмъ тази „запрѣтена страна“. Въ врѣме на единъ отдохъ въ монголскитѣ степи, подѣ разпѣната палатка, шаманътъ се съгласилъ на молбитѣ на своята млада спѣтница, да ѣ покаже дѣйствието на своя талисманъ, който той постоянно носилъ съ себе си. Вмѣсто всѣкакви обяснения, той *глопналъ* талисмана и почти веднага падналъ въ дълбокъ трансъ. Два часа, прѣкарала младата жена сама съ оконечелото тѣло, срѣдъ пустата монголска степъ, и прѣкарала, както изглежда, твърдѣ интересно. Тя заставяла астралното тѣло на шамана да пѣтешествува по свѣта и да ѣ разказва какво правятъ нейнитѣ познати. Една отѣ нейнитѣ познати, стара дама, се появила

даже въ жгъла на палатката съ писмо въ ржка. По-послѣ се указало, че тая дама въ врѣме на четене казаното писмо, изгубила съзнание и „видѣла Елена въ нѣкакво пустинно мѣсто, подъ циганска палатка“. Най-послѣ, Ел. Петровна отпраща астралния шаманъ за помощъ и наистина, слѣдъ малко врѣме, цѣла група конници пристигнали до палатката и я освободили отъ това неприятно положение. Прѣди да разгледамъ далечнитѣ години отъ живота на Ел. П., азъ ще приведа единъ интересенъ документъ, относящъ се къмъ второто нейно прѣбиваване въ Тибетъ, между 1866 и 1871 год., който биде напечатанъ неотдавна въ книгата на А. Безантъ „H. P. Blakatzky and the Sisters of the Wisdom“. Този документъ билъ доставенъ по необикновенъ начинъ, на любимата Еленина леля — г-жа Надежда Андрѣевна Фадѣева и ето какво тя казва въ едно свое писмо за неговото получаване: „Азъ писахъ на г-нъ Синетъ . . . по поводъ писмото, получено отъ менъ по единъ особенъ начинъ, когато моята плѣмница бѣше на противоположния край на свѣта, или по-право, когато никой не знаеше кждѣ се намира тя. Всички наши старания да узнаемъ кждѣ е тя не доведоха до нищо. Ние бѣхме вече готови да я считаме за мъртва, когато — азъ мисля, че получихъ писмо отъ този, когото вие наричате учителъ, донесено не менъ самата, въ моя собствено домъ, по единъ необикновенъ начинъ отъ единъ пратеникъ съ азиатско лице, който веднага изчезна отъ моитѣ очи. Това писмо, съ което ме молятъ да не се безпокоя и въ което ме увѣряватъ, че Елена е жива и здрава, се намира у менъ, но остана въ Одеса. Когато се върна, азъ ще ви го изпратя, и ще бѣда радостна, ако то Ви послужи. Извенете ме, но менъ е трудно да повѣрвамъ, че има хора толкова неразумни, та да мислятъ че моята плѣмница или Вие сте измислили тия хора, които Вие наричате Махатми. Менъ е неизвѣстно отъ кога Вие ги знаете лично, но моята плѣмница ми е говорила за тѣхъ, твърдѣ подробно, прѣди много години. Тя ми пишеше, че възобновила сношенията си съ нѣкои отъ тѣхъ, съ които написала „Jsis“. Защо тя би ги измислила? Съ каква цѣль? И какъ тѣ биха я направили тъй велика, ако не сжществуваха? Вашитѣ неприятели, може би сж хора не лши и не безчестни, но тѣ, въ всѣки случай, сж не твърдѣ умни ако Ви обвиняватъ. Ако азъ, която се надѣвамъ да остана до гробъ ревностна християнка, вѣрвамъ въ сжществуването на такива хора (макаръ, че не и въ всички чудеса, които имъ приписватъ), защо пъкъ другитѣ да не вѣрватъ? Въ краенъ случай азъ мога да засвидѣтелствувамъ лично, сжществуването на единъ поне отъ тѣхъ. Кой може да ми донесе това писмо въ момента, когато азъ тъй се нуждаяхъ отъ успокоение, ако не единъ отъ тия адепти? Вѣрно е, че азъ не познавамъ почерка, но начина по който то ми бѣ прѣдадено е така необикновенъ, че никой освѣнъ адептѣ

съ окултни знания не би могъл да извърши нищо подобно. Писмото ми обѣщаваше възвръщането на моята плѣмница и това обѣщание биде изпълнено. Въ всѣки случай, азъ ще Ви изпратя това писмо слѣдъ двѣ недѣли и Вие ще го получите въ Лондонъ". Писмото било получено слѣдъ десетъ деня. То било написано на китайска оризова хартия, рчно производство, каквато употребяватъ въ Кашмиръ и Пенджабъ, и вложено въ пликъ отъ сѣща такава хартия. Адреса билъ такъвъ: За високопочитаемата госпожа Надежда Андрѣвна Фадѣева, въ Одеса. (To the nonparelle, very Honorable Sady Nadejda Andriewna Fadeeff, Odessa). Въ жгъла на плика имало бѣлѣжка съ моливъ, написана отъ г-жа Фадѣева, на руски езикъ: „Получено въ Одеса на 7 ноемврий, вѣроятно изъ Тибета; 11 ноемврий 1870 год. Надежда Ф.“ Сялото писмо има слѣдующето съдържание: *„Благороднитъ родственници на Ел. Блаватска трѣбва да не се опечаляватъ. Тя е жива и желае да извѣсти на тия, които обича, че е здрава и че чувствува себе си твърдъ щастлива въ далечното и неизвѣстно убѣжище, което си е избрала. Нека принадлежащитъ къмъ нейното сѣмейство госпожи (ladies) се успокоятъ. Прѣди да се изминатъ 18 нови лунни, тя ще възвърне въ своя домъ“.*

Писмото и адресътъ били написани отъ добръ познатия на мнозина почеркъ на Махтма К. Х. — Кутъ-Хуми.

ГЛАВА III.

Трети периодъ.

Третия периодъ отъ живота на Ел. П. Блаватска, който тя, започвайки отъ 1873 год., прѣкарала послѣдователно въ Америка (1873 г.), въ Индия (1878—1884 г.) и въ Европа (1884—1891), билъ толкова извѣстенъ, ималъ толкова много свидѣтели, окржжавачи я постоянно, че ние можемъ да го прослѣдимъ день по день, съ всичкитъ му подробности. Като цѣнни материали за нейната биография могатъ да се взематъ — дневника на полковникъ Олкатъ „Old Diary Leaves“, въ три тома, книгата на графиня Вахмейстеръ „Reminiscences of H. P. V. and the Secret Doctrine“, книгата на Синетта „Incidents in the Life of madame Blakatsky“ и издаденото прѣзъ 1907 г. отъ Прѣседателката на Теософското Общество, г-жа А. Безантъ, разслѣждане на процеса Куломбъ—Паттерсонъ, подъ заглавие „H. P. Blakatsky and the Masters of the Wisdom.“

Прѣзъ 1873 год., по заповѣдта на своя учителъ, Елена Петровна се отправила отъ Парижъ за Ню-Йоркъ. Пътуването ѝ до Америка се ознаменувало тоя пътъ съ такъвъ характеренъ епизодъ, че азъ немога да не го разкажа на читателитъ, като образецъ на нейната необикновена добротата. Съ себе си тя никога не носила излишни пари, и сега, при пристигането ѝ въ Хавъра, у нея имало само единъ

параходен билетъ отъ първа класа и нѣколко франка. На пристанището тя забѣлѣзала една плачуща жена съ двѣ дѣца. На нейното разпитване жената ѝ разправила, че мжжътъ ѝ изпратилъ пари за пътуване съ дѣцата си до Америка но купенитѣ въ града отъ агента билети се оказали фалшиви, нея не я приематъ на парахода, и ето сега тя е безъ петъ пари въ чуждия градъ. Безъ да мисли много, Елена Петровна поканила жената да иде съ нея на парахода и тамъ накарала параходния агентъ да смѣни нейния първокласен билетъ съ палубни, 2-ро класни билети за нея и за жената съ дѣцата ѝ. И така тя пропътувала прѣзъ океана, на палубата, между тълпа прѣселници.

Въ началото на нейното прѣбиване въ Америка, случвало ѝ се често порядъчно да бѣдствува, но тя никога не уивала и когато не получавала на врѣме пари отъ дома си, занимавала се ту съ шиене на яки, ту съ приготвяне на изкуственни цвѣта и пр. Едноврѣменио съ нейното появяване въ Сѣверна Америка, въ Щата Вермонтъ въ Читтенденъ, произлѣзли редъ поразителни медиумически явления, които привлекли къмъ себе си всеобщото внимание. Тѣзи явления ставали въ кжщата на двамата братя фермеритѣ Едди — хора съвършено необразовани и неизвѣстни. Но притежаващи такъвъ силенъ медиумазъмъ, че въ тѣхно прижтствие постоянно ставали силни спиритически явления, до материализация включително.

Въ тѣхната кжща Ел. Петровна за пръвъ пътъ се срѣщнала съ полковникъ Олкатъ, който отъ това врѣме станалъ нейнъ вѣренъ приятель и сътрудникъ. Хенри Олкатъ служилъ въ американската войска прѣзъ войната за освобождение на негритѣ, а слѣдъ свършването на войната той билъ адвокатъ и кореспондентъ на единъ отъ най-голтѣмитѣ Нью-Йоркски вѣстници. По поръчка на тоя вѣстникъ той дошелъ въ Читтенденъ, да разслѣдва направилитѣ голѣмъ шумъ спиритически явления въ фермата на братя Едди. Запозналъ се съ Ел. Блаватска, Хенри Олкатъ така силно се заинтересувалъ отъ нейнитѣ обширни окултни знания и необикновенни явления, които постоянно се проявявали въ нейно присѣствие, че той ѝ прѣдложилъ своето сътрудничество най-напрѣдъ въ нейната дѣятелность (той направилъ английския текстъ на нейната *Изида*.) а слѣдъ това, запозналъ се чрѣзъ нея съ Теософското учение, взелъ живо участие въ нейната разнообразна и неуморима борба съ царувания въ това врѣме материализъмъ.

Като имаме прѣдвидъ какъ Еленева Блаватска почнала да осъществува своята мисия, и слѣдейки за по-слѣдната ѝ дѣятелность, не е трудно да се догадимъ, че съ тѣзи психически проявления, съ които така поразявала окръжавашитѣ я, тя се надѣвала да постигне опрѣдѣлени цѣли: да разсѣе невѣрието въ невидимия миръ, да докаже, че,

редомъ съ физическитѣ, сѣществуватъ и други, несравнено по-тънки, но не по-малко реални явления. Болшинството отъ окръжаващитѣ я тогава хора, били вече заинтересувани отъ спиритизма. Въ първия томъ отъ дневника на полковникъ Олкатъ (Old Diary Slaves, I, стр. 13) има помѣстено едно нейно писмо, въ което тя казва, че била извикана отъ Парижъ въ Америка (въ това врѣме, когато явленията въ фермата на братя Едди извикали къмъ себе си всеобщото внимание), за да засвидѣтелствува истинността на спиритическитѣ явления и да разкрие невѣрността на спиритическата теория, споредъ която тия явления се обясняватъ като появяване само *духове на умрѣли*. За да докаже, че тая теория е основана на заблуждения, тя произвела подобни такива явления, при пълно съзнание — *съ силата на волята* и съ изключителната си *способностъ да се съсредоточава*. Въ явленията при братята Едди, било поразително това, че при появяването на Ел. Блаватска между зрителитѣ, материализиранитѣ „духове“ почвали да приематъ видъ на жители отъ Кавказъ, видъ на кюрди, осетини, а сѣщо и руси. Това служи за потвърждение, че материализациитѣ, които на спиритическитѣ сеанси се взематъ за духове на умрѣли, могатъ да приематъ ту една, ту друга форма подъ влиянието на този отъ присѣдствующитѣ, който е способенъ *да мисли отчетливо и съ голѣма съсредоточеностъ*. А Ел. Петровна, по изявленията на познаващитѣ я, притежавала необикновена способностъ да се съсредоточава. Тя умѣла да насочи цѣлото свое внимание върху единъ прѣдметъ съ такава енергия, че всичко останало за нея вече не сѣществувало. „Трѣбва да станете такива — казвала тя на свситѣ ученици, — че, ако мислите за една кутийка кибритъ, за васъ всичко друго да изчезне, освѣнъ тази кутийка и вашето *азъ*“ . . .

На стр. 15 отъ дневника на полк. Олкатъ се казва, че Ел. Петровна се занимавала врѣменно съ спиритизма, за да докаже на спирититѣ всичкитѣ опасности отъ медиумическитѣ сеанси и да изтъкне *цѣлата разлика, която сѣществува между спиритическитѣ явления и исшинската духовностъ*. Тя била увѣрена, че спиритизма, като учение, не е въ състояние да повлияе за одухотворяването на живота и считала за своя мисия да замѣни лъжливия западенъ спиритизъмъ съ източната духовностъ. (Brahmā Yidyā.) Това нейно отрицание на спиритизма се основавало не на отвлѣчени теории, а на ясно видѣния: въ свръзка съ отдѣлянитѣ отъ тѣлото на медиума астрални субстанции, тя виждала често такива нежелателни явления, които лесно могатъ да обяснятъ всичката страстностъ, съ която тя нападала спиритическитѣ сеанси. Нейното рѣшение да се бори съ развитието на медиумизма може да ни обясни това изобилие на феномени, които тя произвеждала прѣзъ тая частъ на своя животъ. Тя искала да докаже, че опитниятъ окултистъ че може да твори това сѣщото, което

творятъ „духоветъ“ на спирититѣ. Между различнитѣ явления, които тя показвала тогава за тая цѣль, били и мигновеннитѣ изчезвания на хора, или прѣдмети. Напримѣръ, изчезването на нѣкой човѣкъ, или пъкъ лъжлива лампа, която изглеждало, че се движи сама по стаята. Западнитѣ учени се отказватъ да обяснятъ подобни явления, обаче на Изтокъ тѣ сж много извѣстни.

Ел. П. Блаватска много добрѣ знаела каква буря отъ вражда си навлича съ своето противодѣйствиe на спиритизма и все пакъ, съ обичайното си безстрашие и енергия отишла срѣщу тази буря. Че това било така, показва ни слѣдующата извадка отъ едно нейно писмо, помѣстено въ томъ първи отъ дневника на полк. Олкатъ (стр. 25):

„Получихъ заповѣдь да съобща истината по спиритическитѣ феномени и тѣхнитѣ медиуми. И отъ сега започва моето мъченичество! Всички спиритисти ще възстанатъ противъ мене, заедно съ християнитѣ и всички скептици. Да бжде изпълнена, Учителью, твоята воля!“

Но, наредъ съ сериозната цѣль да убѣди хората въ реалността на невидимия свѣтъ, произведанитѣ отъ нея „феномени“ имали и отрицателна страна: тѣ привлѣкли голѣмъ напливъ любопитни, които разнасяли слуха за нейното „чудотворство“ и привлѣкли къмъ нея не толкова сериозни хора, колкото само едни любопитни да видятъ нейнитѣ феномени. Самата тя се отнасяла съ прѣнебрѣжение къмъ своитѣ опити, утвърждавайки, че тия феномени сж само една нищожна и подчинена страна на Теософията и казвала, че психологическитѣ експерименти стоятъ въ такова отношение спрѣмо духовната философия, въ каквато стоятъ, напр., химическитѣ експерименти, спрѣмо науката химия. Но въпрѣки това, тия явления изпълнили доста важна служба, станали мостъ, чрѣзъ който мнозина прѣминали отъ западния спиритизъмъ, къмъ източния спиритуализъмъ, а така сжщо тѣ помогнали на сериознитѣ нейни послѣдователи да разбиратъ възвишенитѣ учения на Теософията. Въ 1875 год., 7 септемврий, станало откриването на Теософското Общество. Въ скромната квартира на Ел. Петровна се събирали 17 души: нѣколко редактори и писатели, единъ ученъ еврейски равинъ, прѣдседателя на Ню-Йоркското Общество за разслѣждане спиритизма, двама лѣкари и още нѣколко лица. Полковникъ Олкатъ произнесалъ рѣчь, въ която очерталъ съврѣменното духовно състояние на свѣта, конфликта между материализма и спиритуализма отъ една страна, и между религията и науката отъ друга. На тѣхнитѣ безисходни прѣпирания той противопоставилъ философията на древнитѣ теософи, умѣща да слива въ едното двата полюса на живота. Слѣдъ това той прѣдложилъ да се образува Общество на окултиститѣ и при него библиотека за изучаване скрититѣ природни закони които били извѣстни на древнитѣ, а сега съвсѣмъ изгубени и чужди за насъ.

Това предложение било прието и той бил избран за прѣдседател на Теософското Общество. Въ тази първа вечерь били изработени седемь основни положения, и въ тѣхъ още тогава били отбѣлѣзани тритѣ главни цѣли, които по-късно били поставени на знамето на Теософското Общество.

Отъ начало развитието на Обществото вървѣло бавно, но това обстоятелство никакъ не отслабвало енергията на неговата руска основателка и американския и помощникъ. На слѣдующата 1876 год., Елена Петровна почнала да пише своята книга „Изида“ и въ 1877 г. тя била вече издадена въ Ню-Йоркъ и привлѣкла върху себе си вниманието на американската преса.

Ел. Петровна писала своята книга всѣкога въ присъствието на Олката, който се занимавалъ въ същата стѣна помагалъ ѝ, като поправялъ английския стиль на всѣки листъ. Той съобщава много интересни нѣща по поводъ на тази имъ съвмѣстна работа, обаче, наблюденията му сж чисто външни и да имъ даде каквото и да било обяснение, той съвсѣмъ не може. Така, въ прѣдадениѣ му за поправка листи, той наблюдавалъ *четире различни почерка*, макаръ общия характеръ на писаното да си оставалъ все единъ и сжщъ. Единъ почеркъ билъ ситенъ и равенъ, другъ много нечетливъ, трети — срѣдня величина и доста четливъ, и четвърти — съвършено неразбираемъ. И въ качеството на английския стиль се забѣлѣзвала голѣма разлика, гледайки на това, съ кой почеркъ била написана страницата. Нѣкои страници изисквали голѣми поправки, а нѣкои били така правилно и изразително написани, че съвсѣмъ не се нуждаяли отъ коригиране. Всѣко измѣнение стила и почерка съпадало всѣкога или съ излизането на Ел. Петровна изъ статията, или съ особено изражение на очитѣ ѝ, които поразявали тогава съ своята безжизненность. Въ едно отъ своитѣ писма тя се изразява така: „Азъ живѣя съ открити очи въ вълшебния миръ на видѣния и картини, владѣяйки при това всички свои чувства . . . Въ течение на нѣколко години, за да не забравя това, на което сж ме учили, прѣдъ менъ постоянно възникваше всичко, що ми бѣ нужно. Денемъ и ношемъ картини отъ миналото се носѣха прѣдъ моитѣ вътрѣшни очи. Бавно, плъзгайки се, подобно на образи отъ вълшебна панорама, вѣковетѣ прѣминаваха прѣдъ менъ . . . И всѣко важно, а понѣкога и неважно събитие се фотографирваше въ моя умъ съ неизгладими краски. Азъ рѣшително се отказвамъ да приписвамъ всичко това на своитѣ собствени познания или паметъ, защото сама азъ никога не бихъ достигнала нѣщо подобно“.

Въ 1878 г. основателитѣ на Теософското Общество рѣшили да се прѣселятъ въ Индия. Тамъ тѣ се поселили отначало въ Бомбай и скоро много посѣтили изъ мѣстнитѣ

брамини, будисти, парси и др., почнали да се тълпят около Ел. П. Блаватска, слушайки нейнитѣ езотерични тълкувания не древнитѣ текстове. Тия тълкувания прѣдъ послѣдователитѣ на различни вѣрвания, послужили на тѣхъ самитѣ за доказателство, че Теософията дѣйствително е основа на всички религии.

Отначало Ел. Петровна обърнала вниманието на мѣстната полиция, на която се видѣло твърдѣ подозрително гдѣто тази руска дама влѣзла въ такива оживѣни сношения изключително съ туземцитѣ индуси. Обаче, слѣдъ нѣкое врѣме, умнитѣ английски полицаи разбрали, че работата се отнася само за религиозни дѣла и я оставила на мира.

Работата на Ел. Петровна и нейния сътрудникъ, още отъ самото начало на прѣселването имъ въ Индия, закипѣла така горѣщо, влиянието имъ расло така бързо и тѣ били така отрупани съ писма, че вече на другата година рѣшено било да основатъ свой вѣстникъ. И прѣзъ октомври 1879 г. се появилъ в. „Theosophist“, който излиза и до сега въ Индия, а прѣзъ 1907 г., слѣдъ смъртта на Хинри Олкатъ, вѣстника, постъпилъ подъ редакцията на новия прѣдседател — Г-жа Анни Безантъ. Къмъ това врѣме се отнася познанството на Ел. Петровна съ издателя на главния англо-индуски органъ „Ріупест“, г. Синетъ, който подъ нейно влияние отъ позитивистъ и скептикъ станалъ теософъ. Съчувствието на г. Синета било много полезно за зараждащото се теософско движение, тъй като той заемалъ почтено мѣсто срѣдъ мѣстното общество, и се ползувалъ съ всеобщо довѣрие и уважение. Резултатъ отъ посѣщението, което Елена Петровна му направила въ неговия лѣтенъ домъ въ Симла, била първата книга по окуlizма, написана отъ Синета — „The occult World“, въ която той подробно описва необикновеннитѣ явления, произлизаще отъ присѣтствието на Ел. Петровна въ неговия домъ. Не обръщайки внимание на нейнитѣ рѣзки външни прийоми, които не твърдѣ му се нравили, тъй като тѣ били въ пълнѣн контрастъ съ сдържаността и самообладанието на хората отъ неговата срѣда, Синетъ ето какъ описва своитѣ впечатления отъ тогавашната Ел. Петровна: „Тя владѣе великолѣпни психически дарби и несъкрушимо мжжество, които я каратъ да понася твърдо всички изпатени и изпитания, а нейния духовенъ ентузиазъмъ е тъй великъ, че той свежда всички нейни страдания и нейния непоносимъ трудъ до нула, въ сравнение съ нейната непоколебима вѣрность къмъ невидимия учителъ“. Чрѣзъ Ел. П. Блаватска, самъ Синетъ влѣзълъ въ сношения съ „невидимитѣ учители“ и резултатъ отъ тия сношения била неговата книга „Eso tегic Buddhism“, която прѣдставлява първи опитъ да се даде систематически очеркъ на езотеричната космогония.

Тукъ ще бжде уместно да напомнимъ, какви нежелателни послѣдствия повлѣкло слѣдъ себе си несполучливо

избраното заглавие на тази книга и неправилния правопис на думата Buddhism. Именно тая книга и допустнатата въ нейното заглавие грѣшка, извикали разпространеното на всѣкъждѣ мнѣние, което сподѣлялъ и Владимиръ Соловѣвъ, когато писалъ своята статия въ словаря на Венгерова, че донесената отъ Ел. П. Блаватска Теософия, не е нищо друго, освѣнъ замаскиранъ Буддизъмъ. А при това думата Buddhism, която стои въ заглавието на книгата, трѣба да означава съвсѣмъ не учението на Гаутама Буда, а *езотерическата мъдростъ* отъ Vidya. (Мъдростъ, санскритски коренъ budh = = зная.) Тази погрѣшка е прѣдизвикала съвършено невѣрното прѣдставление, че това езотерическо религиозно учение, изявено отъ Ел. Блаватска, принадлежи на Буддизма, религия изповѣдвана на изтокъ. Въ дѣйствителность, Божествената мъдростъ, Теософията, Brahma Vidya, достъпна за съврѣменното съзнание, частъ отъ която Е. П. Блаватска се старала да изложи въ своята „Секретна Доктрина“, се явява обща за всички езотерически религиозни учения, еднакво присъща и за Браманизма, и за Будизма, и за Зараастрианизма и за Християнството. Статията на Владимиръ Соловѣвъ е написана, ако се не лъжа, прѣди 17 или 18 години. Отъ това врѣме, духовното движение, създадено отъ Е. П. Блаватска, продължава да расте и да се развива. И въ сегашно врѣме, когато обширната теософска литература на дѣло доказва съ каква сериозна любовъ теософитѣ изучаватъ езотеризма на всички религии, подобѣнъ упрѣкъ, за нѣкакъвъ замаскиранъ Буддизъмъ е вече невъзможенъ.

Слѣдующитѣ петъ години, до 1884 год., изминала въ енергична пропаганда на Теософията изъ вжтрѣшностьта на Индия. Двамата основатели на Теософското Общество пътували по цѣла Индия, стараяйки се да възбудятъ интересъ къмъ високата красота на древноиндийскитѣ вѣрвания, и да извикатъ възпоменания за миналата слава на великия народъ.

Това, пълно съ любовъ и интусиазъмъ, отношение на Ел. П. Блаватска и Хенри Олькатъ къмъ религията на угнетения народъ, произвело огромно впечатление срѣдъ населението на Индия. Когато основателитѣ на Теос. Об-во отишли въ Цейлонъ, тѣмъ имъ била устроена такава срѣща, като че ли тѣхното пристигане било народно събитие. Цѣлото духовенство на острова, на чело съ първосвещеника, ги привѣтствувало и благославяло.

Въ края на 1882 г., благодарение влажния климатъ на Бомбай, който се указалъ твърдѣ врѣденъ за здравето на Елена Петровна послѣдната тежко заболѣла. Тая била първата отъ нейнитѣ смъртоносни болести, когато лѣкаритѣ ѝ давали да живѣе още само нѣколко часа, а слѣдъ нейното бързо оздравяване, при такова състояние на организма, признава ли, че това за тѣхъ е съвършено непостижимо. И този пътъ лѣ-

карти я обявили за безнадежно заболѣла. Но въ самия разгаръ на болестята, тя изчезнала отъ своята стая, кждѣго лежала въ безсъзнание, и слѣдъ това, подиръ 3—4 дня, се върнала дома съвсѣмъ здравя. Изчезването ѝ обясняватъ съ това, че тя безъ знанието на домашнитѣ ѝ, била занесена на сѣверъ отъ Даржилингъ, въ мѣсто никому неизвѣстно и тамъ била излѣкувана отъ своя учитель. Нейната сестра Вѣра Петровна Желиховская, получила около това врѣме писмо отъ нея изъ Даржилингъ (на Тибетската граница), въ което се потвърждава прѣдположението на домашнитѣ ѝ. Прѣзъ врѣме на едно отъ многочисленитѣ пжтувания на Ел. Петровна, ней и Олькату много имъ се харесало едно неголѣмо мѣсто, въ околността на Мадрасъ, близо до морския брѣгъ. Съ помощта на мѣстнитѣ индуски членове на Теософското Об-во, това мѣсто било купено за Обществото и на него билъ устроенъ постояненъ приютъ за прѣдставителитѣ на това Общество. Това е Адияръ, добръ извѣстната „Главна квартира“ (Head-quarters) на Обществото, въ който до самата си смъртъ проживѣлъ първия прѣдседателъ, а въ настояще врѣме живѣе неговата приемница Анни Безантъ, въ промеждутъцитѣ на своитѣ пжтувания въ Европа и Америка. Благодарение старанията на новия прѣдседателъ (А. Безантъ), присъединени били още два участъка къмъ Адияръ, които, въ честъ на основателитѣ на Теос. Об-во, били нарѣчени „Градина на Блаватска“ и „Градина на Олката“. По инициативата на г-жа А. Безантъ били построени подъ сѣнчеститѣ дървета нѣколко кжши за прѣходящи теософи, за да се даде възможността на сериозния работникъ да се възползува отъ всичкитѣ прѣимущества на Адияръ, между които е и прѣкрасната Адиярска библиотека, богата съ книги отъ всички вѣкове по въпроси за източнитѣ религии, философии и по окултизма. Слѣдъ прѣсѣлването въ Адияръ, (9 декември 1882 г.) здравето на Ел. Петровна било все неудовлетворително, имала нужда отъ промѣна на климата. Ето защо, на 7 февруари 1884 г. тя напуснала Адияръ, прѣкарала лѣтото въ Лондонъ, есенята — въ Елберфелдъ у своитѣ познати Хебхардъ и мислѣла само за това, щото по-скоро да се залови за своята „Секретна Докрина“, когато ненадѣйно получила отъ Адияръ извѣсти за състоящъ се противъ нея заговоръ, къмъ изложението на който ние сега ще дойдемъ. Получила това извѣстие, Ел. Петровна се отправила веднага за Индия, за да защити своето добро име отъ отправенитѣ къмъ нея клѣвети, но нова болестъ отново я принудила да напусне Индия и, по настояванията на лѣкаритѣ да се завърне въ Европа. Тукъ, едва поправила се отъ прѣкаранитѣ вълнения и болести, тя съ жаръ се заловила за своята „Тайна Докрина“. За да може да работи спокойно, тя избрала уединения Вюрцбургъ. На тази си работа тя гледала като на главно дѣло въ своя животъ. Тя била увѣрена, че челоувѣчеството е дошло до

нравственъ кризисъ, че все повече засилващия се материализъмъ може да скове съзнанието до такава степенъ, што възвръщането му къмъ духовността би станало все по-трудно и по-трудно. Нужно било да се помогне, да се отвори прозорецъ за духовния миръ, да се разкрие на хората невидимото за тѣхъ. Така разбирала Ел. Петровна зададената ѝ задача, и съ свойственитѣ ней енергия и интусаизъмъ, се зиловила за работа. Зимата прѣзъ 1885 г. тя прѣкарала въ Вюцбургъ, най-напрѣдъ сама, а послѣ заедно съ графиня Вахтмейстеръ, която взела върху себе си грижата ка нейнитѣ нужди. Съвсѣмъ болна страдаща отъ остъръ ревматизъмъ, който терзаелъ цѣлото ѝ измъчено тѣло, тя съ неотслабващо самоотвержение стояла на своята писменна маса отъ ранно утро, до късна вечеръ, не позволявайки си никакъвъ отдихъ прѣзъ деня. Въ разгара на този трудъ. надъ нея неочаквано се разrazilъ втори страшенъ ударъ, който, навѣрно би съкрушилъ всѣка друга по-слаба душа.

Ето какъ графиня Вахтмейстеръ описва това страшно за Ел. Петровна утро прѣзъ декемврий 1885 г.: „Никога не ще забравя какъ застина лицето на Ел. Петровна отъ неописуемо страдание какъ тя ме погледна, когато азъ отидохъ при нея това утро и ѝ показахъ току що получения отчетъ на Г-нъ Ходжсонъ! — „Ахъ извика тя, каква Карма за Теософското общество! Тя се струпва върху менъ и азъ съмъ „козелъ отпущенія!“ Азъ съмъ длъжна да нося грѣховетѣ на обществото и сега, когато менъ ме заклѣпватъ като една голѣма измамница и при това, като руска шпионка вдобавкъ, кой ще ме слуша вече, кой ще чете „Тайната Доктрина“? Какъ ще мога да продължа дѣлото учителя? О, проклѣти феномени, които азъ правихъ, за да удовлетвори другаритѣ си и да поучавамъ окръжаващитѣ ме! Какъ сега азъ ще понеса такава страшна карма? Какъ ще прѣживѣя всичко това? Ако азъ умра, ще пострада дѣлото на учителя и обществото ще загине“!

Отчета, който така силно я потрѣсилъ, билъ на слѣдователя Ходжсонъ, изпратенъ въ Индия отъ Лондонското общество за Психически Изслѣдванни, съ цѣль да провѣри на мѣстото обвиненіята на Куломба, който обвинявалъ въ подправеностъ всички необикновенни явления, които ставали въ Адиаръ. Отчетътъ признавалъ всички тия явления за резултатъ отъ мошенически измами, извършени отъ Е. Блаватска, съ нейнитѣ помощници, посредствомъ пробито отвѣрстие и скрита врата. Въ такъвъ видъ резултата отъ това слѣдване билъ прѣдставенъ на Съвѣта на Общ. за Психич. Изслѣдвания и санкциониранъ отъ този Съвѣтъ, билъ напечатанъ въ неговитѣ протоколи. Сега, когато измина много време и когато се изясниха всички подробности по този процесъ, въ който, отъ една страна има доказанъ подкупъ (мисонерътъ Паттереонъ не скрилъ, че платилъ на Куломба за

доставенитѣ писма, приписвани на Ел. Петровна), подправени писма и, въ качеството на единствени обвинители, двама съ съмнително поведение слуги, а отъ друга страна свидѣтелствата на всички близки сътрудници на Ел. П. Блаватска: Х. Олкатъ, Д-ръ Ф. Хартманъ, Джеджъ, Летбитеръ, Броунъ, Субба-Рао и др., повече отъ които сж живѣли въ Адиаръ. Освѣнъ тѣхъ и уважавания отъ всички г-нь Синетъ, генералъ-майора Морганъ, бившия секретаръ на министерството по Индийскитѣ работи г-нь Ленъ-Фоксъ, инженера Четти, та дори и инспектора на полицията и множество известни и уважавани индуси, които всички заявявали, че обвиненията на съпрузитѣ Колумбъ сж лъжа и низка клѣвета, явява се необходимостъ да се узнае, какъ така цѣлия синклитъ учени, съ известния Майерсъ на чело, да не видятъ цѣлата несъстоятелностъ на слѣдствието, произведено отъ Ходжсона. Какъ сж могли тѣ да не забѣлжатъ, че цѣлото обвинение, налагащо на доброто име на обвиняемата позорното клеймо на мошеничество, било основано изключително на показанията на *два лица*, като *сами себе си* показвали за нейни помощници!.. Това би останало неотгатната тайна, ако това дѣло не бѣ се появило въ първата половина на 80-тѣ години отъ миналото столѣтие, когато материализмътъ въ науката бѣ толкова силенъ, че всичко, недостъпно за провѣрка чрѣзъ физическитѣ чувства, се отхвърляше, като „неиздържашо научна критика“.

Ето сжщността на това дѣло: слѣдъ заминаването на Ел. Блаватска и Х. Олкатъ отъ Адиаръ въ Европа на 7 февруарий 1884 год., останалитѣ въ Адиаръ тѣхни близки сътрудници, къмъ срѣдата на м. май сжщата година, рѣшили да отстранятъ отъ домътъ економката Куломбъ и нейния мжжъ, които имъ дотѣгнали вече съ своитѣ интриги, лошъ характеръ и нечестностъ. Тѣ били прибрали тамъ отъ Ел. Петровна отъ състрадание къмъ тѣхното бѣдствено положение. Когато Ел. П. Блаватска заминала отъ Адиаръ, тѣ, подъ прѣдлогъ на ремонтъ, завладѣли нейната стая и, заяйки, че тѣхното стоене въ този домъ ставало все повече и повече несигурно, рѣшили да си отмъстятъ. Изглежда, че тѣ се надѣвали да извлѣкатъ и материална полза отъ това отмъщение. За тая цѣль дърводѣлецътъ Куломбъ се заловилъ да пробива стѣната въ спалнята на Елена Петровна и да прави разни приспособления, съ които да докаже, че тя произвеждала своитѣ феномени съ помощта на скрита врата и други мошенически прийоми. За щастие, тѣмъ не се удало да довършатъ наченатото. Отъ тѣхъ поискали ключа отъ стаята на Ел. Петровна, и когато нѣколко теософи, въ числото на които били Д-ръ Хартманъ, Субба-Рао, сждията Сринавата-Рао, г-нь Браунъ, Дамадаръ и др., влѣзли въ спалнята, тѣ видѣли слѣдующето: въ стѣната, закрыта отъ шкафа, имало пробито отворстие, което било недоувѣрено

и което трѣбовало, по всѣка вѣроятностъ, да съединява спалнята съ съседната, тъй наречена „окултна стая“, гдѣто най-често се явявали различнитѣ феномени. Въ тази стая, точно срѣщу направеното отвѣрстие, на противоположната стѣна, имало не голѣмъ шкафъ. Цѣлѣта на Куломбовци била ясна: въ шкафа, стоящъ въ спалнята, тѣ вече били направили подвижна стѣна, която, впрочемъ, скърцала и мжно се движела. Вѣроятно, сжщо такава стѣна тѣ прѣдполагали да направятъ и на шкафа, намиращъ се въ окултната стая, а стѣната отдѣляща двата шкафа, тѣ почнали да събарятъ съ цѣлъ да направятъ отвѣрстие, посредствомъ което спалнята да се съобщава съ окултната стая, чрѣзъ стоящия тамъ шкафъ. Но това не имъ се удало и цѣлото лѣто прѣзъ 1884 г. многочисленни посѣтители разглеждали наченатото отвѣрстие на стѣната, което било въ такъвъ размѣръ, че едно 10 год. дѣте би могло съ трудъ да влѣзе въ него, и подвижната стѣна на шкафа, която скриптѣла и неможела да се вдига лесно. Прѣзъ есенята, с. г., слѣдователно, прѣди възврѣщането на Елена Петровна и прѣди идването на слѣдователя Хаджсонъ въ Индия, В. Джекъ, замѣстникъ на прѣдседателя прѣзъ неговото отсъствие, рѣшилъ да унищожки слѣдитѣ отъ Куломбовата постѣпка. Той повикалъ *тридесетъ* свидѣтели, които всички подписали протокола, свидѣтелствуващъ за пробитото на стѣната отвѣрстие. Слѣдъ това повикания зидаръ поправилъ пробитата стѣна и стаята измазали съ нова мазилка. Но всичко това не попрѣчило на Хаджсона, който пристигналъ въ Адияръ *прѣзъ пролѣтъта 1885 г.*, и не е можель да види нищо, освѣнъ гладката стѣна, тъй като отвѣрстието било поправено прѣзъ есенята 1884 г., да приложи къмъ своя отчетъ планъ на стаята, съ пробита стѣна, заблуждавайки читателитѣ, че ужъ той самъ видѣлъ отвѣрстието и самъ начерталъ плана, когато този планъ е билъ снетъ отъ В. Джеджа *прѣди* поправката на стѣната.

Между това Куломбови, не сполучили въ това свое първо прѣдприятие, намислили ново: тѣ подправили цѣлъ редъ писма, писани ужъ отъ Ел. Петрова, до нейната „помощница“ г-жа Куломбъ, въ които Ел. Блаватска се признава въ различни мошеничества*). Това прѣдприятие имъ се удало: писмата били купени отъ езуитския мисионеръ Паттерсонъ и напечатани въ Christian College Magazine. Но това, което е непонятно въ този втори опитъ да се очерни Ел. Петровна, е поведението на самия слѣдователъ Хаджсонъ: не гледайки на това, че Ел. П. Блаватска съ клѣтва е отричала истинността на тия писма, не обрѣщайки внимание на многото признаци за подправеното (правописни грѣшки въ френскитѣ думи, разбъркване на разнитѣ имена и пр.),

*) Тия които познаватъ Куломбовци, казватъ, че имало голѣмо сходство между почерка на мжжа Куломбъ и почерка на Блаватска.

не гледайки на избухналото негодувание на всички познаващи Е. Блаватска порядъчни хора, г-нъ Хаджсонъ не се съгласилъ да покаже тия писма нито на нея, нито на нейнитѣ приближени, а въ сщщото врѣме, всички свои обвинения той строилъ на тѣхъ...

Друго едно обвинение на Ходжсона се състояло въ това, че писмата на учителя били писани отъ самата Елена Петровна. И това свое обвинение той поддържалъ, безъ да гледа на това, че берлинския експертъ Шютце утвърждавалъ, че „нѣма ни най-малко сходство между почерка на тия мисма и почерка на Блаватска“. Но най-интересенъ се явява крайния изводъ на Хаджсона: отхвърляйки цѣлъ редъ психологически мотиви, които би могли да заставятъ Елена П. Блаватска да се впусне въ такива дѣла, той рѣшава, че тя била агентка на руското правителство и дѣйствувала въ полза на рускитѣ интереси. За доказателство на това, той прѣдставилъ и „документъ“ (пакъ отъ откраднатитѣ отъ г-жа Куломбъ книжа на Ел. Петровна). За нещастие на г-на Ходжсона, редакторътъ на в. „Pioneer“ узналъ въ този документъ единъ откъслекъ, изъ прѣвода на Ел. Петровна, отъ книгата на полковника Гродековъ „Пътешествие изъ Централна Азия“, която книга тя прѣвеждала за неговия вѣстникъ. Вѣроятно, това е било нѣкоя неслолучливо прѣведена страница, която Ел. Петровна захвърлила въ коша за непотрѣбни книжа, откъдѣто „документа“ попадналъ въ ржцѣтъ на „проницателния“ слѣдователъ...

Азъ не мога да се разпростирамъ по надълго върху подробноститѣ на този процесъ. Ще прибавя само, че той прѣдизвикалъ на своето врѣме нови разслѣдвания отъ страна на заинтересовани лица, които опровергали всички изводи на слѣдователя Ходжсонъ. Протоколитѣ по тия разслѣдвания и многобройнитѣ протести, явили се по това врѣме въ индийскитѣ и американски вѣстници, съставляватъ цѣла литература. Най-цѣннитѣ данни отъ тогавашнитѣ разслѣдвания били събрани, слѣдъ щателна провѣрка отъ новия прѣдседателъ на Теософското общество — г-жа Анна Безантъ, и издадени прѣзъ 1907 год. подъ заглавие „H. P. Blavatsky and the Masters of the Wisdom“. Въ тая книга интересующитѣ се могатъ да узнаятъ истината отъ осително процеса Куломбъ — Ходжсонъ.

Както и да е, но дѣлото било вече сторено: клѣветата била пусната да обикаля свѣта, и хора, стоящи далеко отъ истинското положение на нѣщата, дълго врѣме още продължавали да повтарятъ невѣжественитѣ обвинения на Ходжсона. Тия пъкъ, които се стараяли да вникнатъ въ дѣлото, силно смущавалъ въпросътъ: *какъ така ясновидѣщата Ел. Блаватска да не е знаела, че противъ нея се готви заговоръ? И защо не я спасилъ учителя, къмъ когото тя се отнасяла съ такава дълбока прѣданостъ?* За отговоръ на първия

въпросъ може да ни помогне слѣдующия случай отъ ясно-видство, който сестрата на Ел. Петровна разказва въ биографията ѝ. Тя (сестрата на Елена Петровна) силно се безпокояла за сина си. Забълъжила това, Блаватска я помолила да помълчи малко, затворила очитѣ си и, слѣдъ нѣколко секунди съсредоточено внимание, казала на сестра си да се не трѣвожи, защото синътъ и е живъ. *За ясновидството е нужно сѣщо такова факсирано внимание, както и за физическото зрѣние.* Всѣки е изпиталъ върху си какъ изчезватъ за човѣка окръжаващитѣ го обекти, когато неговото внимание е занято само съ единъ опрѣдѣленъ прѣдметъ. А Ел. Петровна въ това врѣме я занимавали извънредно сериозни задачи и тя ни най-малко не мислила за дѣлата на останалитѣ въ Адиаръ Куломбовци. Великодушнитѣ хора сж винаги довѣрчиви, а като знаемъ каква душа била Ел. Петровна, напълно ни става ясно, че тя съвсѣмъ не искала да устрѣмва своето внимание къмъ малкитѣ интриги, за които не веднажъ сж я прѣдубѣждавали. Тя просто ги изоставяла и се ползувала отъ своето ясновидство само за достойни и интересни цѣли.

Твърдѣ трудно е да отговоримъ на втория въпросъ, тъй като той се отнася до психическитѣ закони на висшето съзнание, макаръ, че за разбиращитѣ добръ законитѣ на Карма не е трудно да се досѣтятъ защо учителя никога не се ползва отъ *своитѣ висши сили*, за да измѣня човѣшката сждба. *Законътъ на Кармата* ни учи, че всичко, което се случва съ човѣкъ прѣзъ врѣме на неговия земенъ животъ, е резултатъ отъ извършеното въ минали сѣществувания, и е възстановяване на нарушено равновѣсие или справедливостъ. *Затова, и Адептитѣ на мъдростта не считатъ, че тѣ иматъ право да влияятъ върху изплащащата се карма използвайки своитѣ окултни сили.* Въ прѣдѣлитѣ на достъпното за човѣка участие и състрадание, тѣ могатъ да дѣйствуватъ, и въ тия прѣдѣлитѣ сж направили всичко ксето могатъ, като сж прѣдупрѣждавали не еднократно останалия въ Адиаръ или заманалия за Европа Хенри Олкатъ. Тѣхното вмѣшателство би било нарушение на духовния законъ, който въ „Гласътъ на Безмълвие“ е изказанъ така: „Той (пѣтътъ на отречението) води Архата къмъ неизказана душевна печаль; печаль за „живия мъртвецъ“ и безсилна жалость къмъ страждующото човѣчество, подлежащо на всѣкаква бѣдственна карма. Само мъдрия знае, че плодетъ отъ кармата не могатъ да бждатъ отстранени“. И по-нататкъ: „Научи се да не създавашъ нови причини; на вълната отъ послѣдствията, подобно на грамадната вълна на грилива, ти не трѣбва да поставяшъ прѣграда за да спрѣшъ нейния естественъ бѣгъ“.

За да свършимъ съ тия тѣжни епизоди отъ живота на Блаватска, нужно е да кажемъ нѣколко думи за нейното пѣтуване прѣзъ есенъта, въ 1884 год. за Индия.

Узнала за дѣлата на Куломбовци и за подправенитѣ писма, напечатани отъ Патерсонъ въ Christian College Magazine, тя замиала веднага, съ надежда да привлече Куломба и Патерсона подъ сѣдебна отговорностъ, да изясни прѣдъ сѣда самата истина и да възстанови своето добро име. Обаче, тя трѣбвало да се самопожертвува още веднажъ. Комитетътъ, състоящъ се отъ 24 най-уважавани членове на Теос. Об-во, европейци и индуси, рѣшили, че дѣлото заведено отъ нейна стране ще извика на сцената въпросътъ за учителитѣ и самитѣ тѣ, а сѣщо и тѣхнитѣ отношения къмъ ученицитѣ ще станатъ тема на разисквания и насмѣшки отъ страна на невѣжественитѣ по въпроса за източния окултизмъ английски сѣдии, а това обстоятелство може силно да оскърби чувствата на индуситѣ. Този въпросъ билъ за Ел. Петровна по-важенъ отъ нейната лична сѣдба и тя се покорила.

Трѣбва да прибавимъ, че тя силно се зарадвала, когато узнала, че Лондонското общество за Психически изслѣдвания изпратило въ Индия свой повѣренникъ, който да разслѣдва всички работи на мѣстото. Отъ това читателятъ може да разбере, до колко силенъ и неочакванъ билъ ударътъ, нанесенъ ѝ отъ отчета на Ходжсона.

Силно доказателство за невѣрността на всички Ходжсонови обвинения, и за правотата на Ел. Петровна служатъ тия овации, уважението и съчувствието, съ които индуситѣ я посрѣщнали когато тя пристигнала въ Мадрасъ. Ако въ обвиненията на слѣдователя би имало поне малко истина, индуситѣ щѣха да замѣрятъ не съ цвѣта, както въ дѣйствително било, а съ камъни тая жена, която за лични, тъмни цѣли се подиграла надъ тѣхнитѣ свещенни завѣти. Самата идея за учителитѣ и сношенията съ тѣхъ, иматъ за индуситѣ таково високо значение, че никога не биха простили на този, който би направилъ щото тия сношения да бждатъ изложени на насмѣшки. Напротивъ, индуситѣ посрѣщнали Ел. Петровна съ всички признаци на дълбоко уважение и въ своитѣ рѣчи, съ които тѣ се обръщали къмъ нея, опрѣдѣляли нейната дѣятелностъ съвсѣмъ по-иначе, отколкото лондонския ареопагъ отъ учени. Тѣ ѝ благодарили за „възраждането на санскритската литература, за старанието ѝ да помири религията съ науката, за прѣснатата свѣтлина върху скритата сѣдба на човѣка, за съединяването на различнитѣ индийски касти съ едно братско чувство на взаимна симпатия, за вѣрния прѣводъ на арийскитѣ мъдрости, и пр. и пр.“

Може да се вѣрва, че това благодарно поведение на индуситѣ поутѣшило до нѣкъдѣ Ел. Петровна. Но нравственото ѝ потрѣсение било толкова силно, че тя тежко заболяла. Лѣкуващия я лѣкаръ настоялъ за нейното незабавно възвръщане въ Европа и тя била прѣнесена отъ приятелитѣ ѝ съ носилка до парахода, който я отнесалъ завинаги отъ привлекателната за нея „страна на чудесата“. Въ Европа,

както вече казахме, тя избрала тихия Вюрцбургъ, за да може спокойно да пише своята секретна Доктрина. Тя живѣла въ това нѣмско градче, а послѣ и въ Остенде, заедно съ графиня Вахтмейстеръ, до 1887 год. — нейното прѣселване въ Лондонъ.

Въ Остенде, прѣдъ очитѣ на графиня Вахтмейстеръ, станало нейното трето чудно оздравяване. Двама лѣкари я намѣрили въ такова безнадежно положение, щото твърдѣ много се удивлявали какъ така тя още живѣе съ такива голѣми недѣзи! Прѣзъ една нощъ започнала вече агонията ѝ. Дълго стояла около нея графиня Вахтмейстеръ, докато най-послѣ отъ умора, позадрѣмала. „Когато азъ си отворихъ очитѣ, првитѣ утрenni лъчи проникваха въ стаята. Мене ме обзе страхъ, че прѣзъ това врѣме, докато азъ съмъ спѣла, Ел. Блаватска може да е умрѣла вече. . . Съ ужасъ поглѣднахъ къмъ нейния креватъ, но вмѣсто трупъ, видѣхъ Е. П. Б. да ме гледа спокойно съ своитѣ ясни, сиви очи“. . . „Графиньо, идете си отъ тука“, ми каза тя. Азъ се приближихъ до нея: „Какво се е случило? Вие съвсѣмъ не сте тази, каквато бѣхте прѣзъ нощта!“

„Да, учителътъ буше тукъ“, ми отговори тя. „Той ми прѣдложи изборъ: или да умра и така да се освободя, ако азъ искамъ, или да живѣя и да довърша „Секретна Доктрина“. Той ми съобщи какви тежки ще бждатъ моитѣ страдания и какви трудни врѣмена ми прѣдстоятъ въ Англия — кждѣто азъ трѣбва отъ тукъ да отида. Но когато азъ помислихъ за тия хора, на които ми е разрѣшено да прѣдамъ моитѣ знания, и за Теософското общество, на което азъ вече отдадохъ кръвта отъ моето сърдце, рѣшихъ да се пожертвувамъ“ . . .

Тя завърши своитѣ думи съ една весела шега. Когато дойдоха докторътъ и още нѣколко лица и тя ги посрѣщна на крака и заведе съ тѣхъ шеговитъ разговоръ, удивлението имъ нѣмаше граници!“ . . .

Мжченичеството на Ел. Блаватска продължило още петъ години. Отъ нашето ограничено гледище, този непосилень трудъ, който тя полагала до послѣдния си часъ, не гледайки на жестокитѣ си физически страдания, неможе да се нарече друго, освенъ нейно мжченичество. Въ тия петъ години много било направено: написани били тритѣ тома на „Секр. Доктрина“, отъ които два били напечатани прѣди, а третия — слѣдъ нейната смъртъ. Написани били „Ключъ на Теософията“, „Гласътъ на Безмълвието“ и множество статии въ журнала „Lucifer“, който тя почнала да издава веднага слѣдъ настаняването си въ Лондонъ. Освѣнъ този литературенъ трудъ, споредъ показанието на многобройни свидѣтели отъ послѣднитѣ години на нейния животъ, слѣдъ 12 часа прѣзъ деня, тя до вечерята е бивала окръжена отъ множество посѣтители, въ числото на които влизали много лите-

ратори и учени. Въ това време вече английския клонъ отъ Теософското общество билъ напълно сформированъ и всѣки четвъртъкъ имало събрания въ първата Теософска Ложа, която и до сега носи името „Bl. vatshy Lodge“. На тия вечерни събрания всѣкога присъствувала и Ел. Блаватска, давайки отговори на многочисленитѣ въпроси, съ които членоветѣ на ложата се обръщали къмъ нея. Къмъ това време се отнася появяването всрѣдъ теософитѣ на г-жа Анни Безантъ, която слѣдъ смъртта на Ел. П. Блаватска стана глава и сърдце на теософското движение.

Прѣзъ май, 1891 год., почти безъ всѣкаква прѣдупреждаща болестъ, Ел. П. Блаватска починала въ своето работно кресло, като истински воинъ на Духа, какъвто бѣ прѣзъ цѣлия си животъ. Нейното тѣло било изгорено и пепелъта раздѣлена на три части. Едната частъ се пази въ Адияръ, другата — въ Ню-Йоркъ и третата е оставена въ Лондонъ.

Деньтъ на нейното успокояване се чувствува въ тритѣ части на свѣта, подъ името: „*День на Бълия Лотуса*“. Теософитѣ отъ цѣлъ свѣтъ се стараятъ да ознаменуватъ тоя день съ добри дѣла. Въ Бомбай, Адияръ и Калкута, прѣзъ тоя день се даватъ обѣди на хиляди бѣдни и имъ раздаватъ Бхагаватъ-Гита. Въ Ню-Йоркъ, Филадельфия и още нѣколко градове на Съединенитѣ Щати става шщото. Но най-горѣщо чествуватъ нейната паметъ въ Цейлонъ, където цѣлото население почита нейното име.

ГЛАВА IV.

Мировото значение на Елена П. Блаватска.

За да се оцѣни вѣрно мировото значение на донесенитѣ отъ Ел. П. Блаватска истини, необходимо е да се знае доколко тѣ бѣха нужди и своєрѣмenni именно за нашата епоха. А за това е нужно да схванемъ общия смисълъ на всичко, което човѣчеството прѣживѣва прѣдъ нашитѣ очи. Но, нещастieto на европейското съзнание се състои въ това, че то е изработило толкова много възгледи, съвсѣмъ различни единъ отъ другъ, съ които разглежда и оцѣнява текущата дѣйствителность, че да се дойде до каквото и да е съгласуване и обобщаване е извънредно трудно. Необходимостта да се обединятъ тия възгледи е едва ли не най-важната духовна потребностъ за нашето време. За тази цѣль има два главни системи на мислене: една — свеждаща всички явления къмъ материализмъ, и друга къмъ — духовность. И двѣтъ тия системи сж пжлни съ множество противорѣчиви теории и възрѣния, макаръ, че и двѣтъ иматъ за обща цѣль да обединятъ, да съгласуватъ всички явления, които се извършватъ прѣдъ насъ. Развивайки се въ противоположни направления, тѣ разпокъсватъ съзнанието и неизбежно водятъ къмъ

пълно отдалечаване отъ истината, ако не се намѣри нѣщо което да ги свърже, нѣкоя каква да е обща основа, която да ги примири и съедини въ една цѣлна, съгласувана система. А, между това, туй свързващо ги „нищо“ съществува, и самата европейска наука е дошла вече до това обединяващо начало, което прониква еднакво и материалния и духовния животъ.

Това обединяващо начало, тази скрита пружина въ всѣки животъ има своя еволюция — развитие отъ простото къмъ сложното, отъ несвършенното — къмъ свършенното, както въ мира на формитѣ, така и въ мира на духа. Като приемаме едноврѣменно еволюцията на формитѣ и еволюцията на живота за мѣрки на човѣшкия прогресъ, ние се издигаме надъ всички противорѣчиви свърѣмненни мисли и заставаме на такъвъ наблюдателенъ постъ, откъдѣто е възможно да разгледаме всѣки процесъ на живота въ неговата цѣлостъ.

Ако искаме да издиримъ коренитѣ на всичко, което се извършва прѣдъ нашитѣ очи, ние трѣбва да ги търсимъ много дълбоко изъ тази дрѣвностъ, която е била люлка на нашата раса. Въ тѣзи незапомнени врѣмена, когато арийската раса била още въ своята младенческа възраст, нейната цивилизация е достигнала до твърдѣ голѣма висота и блѣсъкъ. За това ясно говорятъ всички разкопки прѣзъ послѣднитѣ десетолѣтня. Сждейки по запазенитѣ образи, ние идваме до заключението, че тѣ могатъ да бждатъ творения само на една раса, която е достигнала до високо свършенство. Достатъчно е да си спомнимъ за тия колосални постройки за които сж трѣбвали не само знания, по висша механика и математика, но и други още знания, каквито свърѣмненитѣ инженери нѣматъ. Или пъкъ за тия удивителни водопроводи, които сж обръщали нагорѣщената южна земя въ цвѣтуща градина. А споредъ научнитѣ разслѣдвания прѣзъ послѣднитѣ години не само нашитѣ религиозни идеи и символи, но и всички дреболии въ нашето домакинство, та дори игритѣ и развлѣченията, всичко това е било вече извѣстно, всичко това така или иначе, е дошло до насъ отъ древния изтокъ.*).

Какъ да си обяснимъ това явление? Несъмнено е, че тия народи сж родоначалници на нашата раса, несъмнено е, че тѣ сж юношеството ѝ. Какъ тогава сж могли тѣ да достигнатъ до такава свършенна култура и да знаятъ, въ дѣтинството си още, това, което ние — тѣхнитѣ израстнали потомци знаемъ слѣдъ много хилядилѣтия? Логиката на нѣщата и наблюдението надъ природнитѣ процеси, въ които нищо не пропада напраздно, и нищо не се повтаря въ една и сжща степенъ, ни заставляватъ да мислимъ, че тия древни цивили-

*) Това потвърждаватъ не само теософитѣ, но и прѣдставители на позитивнитѣ науки. Така, професоръ Випперъ е изказалъ тая достовѣрностъ въ една своя публична лекция, четена въ Москва на 2 ноемврий 1906 г. Тая лекция е напечатана въ отдѣлна брошура.

зации сж имали съвършено други задачи, съвсѣмъ различни отъ тия на нашата съврѣменна цивилизация. Теософскитѣ учения потвърждаватъ тия догатки: тѣ учатъ, че земния животъ на *цѣлото челоувѣчество* прѣдставлява отъ себе си *нѣщо цѣло*, имащо една обща цѣль: развитието на всички страни на сложното човѣшко съзнание. За това ни се дава поле за работа — земята, и на това поле всички отдѣлни народи, въ различни епохи, съ най-разнообразни култури, работятъ — всѣки надъ своята особена задача, сждѣйствувайки за осществяването на единния, общъ за цѣлото челоувѣчество, разуменъ планъ. Въ тази древность, гдѣто трѣбва да търсимъ коренитѣ на всичко, което ние прѣживѣваме въ настояще врѣме, масата челоувѣчество е била още въ състояние на дѣтство, индивидуализирането му било още въ зачатѣка, съзнанието е работило смѣтно и мечтателно, създавайки неопрѣдѣлени мисли, както бива у малкитѣ дѣца. Но, за това пѣкъ, челоувѣството се е ползувало отъ огромно прѣимущество: то дѣйствувало подъ непосредственното наблюдение на всички *ржководители*, свѣрхчовѣшката мждрость и великитѣ знания на които ни обясняватъ поразяващата ни древна култура. Тия ржководители сж наричали съ общото име „Посвѣтени“. Това име прозлизало отъ туй, че стариятъ „посвѣтявалъ“ младиятъ, т. е. прѣдавалъ му своитѣ знания, ако той по своитѣ нравственни качества е билъ достоенъ да влезе въ числото ржководители на младото човѣчество. Въ езотерическитѣ прѣдания на всички древни народи, има множество указания за това, че начело на всѣки отдѣлъ отъ обществениятъ животъ, сж стояли такива именно: „Посвѣтени“, издигнати надъ егоизма и личнитѣ свои интереси.

Въ сжщность, ние нѣмаме никакво точно прѣдставление за тѣзи врѣмена, само едно смѣтно възпоменание се е съхранило въ легендитѣ за „златнитѣ вѣкове“ на човѣството. Ние узнаваме древнитѣ цивилизации, когато тѣ вече завършвали своята вжтрѣшна задача — да възпитатъ младото човѣчество, когато сж се запазили само външни форми. Затова тия цивилизации ни правятъ впечатление на нѣщо вѣхто. Самата раса може да бжде млада, а формитѣ на нейния животъ да бждатъ отживѣли, вѣхти, ако тѣ, изиграли вече своята роля, бждатъ поддържани изкуственно, при всичко, че течащия животъ изисква вече нови форми. По тази причина и отдѣлнитѣ народи, които не вървятъ по новитѣ пжтица, а тѣпчатъ все по-старитѣ, отиватъ къмъ упадѣкъ.

Когато дѣтството на арийската раса приближило къмъ своя край и е почнало вече развитието на *личното начало* и *самостоятелната инициатива*, тогава Ржководителитѣ на челоувѣството почнали да се отдалечаватъ отъ него, и вече настава врѣме, когато то само създава свои задачи и ги осществява по своему. Въ езотеризма има едно изражение,

което казва, че *человѣчеството осиротѣло*. Това означава поменатия прѣходъ къмъ самостоятелно творчество.

Въ зарята на своята юность, както казахме, нашата арийска раса се ползвала отъ непосредствени ръководства. Сега ние не се ползвамо отъ такива, но, отъ врѣме на врѣме, когато човѣшкото съзнание проживѣва остри кризи, когато новитѣ начала на живота встѣпватъ въ борба съ отживѣващитѣ, на хората се дава висша помощъ въ форма на разни духовни вълни, а понѣкога се изпращатъ въ свѣта и *учители* съ ученици имащи точно опредѣлена мисия.

Такава мисия била възложена на Елена Петровна Блаватска въ края на изминалото столѣтие. Ако разгледаме епохата когато Ел. П. Блаватска основала Теософ. Об-во, ние ще видимъ всичкитѣ особености на западно-европейската култура доведена до своя пълнѣнъ разцвѣтъ. Благодарение на егоистичното царуване на капитала и материалистическия начинъ на мислене, външния животъ приелъ уродливата форма на жестока борба за съществуване: безпощадна конкуренция, взаимна вражда и озлобеностъ.

А въ областъта на духа имаме постепенно изчезване на идеализма и безпощадно отричане на всѣко религиозно начало...

Плодоветѣ отъ това развитие узрѣха прѣдъ нашитѣ очи: *ние виждаме, небивалата до сега картина на всемирна революция*, и въ дълбоко скрититѣ мисли на цѣлото културно човѣчество, започва обратъ — подема се нова степенъ на съзнание. Ако си прѣдставимъ картината на европейското бъдеще въ случай, че и за напрѣдъ би продължавало това развитие на невъздържанъ елѣизъмъ и угасване на всички духовни чувства, ще ни стане понятно, че никога не е имало такава голѣма нужда сътѣ върховна иамѣса, както тогава. И именно тогава става разкриването на древнитѣ тайни учения и образуването на Теософско Общество отъ Е. П. Блаватска. Не много прѣди това, на разни мѣста изъ Америка и Европа, почнали да обръщатъ върху себе си внимание разни спиритически явления. Спиритизмътъ се явилъ въ тия години съ своитѣ потрѣсающи медиумически феномени, *свѣсьмъ не случайно*.

Той прѣдставлявалъ отъ себе си първия таранъ*), който пробилъ първата дупка въ съзнанието, който разклатилъ загиналия въ материализъмъ умъ, и заставилъ хората да се замислятъ. И ние виждаме какъвъ прѣломъ въ общественото мнѣние и каква тревога срѣдъ ученигѣ сжъ направили въ това врѣме тия спиритически явления. Но и това било малко. Живота изисква имзѣнения, прѣустройство, а външното строителство трѣбва да се прѣдшествува отъ вътрѣшно прѣо-

* Стѣнбнитна машина, употрѣбявана за разбиване на крѣпоститѣ въ старо врѣме.

бразуване. Последното пъкъ изисква въбра, ентузиазъм, високъ идеалъ. Религиознитѣ идеи, вирѣещи на европейска почва, окарикатурени отъ живота и науката; били безсилни да повлияятъ на съзнанието. Необходимъ билъ притокъ отъ нова духовна енергия. Проникнати отъ такава сж езотерическитѣ древни науки, които вдъхновявали творчеството на всички антични арийски народи, и първа да разкрие тѣхния таенъ смисълъ, се паднало на тази руска жена. И както и трѣбвало да се очаква, нейната мисия привлѣкла къмъ себе си вниманието на цѣлъ свѣтъ- дори и на африканския Трансвалъ. Само въ нейната родина не я признавали. А между това, никждѣ тѣй силно не се е чувствувала нужда отъ духовно обновление както у насъ, и сжщо у никои нѣма такава духовна връзка съ древна Индия, както у руситѣ. Великитѣ руски хора сж били всѣкога идеалисти, а древна Индия е цѣла проникната отъ високия идеализъмъ на своята чиста, пламенна и безгранична религиозна философия.

Ако се замислимъ върху тритѣ главни цѣли, които основателката на Теософското Общество поставила на неговото знаме, ние ще намѣримъ въ тѣхъ паразително съотвѣствие съ главнитѣ духовни нужди на нашето врѣме. Ние се страдахме вече отъ враждата на партии, класи и народи. Теософията издига високо на своето знаме лозунга: всеобщо братство. безъ разлика на националностъ, религия и касты. Ние жадуваме за примирение на мисълта съ сърдцето, за сливане на идеала съ дѣйствителността. Теософията ни поднася синтезъ на дрдвния Изтокъ, въ които всички страни на човѣшкия животъ — и материяленъ и духовенъ — прѣдставляватъ нѣщо цѣло, неразривно свързано чрѣзъ религиозното съзнание. Ние сме надрасли нашитѣ психологически понятия, усложняващия се душевенъ животъ на съврѣмненния човѣкъ изисква нови приѣми на възпитание, нови методи за вжтрѣшна култура. Теософията ни дава съвсѣмъ нова, за европейското съзнание, психология, *опитно* провѣрена и научно обоснована върху закона за еволюцията.

Въ състояние ли е Теософията да изпълни своитѣ обѣщания? За отговоръ може да ни послужи не повече отъ 30 годишното сжществуване на Теософското Общество. Тази провѣрка би изказала на явѣ несъстоятелността на Теософията. Обаче съюзътъ на теософитѣ продѣлжава да крѣпне и расте, безъ да се гледа на това, че той нѣма никакви външни форми, никакви догми, даже не изисква никакви обѣти. Невидимата духовна свръзка, съединяваща неговитѣ членове, се оказа до толкова здрава, че е въ състояние да свѣрже въ едно сѣмейство хора отъ различлни националности, говорящи на различни езици, принадлежащи къмъ различни религии и култури.

Другъ отговоръ на този въпросъ може да ни послужи грамадната, блѣстяща теософска литература, имаща свои та-

лантливи прѣдставители въ всички страни на свѣта, макаръ че не сѣ е минало много врѣме, откакто Е. П. Блаватска постави фундаментъ на тая литература, съ двата свои труда: *Isis Unveiled* (издад. въ 1877 г.) и *Secret Doctrine* (1888 г.).

Въ какво се състои силата на Теософията? Носи ли тя нова религия, или, както нѣкои сж мислили, ни води къмъ замаскиранъ будизъмъ? Силата ѝ е въ това, че тя ни дава съкровищни учения на древнитѣ мъдреци, т. е. знания, които обематъ *цѣлия цикълъ на еволюцията на нашата раса, до края*. Ето защо, тя е въ състояние да даде отговоръ на всички въпроси на нашето съврѣменно съзнание, дори и за мжлителнитѣ загадки — животътъ и смъртъта —, които стояли до това врѣме неразрѣшени прѣдъ човѣшкото съзнание. Азъ не мога да се впусна въ изложение на самитѣ учения, но мога да посоча на интересующия се обширната теософска литература, която разглежда отъ всѣка страна отдѣлнитѣ положения на древната мъдростъ. Давайки си трудъ и врѣме, читателътъ има пълна възможность да провѣри моитѣ думи. Ще прибавя нѣколко думи само за тѣзи, които по недоразумѣние могатъ да помислятъ, че Теософията зове челоуѣчеството назадъ, къмъ неговото младенческо състояние.

Да, тя го зове назадъ, въ каквото всѣки човѣкъ се възвръща къмъ тѣзи високи истини, които той въ дѣтинството си възприемалъ несъзнателно, отъ които въ младостта си отстѣпалъ отъ тѣхъ, защото му се видѣли твърдѣ дълбоки за него, а въ зрѣлата си възраст ги приема вече съзнателно и доброволно.

Всѣки завършенъ еволюционенъ цикълъ изминава единъ пълень кръгъ. Обаче, нашето съзнание слѣдъ като обиколи този свой пълень кръгъ и, слѣдъ огромна опитность, основана на много хилядолѣтия, слѣдъ минаване прѣзъ много цивилизации, чрѣзъ многобройни изкачвания и падания, то се повръща назадъ къмъ изходната точка на своето обикаляне, *но вече съзнателно и доброволно*.

Въ заключение, азъ искамъ да покажа тия резултати отъ мисията на Е. П. Блаватска, които вече излизатъ на яве. Прѣзъ послѣднитѣ двѣ десетолѣтия, всички, които се интересуватъ отъ индийскитѣ работи, наблюдавагъ различни признаци за пробуждане срѣдъ коренното население въ Индия и едно, небивало досега, стремление къмъ обединяване. Съврѣшенно неучастни къмъ Теософията хора, стоящи на противоположния полюсъ на мисленето, и тѣ се съгласяватъ, че, за подкладка на съврѣмненото движение въ Индия, служи неотдавна възникналата тенденция за религиозно обединение.

Въ живота на Индия, религията е игрална винаги първенствующа роля. Множеството секти и подраздѣления, на които сж разпокъсани шестѣ основни сисеми на браманизма и разпадането на будизма на сѣверенъ и юженъ отдѣлъ, поддържатъ духа на разединенето срѣдъ индуситѣ. Стремление

къмъ единство и гласъкъ къмъ вътрѣшно възраждане сж били дадени най-напрѣдъ отъ Ел. П. Блаватска, съвмѣстно съ Х. Олкатъ. Покойния прѣдседателъ на Теос. Об-во билъ способенъ организаторъ. Той съ успѣхъ работелъ срѣдъ индуситѣ, въ полза на казаното единство и създалъ много школи, въ които обучението се водило въ този духъ. Освѣнъ това, той собралъ много цѣнни манускрипти, които благодарнитѣ индуси не прѣставали да носятъ като даръ за теософската библиотека и неуморимо популяризирвалъ красотата и високия идеализъмъ на древнитѣ Индийски религиозни учения.

Този подемъ на религиозно съзнаване въ Индия продължава и до сега, а въ послѣднитѣ години възраждането на древно-индийската самобитност е взело широки размѣри, благодарение неуморимата дѣятелностъ на сегашната прѣдседателка на Теос. Об-во, г-жа Анна Безантъ. Тя се стрѣми да тури за основа при възпитването на индуситѣ младежи завѣтитѣ на Древна Индия, и за тая цѣль тя е създадала нѣколко колежа, въ които младитѣ индуси се запознаватъ съ неизчерпаемитѣ богатства на древно-арийската религия.

Възраждането на древния Изтокъ и пробуждащия се на Западъ интересъ къмъ духовността, ще изиграятъ велика роля въ близкото бждаще, и ще помогнатъ на човѣшкото съзнание да се издигне до най-висша степенъ. Нужно е да си прѣдставимъ всичкитѣ послѣдствия отъ сливането на широкитѣ, обединяващи идеи на древния Изтокъ, съ точния анализъ на Западъ, т. е. сливането на дълбоко-религиозното съзнание на древността, съ високото научно развитие на съврѣменността...

Началото на това сливане се извършва вече прѣдъ насъ, благодарение на езотерическитѣ учения, които Е. Блаватска днесе на западния свѣтъ, като даръ отъ древния Изтокъ. Тия учения, които на съврѣмененъ езикъ много вѣрно наричатъ „религиозно-наученъ синтезисъ“, привеждатъ къмъ хармония всичкитѣ страни на човѣшкия животъ, съгласувайки материалнитѣ задачи на човѣка съ неговитѣ духовни въпроси. А кой ще вземе да отрича, че най-повѣлителната задача на нашето врѣме, отъ вѣрното разрѣшение на която зависи бждащето на човѣчеството, е привеждането въ хармония егическитѣ проблеми съ социалнитѣ такива, нравственния идеалъ на човѣка — съ неговата жизнена практика?

Всичката сила на Теософията се състои въ това, че тя е въ състояние да разрѣши тая задача, безъ да убива земнитѣ интереси. Теософията, за напрѣдъ трѣбва да стане водителка на човѣшката мисль затова, защото тя съединява въ себе си напълно отита на съврѣмения Западъ и древния Изтокъ; тя прѣдставява пълния кръгъ на съзна-

нието на арийските народи — както религиозно така и научно — който кръгъ дава въ това съединение Мъдростъта.

Защо именно Блаватска била избрана за такава висока мисия? Затова, защото тя единствена изъ своитѣ съврѣменници е притежавала тази пълна психическа организация, която е необходима за да се достигне до такава висша степенъ на съзнание. Тя е притежавала ония нравственни качества, безъ които великитѣ духовни задачи не могатъ да бждатъ доведени до край. Тя е обладала изключителна отзивчивость, и въ сжщото врѣме могща воля и необикновенно търпѣние. Пламененъ интусаизъмъ и прѣданность къмъ идеята, на която тя служила, се съединявали въ нея съ безграничната ѝ самоотверженость.

Ето кое давало право на Елена Петровна Блаватска за това високо пълномощие и за дълбоката благодарность на всички, които сж я познали и *разбрали*.

Е. П.

Скъпоцѣннитѣ камъни на Истока.

(Изречения, събрани отъ Е. П. Блаватска).

Стани! Събуди се!

Търси Учителя! Бодърствуй и чакай! Пътътъ е тъсенъ като острието на ножа, и трудно е да се върви по него.

Но, който веднажъ го е видѣлъ, Него, който нѣма име! който е невидимъ, неосезаемъ, безплътенъ, неизмѣненъ, непостижимъ, безъ начало и безъ край, *висша висота дълбока дълбина*, той е спасень! Смъртъта нѣма вече власть надъ него!

Изъ „Тайната на смъртъта“ (Катопанишадъ)

Мисията на Е. П. Блаватска.

Посвѣщава се на памѣтѣта на „тази,
която ни донесе свѣтлина“**)

Теософията, т. е. Божественната Мъдростъ е съществува-
вала въ всички вѣкове. Тя съставлява частъ отъ всички ре-
лигии, тя е този вѣковенъ вселенски изворъ, отъ които
всички мистици и пророци сж черпали своето вдъхновение.
Въ края на XIX вѣкъ, въ самия разгаръ на тържествующия
материализъмъ, Е. П. Блаватска основа теософското движение,
задачата на което е да напомни на човѣчеството за единния
източникъ на всички религиозни концепции и да изяви на
свѣта тия истини, които лежатъ въ основата на Теософията,
и които свързватъ всички религии съ една дълбока мисти-
ческа нишка.

Тия истини, произлизащи отъ всестранното разбиране
на великия еволюционенъ козмически законъ, сж изказани
въ една стройна философска система, краежгълная камъкъ
на която съставлява научно религиозенъ-синтазизъ, т. е.
помиряването на разума съ сърдцето.

Твърдо да постави този синтезисъ и безстрашно да го
провѣзгласи въ най-скептическия отъ всички вѣкове, това е
заслугата на Елена Петровна Блаватска — основателката на
Теософското Общество.

Това движение възникна въ този сложенъ исторически
моментъ, когато човѣчеството, развило до пълненъ разцвѣтъ
своето интелектуално начало, бѣ дошло до повратната точка
и се готвеше къмъ разкриване на ново начало — духовното.
Теософското движение има голѣмо значение за епохата въ
която живѣемъ. То посочва, че синтезътъ трѣбва да смѣни
анализътъ, и че ние се псвдигаме къмъ нова заря, къмъ
нова култура, основната нота на които ще бжде *Единството*.

Проводникъ, посрѣдникъ, глашатай, на тия велики про-
мѣни е била Ел. П. Блаватска.

На какво, впрочемъ, е основанъ този висшъ синтезисъ?
На изучване езотеризма, тази скрита мъдростъ, която В. Со-
ловѣвъ сполучливо нарича „отшелническа теософия“. Това
изучване довежда до пълно признаване единството на всички
религиозни концепции, въ всички врѣмена и въ всички народи.
Ако се обърнемъ къмъ етиката, ще видимъ, че навсѣкждѣ—
на Изтокъ и Западъ — религиознитѣ призоваватъ къмъ очи-

*) Думи съ които Анна Безантъ привѣтствува всѣкога Елена П.
Блаватска въ своитѣ рѣчи. Тя я нарича: „The light-bringer“.

стване помислитѣ и желанията, къмъ любовъ, чистота и милосърдие. Тия изисквания съставляватъ азбуката на духовния животъ.

„Благославяйте тия, които ви проклинатъ и молете се за тия, които ви гонятъ и оскърбяватъ“, казва Исусъ Христосъ.

„Благославяйте проклинащитѣ ви“, говори Кришна.

„Ненавистъ не се побѣждава съ ненавистъ; тя се побѣждава само съ любовъ“, казва Буда.

„Отвърщайте само съ доброта на ненавистта“, казва Лао-Тсе.

„Кой е герой? Този, който обръща въ другаръ своя врагъ“ гласи Талмуда.

„Съвършенството въ религията се състои въ това, да желаемъ добро на другитѣ“ — билъ девизътъ на Мохамеда.

Защо е тази такава поразителна прилика на религиозната етика въ всички врѣмена и всички народи? Затова, защото тази етика не е красива и случайна мисълъ на една или друга индивидуалностъ, или пъкъ плодъ отъ дългата работа на нѣколко гениални мечтатели. Тя има неизбѣжно проявление въ живота, въ това духовно знание, което ясновидцитѣ на духа сж съзрѣли въ висшия планъ на битието. Както отъ елементитѣ на едно дадено уравнение, трѣбва да се яви тази или друга математическа формула, така и отъ познаването на космическитѣ закони, неизбѣжно изтича неизмѣнната основа на мировата етика, която обема въ себе си както личната, така и обществената етика. Да се разединяватъ и противопоставятъ една на друга тия части на *Едното цѣло*, както това постоянно прави нашата журналистика, е така несъобразно, както да се измъкватъ камъни отъ нѣкой строящъ се домъ и да се противопоставятъ на сжщия този домъ. Такова противопоставяне показва неразбиране неразривнитѣ връзки на законитѣ, на мировитѣ явления, и за пълна отчужденостъ изъ която изтича всичкия трагизъмъ на душевнитѣ прѣживявания на съврѣмненото човѣчество. Щателно отстранявайки всичко, което не се подава на непосредствено чувствено възприятие, изкуствено разединявайки физическия свѣтъ отъ всички съприкосновяващи се съ него сфери, ние гледаме на него, както на фокуса на единъ силенъ електрически фенеръ, и слѣдъ това се ужасяваме и недоумѣваме защо тази ярко-освѣтена частъ отъ дѣйствителността, която ние тъй искрено желаемъ да прѣвърнемъ въ рай, извиква въ насъ едно дълбоко чувство на неудовлетвореностъ. И, неволно, изпква тжжния въпросъ: „Ще бжде ли човѣкътъ нѣкога щастливъ?“ — Хората съ силни общественни чувства, обикновено отговарятъ: „Ще бжде ли човѣкътъ щастливъ, или не, — ние не знаемъ. Това не е наша работа; нашата работа е да си построимъ домъ, кждѣто да се укриваме въ несгоди. Ние не сме мечтатели, а само строители...“

По силата на любовта и отречението, трудът на „строителитъ“ носи печатъ на нѣщо висше, печатъ на духа. И този печатъ е който имъ дава право да носятъ гордото име „Богостроители“. Каквито и да сж утилитарнитъ платформи на строителитъ, тѣхното творчество несъмнѣно има религиозенъ източникъ, тѣй като движуция ги категориченъ императивъ има мотивъ свѣрхличенъ, т. е. една идеална сила. Обаче, колкото и идеално да сж настроени тия строители, тѣхната работа не би могла да бжде трайна, ако тѣ не виждатъ ясно *какво* турятъ за основа на своята работа. Защото, за разумното строителство зрѣнието е не по-малко важно отъ ентузиазма.

А какъ така могатъ да видятъ тия пламенни строители на какво строятъ, когато тѣ тѣй упорно разединяватъ явленията отъ тѣхния източникъ? Като не признаватъ Бога, тѣ искатъ да осжществятъ Негова Правда?

Да се отдѣля Богъ отъ Неговата Правда, Любовта — отъ проявлението ѝ, това е все сжщото, да се отдѣля слънцето отъ неговитъ лъчи. Богъ е духовното слънце на вселената и тѣзи сили, съ които ние се опитваме да замънимъ Него (любовъ, красота, правда и пр.), тѣ не сж нищо друго, освѣнъ неговитъ видими лъчи. Тѣзи, които търсятъ Бога и не се опитватъ да внесатъ неговата правда въ живота си, тѣ не познаватъ Бога. И тѣзи, които се опитватъ да осжществятъ правдата му на земята, като сжцевременно отричатъ Него Самия, сжщо и тѣ Го не знаятъ.

Боготърсене и Богостроителство се сливатъ въ едно цѣло въ душата на този, който е намѣрилъ Бога, който е намѣрилъ невидимитъ нишки, съединяващи нашия скритъ Богъ съ Бога на вселената.

Защото Боготърсене и Богостроителство се сливатъ съ Богопознанието, а да познае чловѣка Бога, може само тогава, когато познае самъ себе си. Позналъ себе си, *своето висше „Азъ“*, чловѣкъ свободно и съзнателно се установява на този истински пътъ на Богостроителството, който В. Соловьевъ нарича „богочеловечески процесъ“. а Теософията го именува „Пътъ на ученичеството“.

За изцѣляването и обновлението на днешното човѣчество е нужно нѣщо повече отъ любовъ и състрадание. Нуждни сж знание и възновение. Не само художницитъ и поетитъ, но и хората отъ всички слоеве на обществото сж длъжни да станатъ жреци и пророци. Това се отнася и за нашитъ строители. Най-великото отъ всички изкуства — *изкуството да се строи живота* — изисква за своята творческа работа боговъдъновени строители, а не прости архитекти-любители. Изисъва Пророци и Жреци, способни да *видятъ и разбератъ* тѣзи сили, които тѣ ще вградятъ въ своето творчество. Съзнателно управляващи тия сили, тѣ ще творятъ и напълно съзнателно новия животъ.

Добрите хора не могат безъ отчаяние да отделят Бога отъ въплотянието на Неговата Правда. Истина безъ Доброта и Красота, за тяхъ е невъзможна, както и Доброта безъ Красота, или Красотата безъ Доброта. Не въ това ли се крие тайната тъга, която така силно гнети душата на много наши обществени дѣатели?

Ние прѣживваме едно изключително врѣме. Врѣме въ което се рушатъ традициите на вѣковните авторитети; врѣме, въ което се прави прѣоцѣнка на всички цѣнности, на всички идеали. А надъ цѣлия този хаосъ се носи вече вѣянието на новъ, могъщъ животъ.

Изгубване на пѣтя, страстно желание, колебание между гордите самоутвърждения и пламенното самоотрицание — всичко това е явенъ признакъ, че човѣчеството прѣживва нѣкакъвъ кризисъ, че то стои на прага на нови и чрѣзвычайно важни прѣживвания. Интелектуалното развитие, достигнало на западъ своя апогей, не е въ сила повече да удовлетвори човѣка. То трѣбва да отстъпи мѣсто на друга култура, на висшата култура на душата. На всѣка култура съответствува извѣстна степенъ на съзнание, и разкритието на новото съзнание се съпровожда съ настоящите родилни мъки на духа. Мъки при които неминуемо се явява пълна загуба на хармонията. Да вземемъ единъ отъ многото признаци на този прѣломъ: тъй нарѣчения „кризисъ на индивидуализма“. Този кризисъ, отбѣлѣзанъ и въ социологията, и въ психологията, и въ литература не е нищо друго, освѣнъ ясно изразенъ прѣходъ на отдѣлния животъ къмъ единение съ всечовѣшкия, или отражение на обществената психология, въ този великъ козмически моментъ.

На този свѣтъ социалистическите теории и стремления сж една проекция на физическия планъ на това велико духовно прѣобразуване. Зараждащите се обществени форми неизбежно ще се явятъ въ живота веднага съ новото съзнание на човѣчеството. Обаче, социалното прѣобразуване ще се установи твърдо само тогава, когато то се яви като *естествено послѣдствие* отъ обновлението и одухотворението на човѣчеството, а не тогава, когато то изпрѣвари съзнанието. „Свѣтътъ не трѣбва да бжде спасенъ насилственно“, казва В. Соловьевъ. А ние бихме казали: „Свѣтътъ *не може* да бжде спасенъ насилственно“, защото условие за духовно творчество е свободата. Свободно и радостно може да твори новия животъ, само религиозното съзнание.

Въ свѣтлината на Теософията, разкриването на съзнанието се извършва въ този сжщъ порядъкъ, както и разкриването на Божеството. Защото, човѣкъ е храмъ на живия Богъ.

Най-напрѣдъ се появява Св. Духъ на дѣятелността, слѣдъ това се ражда Синъ Божий (знание и любовъ), послѣ Св. София — мъдростъта и най-послѣ се проявява Волята

на Отца, която извършва това, което знанието и любовта сж разкрили на духа. Такъвъ е пътът на еволюцията.

Св. Духъ на дѣятелността вече се е разкрилъ въ човѣчеството. Въ висша степенъ той ярко е проявенъ въ Западно-Европейското творчество. И въ настоящия моментъ ние се намираме въ надвечерието на разкриване новото начало. Начало, за което се моли апостолъ Павелъ съ думитѣ: „Молете се, братя, щото родилия се въ душата ви Христосъ, да израстне до пълния ръстъ Христовъ“. Христосъ, комуто е сждено да се роди въ насъ, това е този пламененъ духъ на единение, който разбива всички прѣгради между нациитѣ и хората, който твори новия животъ, основанъ на братството и любовта. За този Духъ сж еднакво чужди и партийни разпри, и национални вражди и религиозния фанатизъмъ. За него всички хора сж братя: едни просвѣтлени, други още непрогледнали, но всички тѣ сж дѣца на Единия Богъ.

Достоевски и В. Соловьевъ, които сж били близко до Духътъ Христовъ, говорятъ за „вселенско християнство“, въ противоположностъ на „домашното и храмовото“ християнство, т. е. външното. „Истинската Църква, която проповѣдва Достоевски“, казва В. Соловьевъ, „е общочовѣшка прѣди всичко въ тая смисълъ, защото въ нея трѣбва да изчезнатъ всички раздѣления на човѣчеството, на съперниченето и враждебността между разнитѣ племена и народи. Всичкитѣ могатъ и трѣбва да се съединятъ за общото дѣло на всевътското възраждане“.

Всички религии въ свѣта ни призоваватъ къмъ това велико единение, надъ всички вѣтае Св. Духъ на Единението, духътъ на „Христа“. И всѣка религия е давала, въ зависимостъ отъ историческия моментъ и отъ особенността на дадената култура, божественно откровение за това славно единение, за това раждане на Грядущия Христосъ. Екзотерически, всички религии сж разни, но въ своята дълбочина тѣ иматъ една и сща смисълъ, една и сща Божественна Мждростъ (Теософия).

Неизтъкуваната първо причина, постоянното проявление на Бога, учението за духовната еволюция и произлизащето отъ нея учение за богочовѣчеството, — такива сж основитѣ на религиозния езотеризъмъ въ всички врѣмена и всички народи. Цѣнтрално мѣсто въ тѣхъ заема очакването на Христа, учението за „Св. Дѣте, което ще се роди въ сърдцето на човѣчеството“, за „скрития Скъпоцѣненъ Камъкъ, въ дѣлбочинитѣ на човѣшкото сърдце, за „Бѣлия Лотусъ“, който „дрѣме подъ водитѣ на Майя“ и който „ще се подигне надъ Майя и ще се разцвѣти съ божественна красота и слава“. *Това дѣте, този скъпоцененъ камакъ, този цвѣтъ, — това е висшето начало, което се е разкрило за апостолитѣ и пророцитѣ, и което се готви да се роди въ душата на цѣлото*

човѣчество. — До безкрайностъ разнообразни сж проявлѣ-
 нията на тия отдѣлни лъчи, но всички тѣ сж родени отъ
 Единъ Свѣтълъ Източникъ.

Докато човѣчеството а развивало Святия духъ на дѣя-
 телността и работата на творческия разумъ се е състояла
 въ съзидане на разсждъчната култура, естествено и неиз-
 бѣжно е, че на пръвъ планъ е стоялъ духътъ на анализа,
 критицизма, самоутвърждаване и раздѣляне.

Егоистичната тенденция силно изпѣква и въ культътъ на
 личността, и въ национализма, и въ религиознитѣ различия.
 За Теософията всички тия явления сж отъ дадена степенъ,
 защото, въ свѣтовнитѣ проявления, нѣма абсолютно зло и
 добро. Има само Правда, която се осществява, и Истина —
 къмъ която ние се стрѣмимъ. Това, що върви въ хармония
съ еволюцията, е добро; това, което ѝ се противи — зло.
 Друго опрѣдѣление нѣма.

На човѣчеството е било нужно да прѣмине прѣзъ този
 периодъ на крайно раздѣляне и самоутвърждаване, защото
 чрѣзъ тѣхъ то е можело да разкрие до пълнота своето интеле-
 ктуално начало. Но сега, когато човѣтството се връща вече
 къмъ изходната точка на своята еволюция, и всъхва въ новъ
 фазисъ на развитие, *то трѣбва да се издигне надъ егоистич-
 ното съзнание и да заработи въ сферата на свѣрхличнитѣ*
прѣживявания. Ето защо синтезисътъ трѣбва да замѣни
анализътъ. Наистина вече врѣме е да се събератъ *въ едно*
 разпрѣснатитѣ съкровища на Доброто и Красотата, настана
 вече врѣме да се събератъ разсѣянитѣ лъчи на Божествен-
 ното свѣтило! Да заблѣщи вмѣсто тѣхъ тази звѣзда, която
 всѣкога е блѣстяла на небото въ минути на велики истори-
 чески кризи, въ минути на козмически прѣломи! Такива
 минути прѣживяваме ние сега, и въ тѣхъ се крие всичката
 сила и значение на духовното движение.

Мисията на Е. П. Блаватска се състои въ това, щото да
 установи научно-религиозния синтезисъ, да прѣхвърли моста
 отъ съврѣменната егоистична култура къмъ бждащата такава,
 и постепенно да прѣобрази разсждъчното човѣшко съзнание
 въ съзнание духовно. Това духовно съзнание, което на Изтокъ
 наричатъ „състрадателенъ разумъ“ (Buddhi.) Пламенеиъ позивъ
 къмъ това прѣобразуване ние слушаме въ нейната книга
 „Гласътъ на Безмълвието“:

„Да внимава твоята душа за всѣки викъ на страдание,
 подобно на свѣщенния лотосъ, който разкрива чашката си,
 за да се опие отъ лъчитѣ на утренното слънце“.

„Не допускай, щото палящето слънце да изсуши макаръ
 една сълза, прѣди ти самъ да си я изстрилъ отъ очитѣ на
 скръбящия“.

„И да капне всѣка горѣща човѣшка сълза въ дълби-
 нитѣ на твоео сърдце, и да остане тя тамъ. Не я отстраня-
 вай, докато неизчезне скръбта, която я е родила“.

Въ тази обединяваща работа е великото значение и великата заслуга на Блаватска прѣдъ бждащитѣ поколѣния. Сама тя никога не се е считала за създателка на своята система. Тя е била твърдо увѣрена, че знанията, които съобщава, сж знания мирови, пазящи се въ божественната съкровищница: *всесвѣтската Теософия*.

Себе си тя считала за малка експедитивна станция, за проводникъ на Висшитѣ Сили, за смирена ученичка на тия, които на Изтокъ наричатъ „Учителѣ на Състраданието“.

Въ съврѣменната литература не сж малко спороветѣ за „Человѣкобожеството“ и „Богочеловѣчеството“, като първото се е поставяло за идеалъ, за изразителъ на съврѣменното брожение, а второто — като извършенъ исторически фактъ.

Но за теософътъ, това, което въ историята е изключителенъ подвигъ на Богочеловѣка, се явява само като едно прѣфинчаване на този вишь пѣтъ, на който трѣбва съзнателно и свободно да застане цѣлото челоуѣчество. Учителитѣ на състраданието сж свършили вече своя пѣтъ; ние стоимъ на прага му. И именно за това, че ние се намираме на прага му, се появи Ел. П. Блаватска и създаде теософското движение, което не отнема отъ никоя религия нейната сжщностъ, и което съ потрѣсающата сила на своя синтезисъ, застава всички да признаятъ изгрѣващата звѣзда на духовността, застава всички да си протѣгнагъ ржка, като духовни братя, като дѣца на Единия Отецъ.

Заедно съ „Vade mesum Pastoral“*), Е. П. Блаватска би могла да каже: „Заедно съ езичнижитѣ, които се покланятъ на възходящото слънце, съ мохамеданитѣ, молящи се отъ височината на своитѣ минарета, съ еврейтѣ, отправящи всички свои молитви къмъ Новия Иерусалимъ, съ християнитѣ, които се молятъ прѣдъ Разпятието, азъ всѣка заранъ се прѣклянямъ низко прѣдъ зората и громко възклицивамъ: *„Възходящо на Изтокъ Слънце на правдата, Свѣтлина на свѣта, азъ Ти се покланямъ“* 1. . .

Alba.

*) „Вѣстникъ Теософии“ 1908 г., Априлския номеръ стетия „Теософията въ Франция“.

Отзиви на ученицитѣ.

Хенри Олкатъ*).

Никой, който познава Е. П. Блаватска, не може да я забравя и никой не може да я замѣни. Има хора, които притежаватъ нѣкои отъ нейнитѣ качества, но всичкитѣ ѣ качества не притежава ни единъ. Нейниятъ животъ, както азъ го опознахъ прѣзъ послѣднитѣ 17 години, като неинъ другарь, помощникъ и сътрудникъ, бѣше непрѣкъснато мъченичество, поради нейната любовъ къмъ хората.

Тя съ жаръ е желала тѣхното духовно добро, тѣхната духовна свобода и, далече отъ какъвто и да е егоистиченъ мотивъ, тя посвѣти живота и силитѣ си на дѣлото на любовта, не очаквайки ни благодарностъ, ни награда. И за това тя бѣше прѣслѣдвана съ клевети отъ неразбранитѣ и фариseiteй до самта ѣ смъртъ, която тѣ ускорила съ своята злоба.

Даже вече мъртва, тия хора не ѣ даватъ покой. Тѣ всячески се стараятъ да омърсятъ нѣяния прахъ, да очернятъ нейната память съ лъжливи описания на живота ѣ. Но нѣма да имъ се удаде това. Има още доста живи свидѣтели, които се готвятъ да отговарятъ вмѣсто нея и да докажатъ чистотата на намѣренята ѣ.

Никой не може да направи това съ такава пълнота, както азъ, защото отъ 1874 г., ние станахме съ нея близки другари, живѣхме и работихме заедно, и се стрѣмихме къмъ една цѣль. По темпераментъ и качества съвършено противоположни единъ на другъ, ние често се различавахме съ нея въ подробноститѣ. Но по отношение нашата съвмѣстна работа, и въ прѣданността къмъ нашитѣ учители, ние съставяме съ нея една душа, едно сърдце.

Тя притежаваше една двойственна натура и проявяваше често качества, които съвсѣмъ не ми бѣха симпатични. Така, при постоянната болезненостъ и поради желанието ѣ да влѣза въ споръ съ хората, тя биваше понѣкога раздразнителна, жлъчна и, както на менъ се струваше, не всѣкога справедлива. Но даже и въ този свой недостатъкъ, тя бѣше необикновено постоянна.

*) Х. Олкатъ билъ полковникъ въ американската армия и участвувалъ въ борбитѣ за освобождаване на негритѣ. Послѣ станалъ жур. налистъ, и въ 1875 г., заедно съ Е. П. Блаватска основалъ Теософ-Об-во, на което билъ прѣдседателъ до смъртъта си. Отъ 1804 год. живѣлъ въ Индия, въ дома на Т. О. въ Адияръ. Починалъ прѣзъ 1907 год. въ сщия домъ.

Азъ обичахъ въ нея другото, висшето същество, което бѣше до висша степенъ таинствено. Безъ да се гледа на видимото ни взаимно довѣрие, на 17 год. съвмѣстенъ животъ и на ежедневната ни обща работа, тя остана за менъ загадка до послѣдния день на живота си. |||

Поигкога ми се струваше, че азъ съмъ я узналъ добръ, но, веднага слѣдъ това, убѣждавахъ се, че въ нея се таятъ още много и много работи, които за менъ оставаха скрити. И никога азъ нѣма да узная, *коя е тя*, т. е. не Е. П. Блаватска, родена Ганъ, внучка на генералъ Фадѣевъ и на княгиня Долорукова, но тази таинствена личностъ, която пишеше книги и вършеше чудеса.

Азъ помагахъ на Е. Петровна при написване първата ѝ книга „Разбулена Изида“, видѣхъ всѣки редъ, всѣко прѣдложение, тя ги пишеше и послѣ изправляваше въ коректурнитѣ листа. Появяването на такава книга съ безчисленнитѣ цитати, които тя пишеше направо, безъ да ги прѣписва отъ нѣкъдѣ, бѣ достатъчно да ме убѣди, че тя притежава психически сили отъ висшо естество.

Но Е. Петровна ми даваше и още по-голѣми, нагледни доказателства. Често, когато ние работѣхме заедно до късна нощъ, тя ми описваше скрититѣ, въ човѣка и природата, окултни сили, безъ ни най-малко приготвление за това описание. Когато азъ размисля за това *сега* става ми ясно, че тя имала само една цѣль: желаеща моята литературна помощъ при съставянето на „Разбулената Изида“, тя е искала да направи за менъ напълно понятни законитѣ на скрититѣ сили, които описваше въ тази книга. При това, азъ получихъ знания, които никой другъ не би могълъ да ми даде, освѣнъ нея. Ето защо, слѣдъ това всички подли клевети за нея, ни най-малко не повлияха на моята твърда вѣра, че тя притежава несъмнени психически сили.*)

Отъ това врѣме вече, нашата другарка не видѣ повече Индия. До самата си смъртъ тя се борѣше съ жестокиѣ физически страдания. Но, безъ да гледа на тия страдания, тя работѣше непрѣкъснато по 12 часа на своята писмена маса.

Памятници на нейния трудъ отъ това врѣме (отъ 1885 г. до 1891 г.) сж: двата тома на „Секретната Доктрина“, „Ключъ на Теософията“, „Гласътъ на Безмълвието“, „Скжпоцѣннитѣ камъни на Истока“, множество статии въ журнала „Люциферъ“, нейнитѣ руски и французки статии изъ вѣстницитѣ и журналитѣ и множество неиздадени още манускрипти за третия томъ на „Секретната Доктрина“.

Освѣнъ това въ послѣдно врѣме, тя е обучавала множество ученици по окултна философия. Тази ли непрѣстанна

*) Пропущаме историята съ процеса Колумбъ и слѣдствието на Ходжсона, които тѣй тежко повлияха върху здравето на Ел. Петровна, че приятелитѣ ѝ побързаха да я изпратятъ отъ Индия.

работа на ума и душата, въ полза на ближнитѣ, на които тя искала да прѣдаде своитѣ знания, наричатъ шарлатанство?

Ако е така, то ние трѣбва да молимъ Бога да ни изпрати още такива шарлатани. . . .

Може ли поне единъ непрѣдубѣденъ човѣкъ да допустне, че тази, която притежавала такива знания, и която е била способна на такова самопожертвование, може да се унизи до такива дребнави измами, въ каквито я обвиняватъ нейнитѣ врагове?

Оставете, за Бога, мъртвата лъвица на спокойствие, и търсете за оплюване другъ, по-малко благороденъ, гробъ!..

Денътъ за нейното оправдание не е още дошелъ и не на менъ, нейния близъкъ другаръ, ще се падне тая честь.

Но идва денътъ, когато нейното име ще бжде записано отъ благородното потомство не срѣдъ шарлатанитѣ и измамницитѣ, а срѣдъ имената на избранитѣ, на тия, които сж умѣли да се жертвуватъ отъ чиста любовъ къмъ чловѣчеството.

Могщия духъ на Блаватска възпламени нашата застинала кръвь. Нейния ентузиазъмъ е неугасимия пламъкъ, отъ който всички съврѣменни теософи запалватъ своитѣ факели...

Хербертъ Бурроу.*)

(Членъ на парламента.)

Какво бѣше тя за мене.

Само двѣ години сж се изменили отъ момента, когато азъ я узнахъ. Но тия двѣ години бѣха за менъ тѣй съдържателни, че ми се струва — цѣли вѣкове сж се изменили, откакто азъ я видѣхъ.

Ако е вѣрно, че човѣшкия животъ трѣбва да се измѣрва споредъ периода на духовното развитие, то врѣмето отъ този день, когато за пръвъ пжть стиснахъ ржката на Е. П. Блаватска до минутата, когато помагахъ да украсятъ нейния гробъ съ палми отъ любимия ѝ Изтокъ, това врѣма е за менъ богато, съдържателно, то е цѣлия ми животъ. Азъ отидохъ при нея материалистъ и си излѣзохъ — теософъ. Прѣзъ тази пропастъ, тя е съумѣла да построи мостъ въ моята душа. Тя бѣше за мене духовна майка, и неможе да има друга майка по любяща, по-нѣжна, по-търпелива.

Азъ и г-жа Анна Безантъ бѣхме въ това врѣме заняти съ проблемитѣ на живота и духа.

Проблеми, които нашето материалистическо мировъзрѣние бѣ безсилно да рѣши. Ние двамата тдрсѣхме друга свѣтлина.

Слушахме да се говори за Е. П. Блаватска, но, приучени на скептицизъмъ и строга критика прѣзъ дългитѣ години на нашия политически животъ, възпитали въ себе си потребностъ за строги доказателства, относително всичко що лежи вѣнъ отъ сферата на нашия опитъ, намъ Теософията ни се виждаше не само чужда, но и напълно недостъпна областъ. Но свърши се съ това, че ние отидохме при Е. Петровна. Нѣколко бѣседѣ съ нея бѣха достатъчни, за да блѣсне прѣдъ мене нова свѣтлина. Тя ме въведе въ духовния миръ, показа ми силата на истинското самоотвержение, откри ми жизнената философия, обясни ми човѣка и неговата връзка съ духовни миръ. Ето кое ме привлече къмъ нея, а съвсѣмъ не чудотворнитѣ ѝ опити, които азъ лично даже и не видѣхъ. И отъ първия пжть още, въ течение на моето духовно развитие, азъ намѣрихъ въ нея учителъ, който съумѣ да съедини разпрѣснатитѣ нишки на моята мисль въ една ясна

*) Работнически прѣдставителъ въ парламента. Работилъ е заедно съ г-жа А. Безантъ въ периода на нейната бурна общественна дѣятелность и заедно съ нея се е присъединилъ къмъ теософското движение. Живѣе въ Лондонъ.

и цѣла тъканъ. Тя не понасяше да я хвалятъ. Единствения недостатъкъ, който азъ намѣрихъ въ нея, бѣше нейната спривавостъ, която понѣкога избухваше въ нея, подобно на вихъръ, или циклонъ. Но и този свой единственъ недостатокъ ти побѣди къмъ края на живота си. Тя цѣлата бѣ правда и искреностъ. Нейното пълно равнодушие къмъ условнитѣ и външнитѣ форми, произхождаше отъ пълнотата на духовнитѣ ѝ знания.

Азъ много добръ зная, че всичко, което казахъ за нея, е несвършено и недостаточно. Истинската Е. П. Блаветска ни се показваше само изрѣдко и случайно, и единствения ключъ, за да разберемъ тази необикновена натура, това е живия примѣръ, който тя ни даде съ своя самоотвержень животъ.

Този животъ учи насъ да виждаме цѣль не въ личното благо, а въ служенето не свѣта, служене безъ ропотъ, до самия край.

Анна Безантъ.

(Прѣседателка на Теософ. Общество).

Умѣнието да понасяме е ней-великата отъ способноститѣ, умѣнието да търпимъ — даръ на благородна душа.

Умѣнието да понася тяжеститѣ на живота, умѣние да търпи — тия бѣха главнитѣ способности на Е. П. Блаватска, когато азъ я узнахъ въ послѣднитѣ години на живота ѝ.

Азъ зная слаби хора, които се оплакваха отъ нейната суровость, но видѣхъ и нея въ присѣдствието на най-злия ѝ врагъ, дошелъ при нея въ минутата на нужда.

И видѣхъ каква неземна свѣтлина на състрадание озари цѣлото ѝ лице. Суровость, която може да бжде въ сжщото врѣме и толкова мека и нѣжна, е това свойство, което не достига на нашия разслабленъ Западъ.

Нейната търпимость къмъ дребнавоститѣ и вѣншнитѣ проявления, нѣмаше граници. Но, затова пъкъ, по въпроси важни тя бѣше опрѣдѣлена и непрѣклонна както никой. Ако нейнитѣ врагове биха знаяли кого тѣ замърсяватъ съ клевети! . . . Такова тънко чувство за честь, каквото притежаваше тя, трѣбваше да извика въ тѣхъ мечти, които да създадатъ „рицаря безъ страхъ и упрѣкъ“ . . .

Нейната правдивость и чистотата на намѣренията ѝ бѣха поразителни, и въ сжщото врѣме силата на характера ѝ не се подаваше на никакви удари на сждбата. И нея обвиняватъ въ лъжа?!

За нея бѣше рѣшително всичко безразлично какво говорятъ за личността ѝ. И всички вжтрѣшни мотиви, които заставятъ обикновеннитѣ хора да прибѣгватъ къмъ лъжа, бѣха вече отдавна далечъ отъ нея,

Обвиняватъ е въ това, че силата ѝ произлизала отъ нечистъ източникъ. Въ такъвъ случай, нечистия би трѣбвало силно да обѣднѣе, защото нейното служене скжпо му е коствало: тя бѣше толкова бѣдна, че постоянно се нуждаеше отъ пари, а когато имаше такива, — тѣ веднага изчезваха! Щедростъта ѝ бѣше наистина, царска. Всичко що имаше у нея: вѣщи, пари, дрехи и пр., тя даваше на първия срѣщнатъ намиращъ се въ нужда. . .

Въ нея прѣобладаваха мжжки черти: тя бѣше прѣма, опрѣдѣлена, бърза, съ силни желания, свѣтла, жива и свободна отъ всѣкакви дребнави. Изобщо, въ нея нѣмаше ни една черта на обикновената жена.

Всѣкога тя разсждаваше отъ висша точка зрѣние, бѣше снизходителна и търпелива къмъ чуждитѣ мисли и характери, и не обръщаше никакво внимание на външността на човѣка, ако вжтрѣ въ него всичко е въ порядъкъ.

На менъ лично тя принесе велика полза, като ме доведе до самопознанието. Виждаше ми се всѣкога забавно, когато говорѣха за нейната „способност“ да грѣши въ хората и да се довървява на такива, които послѣ я подиграваха. Тия които говорѣха това, не разбираха, че тя считаше за свѣ дългъ да даде на всѣки човѣкъ насока къмъ изправление и никога не се интересуваше отъ това, че, въ случай на несполука, би могла да изпадне въ неудачно положение. Азъ я наблюдавахъ въ отношенията ѣ съ хора, идващи при нея само съ нечисти намѣрения. Тя говорише съ тѣхъ така сжщо непринудено и искрено, както съ своитѣ другари. Но забѣлѣзвахъ и това, съ какъвъ прончателенъ поглѣдъ тя се вглѣдваше въ този човѣкъ и съ каква тжжна въздишка си снѣмаше поглѣда отъ него, когато се убѣждаваше въ неговата неискренность.

Ако пъкъ нѣкой искрено желаше да узнае най-трудното отъ всички познания — *самопознанието*, тогава тя му се притичваше на помощъ съ своитѣ рѣдки дарби на проникване, прѣдупрѣждаваше го относително всички скрити опасности, обръщаше вниманието му върху затаенитѣ негови качества, и поддържаше ученика въ неговитѣ усилия да познае самъ себе си. Като учителка, Ел. П. Блаватска никога не бѣше дидактичка. Тя умѣше да прѣдизвика къмъ дѣятелность собствената мисль на ученика, и ѣ даваше само направление. Тя учише съ успѣхъ само тия, които бѣха способни да влѣзатъ въ духовна връзка съ нея, и които можеха сами да запълнятъ празнитѣ възникващи, благодарение на нейния приѣомъ, да дава своитѣ поучения въ смѣли и широки черти.

Ако такава духовна връзка се свързваше, Е. Петровна даваше на ученика пълни знания и богати мисли. При повърхносно разглеждане на нейнитѣ мисли, изглежда, че тѣ сж раздѣлени и чужди една на друга, но при внимателна прѣработка, тѣ се явяватъ като звена на една непрѣкъснатата верига.

Звѣра, — нѣкои отъ които сж ярко освѣтлени, а други останали въ сѣнка. И ако ученикътъ е способенъ да освѣти и тия, които сж въ сѣнка, съ своето собствено съзнание, въ такъвъ случай само уроцитѣ на Е. П. Блаватска ще му принесатъ велика полза.

Но ако ученикътъ не е способенъ да се отзове на нейнитѣ мисли, ако нейнитѣ бързи и силни умственни вибрации немогатъ да запалятъ искра въ неговия умъ, тогава Блаватска оставаше за него загадъчна, тъмна забъркана. И той се отдалечава отъ нея толкова неудовлетворенъ, колкото тя чувствуваше себе си безсилна спрѣмо него.

Графиня Вахтмейстеръ*)

Който познава отблизо Е. П. Блаватска, той е изпиталъ на себе си очарованието на нейната личностъ, на нейната удивителна сърдечна доброта. Понѣкога тя радваше всички окръжаващи я съ своето дѣтски — весело настроение и тогава лицето ѝ свѣтеше отъ радостъ и остроумие, каквито азъ никога не съмъ виждала на друго човѣшко лице. Въ такива моменти тя спечелваше сърдцата на всички. Забѣлжително е, че съ всички се разбираше: никога не я виѣхъ да бжде еднаква спрѣмо двама различни хора. Тя веднага улавяше слабитѣ страни на човѣка и удивително умѣеше да ги изслѣдва... Който е билъ съ нея често, той постепенно придобиваше дарбата да се самопознае...

Прѣзъ 1/85 г., азъ посѣтихъ Е. П. Блаватска въ Вюрцбургъ. Намѣрихъ я слаба, страдаща тѣломъ и духомъ. Тя съзнаваше колко голѣма е нейната задача, и колко трудно е да се намѣрятъ хора, които би се съгласили да се пожертвуватъ за великата цѣль.

Азъ я питахъ защо продължава да страда, когато въ нейна власть сж всички срѣдства да облекчи своитѣ страдания, защо, работейки надъ такъвъ важенъ трудъ (тя пишеше тогава „Секр. Доктрина“), за който се иска спокойствие и здраве, тя и прѣста си даже не помръдва да подобри условията на своя животъ и да лѣкува слабостта и физическитѣ си болки, които всѣки другъ, освѣнъ нея, отдавна биха довели до пълно изнемощение?

Отговорътъ на тия въпроси бѣ всѣкога единъ и сжщъ: „Всѣки ученикъ по окултизма дава тържественно обѣщание, че *никога* не ще употреби своитѣ знания и сили за *личното* си благо. Да направя това, все е равно, че стѣпя на стрѣмна пжтека, която води къмъ пропастъ... Азъ съмъ дала това обѣщание и никога не щѣ го наруша, защото зная неговата свята смисълъ и неговото страшно послѣдствие. И по-лесно е за менъ да понеса всевъзможнитѣ мжчения, отколкото да го наруша. Не само телеснитѣ мжчения съмъ готова да нося, но и тѣжкитѣ нравствени: да бжда прѣдметъ на присмѣхи и ругания“.

Въ тия думи нѣмаше и сѣнка прѣувеличение. Въ нея, стояща всѣкога начело на теос. общество, попадаха всички ядовити стрѣли, насмѣшки и клевети. Тя бѣше живия щитъ, който приемаше всички удари и прикриваше съ себе си

*) Жена на шведския посланикъ. Една отъ първитѣ ученички на Ел. П. Блаватска. Живѣе по настоящемъ въ Лондонъ.

всички слаби и страхливи. Тя бѣше, тъй да се каже, доброволна жертва на незаслужени мжчения, върху която се строеше и закрѣпваше живота на Теософ. Общество. Малко сж които знаятъ това. Само тѣзи, които като мене, сж живѣли съ нея, които сж видѣли нейнитѣ постоянни тѣлесни страдания и нравственни мжчения, прѣнасяни отъ нея съ такова мжжество и непобѣдимо търпѣние, само тия, които въ него врѣме сж могли да слѣдятъ за развоя и успѣха на обществото, възникнало благодарение на нейната велика душа, само тѣ разбиратъ колко голѣмъ е нашия дългъ спрѣмо нея и какъ малко се съзнава той.

Чарлзъ Джонстонъ*).

Първото ми впечатление отъ Е. П. Блаватска бѣше необикновенно силно и това впечатление все повече и повече разтеше.

Първия ми разговоръ бѣше за нищожеството на материалистичното мировъзрѣние. Менъ ме убѣждаваха не толкова нейнитѣ рѣчи, колкото впечатлението, че прѣдъ менъ се намира безсмъртенъ духъ, който *само съ своето присъствие* разрушава отричането на духовния животъ. Това чувство за нейната сила не подтискаше и не унищожаваше слабитѣ. То бѣше чувство на дълбочина за душа отъ такъвъ размѣръ, който обхваща всички нѣща до самия първоизточникъ.

Това първо впечатление на сила, постепенно се смекчаваше отъ нейната удивителна сърдечна доброта, отъ нейната готовность всѣкога да забрави себе си и да помогне на нуждающия се.

Всѣки, който нѣкога се е изкачвалъ по дива планинска пѣтечка, знае какъ се изплъзва отъ вниманието величието на планината и красотата на долините, защото то е приковано тогава къмъ най-близкиятъ дървета, цвѣтя, птици и пр. Но, когато пѣтника се изкачи на самия върхъ, отъ тамъ неговия взоръ остава поразенъ отъ величието на разтлалия се прѣдъ него обширентъ пейзажъ.

Такива подеми на духовни висоти изпитвахъ азъ често въ присъствието на Е. П. Блаватска, макаръ, че въ врѣмето на самата бесѣда очарованието отъ нейната личность ме заставяше да мисля, че азъ се намирамъ само при една привлекателна събѣседница. Никое отъ нейнитѣ необикновени качества не ме удивляваше така, както нейната постоянна готовность да се радва на достоинствата на другитѣ и всѣкога да забравя за своитѣ великолѣпни дарби. Е. П. Блаватска прилича на планински потокъ, който изтича отъ дълбоко, свѣтло езеро, скрито въ облацитѣ. Заедно съ водата си, този планински потокъ свлича отъ височинитѣ зърна злато и драгоценни камъни, които разсипва по пѣсѣка на долините.

Намирайки тия скъпоцѣнности, жителитѣ на долините почватъ да вѣрватъ, че *тамъ гортъ*, на планината, има много съкровища и до самата смъртъ се стремятъ къмъ тѣхъ.

*) Американски писателъ по религиозно-философски въпроси. Прѣводачъ на „Упанишадитѣ“ и авторъ на много и добри статии по Теософията. Той е жененъ за пѣмненницата на Е. П. Блаватска, Вѣра Владимировна, която издава Теософския журналъ „Quarterly“ въ Нью-Йоркъ,

Раи Б. К. Лахири:*)

(Мнѣние на единъ индийски браминъ, написано въ време на нападките противъ Ел. П. Блаватска, вслѣдствие процеса Куломбъ).

Неможе да има никакво съмнѣние, че Ел. П. Блаватска притежава чудесни тайни сили, които е могла да получи само съ прѣодоляването на велики мъчнотии. Нѣма нищо по-трудно сега въ Индия, както да намѣришъ нѣкой Йогъ и да получишъ отъ него знания. Още по-трудно е това нѣщо за женитѣ, и то отъ расата на варваритѣ (Mlechchya). Какъ Е. П. Блаватска е овладѣла ключа на истинската Индийска философия и на тайното учение на Будда азъ не знамъ. Но, че това ѝ се удало за мене е несъмнено. Съ членоветѣ на Теософ. об-во въ Индия, Англия и Америка азъ не съмъ познатъ, но Е. П. Б. зная много добръ. Азъ не съмъ ни русинъ, ни американецъ, ни англичанинъ и нѣмамъ никакво земно подбуждение да говоря за който и да било лошо или добро, ако въ това не съмъ убѣденъ.

А ако се размисли върху това, че азъ съмъ Индусъ, и при това — Браминъ, висша каста, то става ясно, че нищо, освѣнъ чистата истина, неможе да ме застави да кажа ни дума въ полза на личността, която великитѣ учения на моитѣ прядѣди причисляватъ, безъ да се гледа на цѣлата ѝ цивилизация и култура, къмъ расата на варваритѣ.

И който казва, че Ел. П. Блаватска е измамница, той не разбира какво говори.

Азъ бихъ отдалъ всичко което имамъ на този, който би ме научилъ така сжщо и азъ да измамвамъ.

И нима за хората на Запада е недостатъчно, ако гордия Браминъ, който никога, прѣдъ никой не е прѣкланялъ глава, освѣнъ прѣдъ Висшето Сжщество, прѣдъ тази бѣла Йогиня на Западъ скръства смирено ржцѣ като послушно дѣте?

Какво го кара да прави това? Това, че въ нашитѣ очи тя съвсѣмъ не е жена отъ варваритѣ; тя е прѣкрачила прага и всѣки индусъ, даже най-чистия отъ най-чиститѣ Брамини, счита себе си за честитъ и радостенъ да я нарече своя майка.

Лесно се завижда на спечеленото могжщество, но трудно, извънредно трудно е да се спечели такова могжщество.

*) Раи Лихири е членъ на Теософ. Общество, въ което ревностно работи. Прѣди това билъ членъ на сѣвѣта.

Кемпбелъ феръ Планкъ.*)

Влиянието на Ел. П. Блаватски отъ разстояние.

За пръвъ пжтъ азъ прочетохъ нейното име въ отчетитѣ на „Обществото за Психически изслѣдванія“. Тия отчети извикаха въ менъ двѣ впечатления. Едното бѣ за пълната недостъпностъ на учението ѝ за мене, защото моитѣ прадѣди въ течение на много поколѣния сж били все юристи и у менъ дълбоко се е вкоренила привычката за очевидностъ и за вещественни доказателства за всѣко едно нѣщо. Другото впечатление произлизаше отъ нейната личностъ.

Като четехъ отчетитѣ, азъ не можехъ да не забѣлѣжа и да не се запитамъ *каква* е тая сила? Тази сила и енергия на нейния характеръ поразиха моето въображение и азъ поискахъ да чуя учението на тая жена, която не само прѣдолѣла прѣслѣдваніята и трудноститѣ отъ всѣкаквъвъ родъ, но и обезсилила смъртоносното оржие на нашия вѣкъ: насмѣшката, прѣзрителния смѣхъ, раздаващъ се отъ двѣтѣ части на свѣта.

Всичко, което узнахъ тогава, до толкова озари моя вжтрѣшенъ свѣтъ, че азъ се върнахъ дома потрѣсенъ, всички мои мисли бѣха заети съ слушането и прѣстана да ме мжчи любопитството, относително загадъчната лачностъ на Е. П. Блаватска.

Само по-късно, когато новото учение се разкриваше прѣдъ менъ все по пълно и разширено, азъ открихъ въ своето сърдце дълбока, пламенна благодарностъ къмъ тази, която всичко понесе, за да ни даде истинската свѣтлина.

Тя бѣше моята майка, моята благодѣтелка, моя ржководителка. Желанията да ѝ изразя, поне малко, своята безгранична благодарностъ, се прѣвърна въ потрѣбностъ да ѝ подражавамъ, да работя споредъ силитѣ си, щото този хлѣбъ на живота, който тя даваше на менъ, да дамъ и азъ на други гладни . . .

Струваше ми се, че между нея и мене, живущи на противоположни краища на земното кжлбо, нѣма разстояние, чувствувахъ, че великата вълна на нейната духовна дѣятелностъ ме обхвана. Само този, който е изпиталъ на себе си такова влияние, може да разбере колко великъ е подемътъ на енергията, която произлиза отъ съприкосновението съ такава душа. По-късно, като четехъ злостниѣ нападки на нейнитѣ врагове, върна се прѣжното ми желание да я разгадамъ

*) Членъ на Американската секция на Теософското Общество.

и оправдая, но не прѣдъ свѣта, а въ собствения си умъ, т. е. да я разуча съзнателно. Но да се разгадае тя, може само по единъ способъ: да се търси *разяснение* на нейната личностъ въ нейното учение. Защото, по духовния законъ, въ който единството прѣдставлява законъ на законитѣ, носителя на учението не може да се дѣли отъ самото учение. Разбира се, той може да проповѣдва истината, а самъ да не я слѣдва, но той никога не може да я прѣдаде така, ако самъ не е частъ отъ тая истина.

Не може да дава това, което въ него самия нѣма.

Азъ никога не видѣхъ Е. П. Блаватска, ни веднажъ не съмъ се срѣщаль съ нея. Думитѣ сж слаби да изразятъ моето съжаление. Обаче, тя ми пишеше по *собственно побуждение*, като човѣкъ, който иска да навѣсти нѣкой тжгуващъ свой другаръ.

И ние, които знаемъ нейното влияние въ нашия животъ, можемъ само да се усмихнемъ, като слушаеме нейнитѣ врагове.

Никога тя не би могла да извика въ насъ стрѣление къмъ истината и доброто, ако самата тя бѣ далечъ отъ тѣхъ. Душа, която е способна да направи това отъ далече, е единъ отъ тия голѣми центрове на свѣтлина, които никога не умиратъ, макаръ че ние — по незнание — наричахме този центръ „Елена Блаватска“.

Вилиямъ Кингсландъ.^{*)}

Какво ни учеше Е. П. Б.

Много хѣра изпитваха притегателната сила на Е. П. Блаватска. На едни тя дѣйствуваше съ своитѣ сили, други привличаше нейния необикновенъ умъ, трети — нейнитѣ обаятелни бесѣди.

Но менъ тя привлече само съ богатата вѣсть, която ни донесе и която ме накара да обикна нейната носителка. Азъ ще се опитамъ, макаръ и слабо, да обясня това, което тя доставяше, прѣдъ менъ и прѣдъ много други, като *цѣль на живота*. Искамъ да кажа, че тя ни показва истинската цѣна на врѣмения животъ и пробуди въ насъ вѣра въ вѣчния животъ. Безъ нея ние всички бродихме въ тъмнина и не съзирахме въ жовота нищо, освѣнъ безнадеждни загадки. И тя не само ни даде нова философска система. Тя направи нѣщо повече: тѣзи нишки, които се простиратъ назадъ, къмъ бждащето и които ние не можемъ да уловимъ, тя събра въ едно, показа ни какви послѣдствия има прѣкъсването имъ и ни обясни — за каква блага цѣль се плете отъ тия нишки тъкнѣта на живота.

Тя ни даде Теософията не като учение, не като религия, философия, или хипотеза, а като жива сила, която трѣбва да проникне въ самитѣ основи на нашия животъ. Основната нота на цѣлото ѣ учение и на цѣлия ѣ животъ е *самопожертвуванието*.

Ето какво казва „Гласътъ на Безмълвието“: „Почакай, ученико, и чуй още една дума. Можешъ ли ти да издигнешъ изъ своето сърдце божественото състрадание? Състраданието не е качество; то е законъ на законитѣ, вѣчната хармония, самия Богъ (Alaya's Self) безграничната вселенска сжщностъ, свѣтлина на правдата, сборъ отъ всички нѣща, законъ на вѣчната любовь“.

„Наклони своята глава и слушай съ всичкото си внимание — състраданието казва: може ли да има блаженство, когато всичко, което живѣе, трѣбва да страда? „Съгласенъ ли си да се спасишъ ти, когато въ твоитѣ уши се раздава викаътъ на мировата скръбъ?“

Подъ името „Теософи“, обикновенно разбиратъ хора, които върватъ въ прѣзраждането и въ карма. Но Е. Бла-

^{*)} Живѣе въ Лондонъ. Издава свои книги и пише статии по Теософия.

ватска никога не смѣташе, че съ това се изчерпва всичко. Тя не веднажъ ни е посочвала хора, които не само че се присъединяваха къмъ теософското движение, но даже бѣха негови противници. *И на тѣхъ* тя гледаше като на *истински* теософи.

Чудно ли е тогава, че тя, тъй пламенно вѣрваща въ божественния законъ на любовта, се отнасяше съ прѣзрѣние къмъ материализма и къмъ всѣка догматическа строгостъ?

И тя си спечели неизбежната отплата: оклеветена, опозорена, тя водѣше животъ на герой и умрѣ съ смъртта на мъченица. *Така* тя учи насъ на Теософия: *не съ думи, а съ примѣръ.*

Тя бѣше най-великата отъ всички теософи не за това, че създаде теософското движение и че даде на свѣтътъ съкровищата на древната Мъдростъ, а защото бѣ способна на такова велико самоотречение.

Елена Петровна Блаватска.

Джорджъ Мидъ.

Гдѣто има тайна,
тамъ се прѣдполага,
обикновенно, че има зло.

Байронъ.

Да разгледаме лекомисленно задавания въпросъ: „Върватъ ли вие въ Блаватска? За мене този въпросъ звучи странно, и даже — ако е позволено така да се изрази — вулгарно. „Блаватска“? Никой отъ познаващитѣ я не си позволяваше да я назовава тъй безцеремонно. Даже за своитѣ врагове тя бѣше, при живѣ, Madame Blakatsky, или, най-малко N. P. Blakatsky. За другаритѣ и почитателитѣ си тя бѣше Nélèna Petrovna, или N. P. V. (Ечъ Пи Би), или пъкъ „Старата Леди“.

Когато такъвъ несъобразенъ въпросъ ни се прѣдлага, какъ можемъ да отговоримъ ние, които сме еднакво далеко и отъ слѣпото прѣбуждение и отъ слѣпото обожание? За менъ бѣше неприятно, когато хора, съвършено непознаващия, крѣщѣха: „Измамница! . . . фокусница! . . .“ Но още по-неприятно ми бѣше и слѣпото обожание, съ което много като създадоха нѣщо като свещенъ викъ: „Ечъ Пи Би каза. . .“ Бѣше време, когато тази „мантра“ се явяваше като спасение отъ всѣко зло и разрѣшение на всички сложни проблеми. За щастие, това отклонение отъ здравия разумъ отдавна вече слѣзе отъ сцената.

Единствения отговоръ, който болшинството отъ свъръменнитѣ членове на Теософското Общество биха могли да дадатъ на подобенъ въпросъ, е, приблизително, такъвъ: „Ние никога не видѣхме Г-жа Блаватска лично, а прѣдъ видѣ съвършено противорѣчивитѣ свѣдѣния отъ страна на нейнитѣ другари и врагове, не може и да се очаква, че ние ще отговоримъ правилно на въпроса, който е забърквалъ съ разгадаването си даже самитѣ интимни нейни другари. Това е една загадка, толкова непостижима, както тайната на древния сфинксъ. Ние знаемъ едно, че, безъ да се гледа на послѣднитѣ обвинения и оскръбления, които въ течение на почти четвъртъ вѣкъ опетняваха името на тая жена, основитѣ на Теософията стоятъ непоклатими, здрави. И това е защото тѣ съвсѣмъ не зависятъ отъ Г-жа Блаватска. Насъ ни интересува Теософията, и тя би запазила неизмѣнно и

* Тази статия е помѣстена въ Theosophical Review, априлъ 1904 г.

своята сила и своята блага помощъ, би останала неизтѣшимъ източникъ за изучаваня, ако даже бѣше се доказало, Елена Петровна Блаватска е най-великата фокусница и измамница на своя вѣкъ, макаръ, че това не можа да се докаже.

Загадъчността на Е. П. Блаватска е неразрѣшима за всички, които я познаватъ отъ най-близо даже. Въ това може да се убѣди всѣки читателъ, като прочете дневника „Old Diary Leaves“ на нейния дългогодишенъ сътрудникъ Хенри Олкатъ. Никой не е далъ такъвъ вѣренъ портретъ на Е. П. Б., както нашия прѣдседателъ. Той е безусловно искренъ, нищо не скрива, и рисува съ смѣли линии този образъ, който, лично за мене, бѣше съчетанъ отъ *необясними противорѣчия*. Въпрѣки това, азъ обичахъ това поражаващо смѣшение отъ мъдростъ и безумие, обичахъ тоя сфинскъ, който се прикриваше задъ весела шеговитостъ, обичахъ този енергиченъ пионеръ на истинското духовно движение, който на гледъ малко изглеждаше да бжде способенъ за такава роля.

Колкото се отнася за знаменития „Отчетъ на Обществото за психически Изслѣдвания“, когато ме запитватъ за него, азъ отговарямъ приблизително, слѣдующето: Вѣрващитѣ въ този Отчетъ утвърждаватъ, че Е. П. Блаватска била измамница, но тѣ съвсѣмъ лично не я познаватъ и членоветѣ на комитета на Обществото за Психически Изслѣдвания, които признаватъ отчета на слѣдователя Ходжсона за вѣренъ. Даже самия Ходжсонъ, при пристигането си въ Мадрасъ, се е ползувалъ отъ данни, получени отъ посторонни лица и на тѣхъ, именно той построилъ своята теория. Такива сж всички свѣдения, все отъ втора рѣка, и самъ слѣдователтъ никждѣ не се основава на свои лични, непосрѣдствени наблюдения.

Подобно на слѣдователя Ходжсонъ и на всички вѣрващи на неговия отчетъ, азъ сжщо не съмъ билъ тамъ и, слѣдователно, не притежавамъ никакви данни отъ първосточници. Азъ мога само да се осланямъ на многобройнитѣ писмени свидѣтелства и още по-многобройни устни показания на нейнитѣ другари, живѣли въ Адияръ, които всички говорятъ въ полза на Блаватска. Всички тия показания на лично присъствували многобройни свидѣтели, напълно унищожаватъ обвиненията на двама неблагонадеждни слуги. Тия обвинения били подети отъ мисионеритѣ, а по-късно сж били пуснати въ ходъ отъ слѣдователя на О. П. И., който е билъ очевидно невѣжа, даже по най-елементарнитѣ психически явления и е прѣдпочелъ да изчерпи всевъзможни хипотези за измама, безъ да допустне дори най-малкото съмнение въ полза на г-жа Блаватска.

Но отъ това вѣрме стана такава промѣна на понятията въ самото Об-во за психологич. изслѣдвания относително психическитѣ явления, самия г-нъ Ходжсонъ тѣй основно е

измѣнилъ своето отношение къмъ тѣхъ, благодарение на по-късния свой личенъ опитъ*), че би било странно и несъвмѣстимо съ здравия разумъ, да се прѣдпочитатъ тия неопитни хипотези относително Е. П. Блаватска, прѣдъ многогодишнитѣ показания, които сж давали и непрѣстанно даватъ нейнитѣ многобройни другари отъ всички страни на свѣта.

„Да“ — могатъ да кажатъ попадналитѣ подъ влиянието на този прославенъ отчетъ — „но всички тия приятели сж били въведени въ заблуждение и всички сж били подъ хипнозъ. На нея, спредъ показанията въ отчета, сж помагали много изкустни помощници, намиращи се по всичкитѣ части на свѣта. Всичко това е една хитра система отъ измами“. . . Да, въ това е и всичката тежестя на хипотезитѣ въ отчета. Всѣкога и всѣкъждѣ — помощници, скрити врата, хипнотизъмъ и т. н. Въобще всичко друго, но не и простото прѣдпожение, че Е. П. Блаватска е можала да притежава свойствата на най-обикновения спиритически медиумъ. . . О, не! Необходимо е било да се докаже, че тя не е била никакъвъ медиумъ, нищо друго, освѣнъ една измамница, чисто и просто, въ всѣко едно отношение!

Даже най-равнодушния наблюдател, при такива условия, чувствува желание да извика: „Surtout pas trop de zèle, mes sieurs les inquisiteurs!“ . . . Вие поставихте прѣдъ насъ образа на една отлична фокусница съ нейнитѣ щателни приготовления и изкустно замислени сюрпризи, изпълнявани отъ нейнитѣ хитри помощници. Добрѣ! Но защо тоя сонмъ помощници никога не бѣ привлеченъ прѣдъ сжда? Всички тѣ се изпариха въ невидимото пространство, и даже не матефорически, а наистина. . . Трѣбва да допустнемъ, че тѣ не сж съществуващи никадѣ другадѣ, освѣнъ въ невидимото пространство: не напраздно Е. П. Блаватска ги наричаше „елементали“.

За себе си, азъ лично всѣкога прѣдпочитахъ свѣдѣния отъ първа рѣка. Затова, въ противоположность на всички приемащи на вѣра поменатия Отчетъ, азъ изслѣдвахъ Е. П. Блаватска, ако ми е позволено тъй да се изразя, винаги непосредственнѣ. Въ продължение на три години, азъ, въ пълната смисль на думата, не се отдалечавахъ отъ нея. Работихъ съ нея въ най-голѣма интимность и бѣхъ нейнъ личенъ секретарь. Образътъ, който е нарисуванъ въ Отчетътъ подъ

*! Въ спиритическия журналъ „Light“ отъ 5 I. 1907 г., № 1350, сж изнесени изявленията на Ходжсона, направени прѣдъ полковникъ Бунди, издатель на „Religio-Philosophical Journal“. „Азъ вѣрвамъ, че не ще се измини много време, когато ще се появятъ много цѣнни доказателства въ полза на спиритиститѣ, които казватъ, че на нашитѣ умрѣли другари е възможно да ни запознаятъ съ своето задгробно съществуване. Азъ съмъ убѣденъ, че такова съобщения е възможно“. — Това е забѣлжително признание на човѣка, който основаваще цѣлото свое слѣдствие срѣщу Ел. П. Блаватска, изключително върху отричането на свѣрхфизическитѣ явления. — Бѣлѣжка прѣводча.

названието Е. П. Блаватска, съвършено е противоръчивъ на всички мои лични наблюдения. И менъ не ми остава нищо друго, освънъ да призная този Отчетъ за съвършено неприемливъ, за менъ поне.

Азъ отидохъ при нея три години слѣдъ публикуването на Отчета, когато още се раздаваха гръмкитѣ отгласи отъ него, и недовѣрието къмъ Е. П. Б. още висѣше въ въздуха. Защото широката публика отъ ония врѣмена, невѣрваща въ възможността на психическитѣ явления, естествено бѣ наклонна да върва на обвиненията противъ Е. П. Блаватска, безъ всѣкакво друго разслѣждане.

Азъ отидохъ при нея съ всички, щателно разработени, хипотези въ моята глава. Инъче и не можеше да бжде. Но, достатъчни бѣха нѣколко мѣсеца непосредствено познанство съ Е. П. Блаватска, за да се убѣдя до каква степенъ особеноститѣ на нейния характеръ правѣха за нея невъзможна всѣка отъ по-рано замислена измама, ако даже тя самата би желала да мами. Не говоря вече за хитроумнитѣ фокуси, свързани съ разни механически приспособления и съ дѣйствието на ловки помощници. Тя често бѣше съвсѣсъ не мждра въ своя маниеръ не говорене и, когато се разгнѣвеше, говорѣше необмислено всичко що ѝ идваше въ главата, безъ да обръща внимание на това, че могатъ да я чуятъ хора чужди. Тя, повидимому не даваше ни най-малко значение на това, *какво* могатъ да помислятъ за нея. Понѣкога тя се самообвиняваше въ всевъзможни грѣшки, постъпки и пр., но никога, при никакви обстоятелства, дори и въ най-необуздатното свое настроение, не се изтръгна изъ устата ѝ ни единъ звукъ, който би погаль да потвърди обвиненията на г-нъ Ходжсона.

Азъ съмъ увѣренъ, че ако тя бѣше дѣйствително непричастна въ нѣщата, за които я обвинявахъ, тя не би могла да не изтърве, въ врѣме на нѣкое избухване на своя буренъ темпераментъ, поне една думица или намекъ за своята прѣстѣпна дѣятелностъ.

Двѣ нѣща отъ хаотическото богатство на нейния умъ оставахъ непоколебимо твърди: първо, че нейния Учитель дѣйствително съществува, и второ — че тя никога не е измамвала.

Обаче, непримиримитѣ могатъ да кажатъ: О, тя е била много хитра съ васъ, а освънъ това, тя ви е омагьосала“...

На непримиримитѣ оставамъ безграничната привилегия да указватъ всичко, що продикува тѣхната фантазия.

Нѣма по-лесно отъ това, да се прѣдстави криво мждростъта и да си въображавашъ нѣщата такива, каквито именно искашъ да бждатъ. Всичко това е много по-лесно, отколкото да се разрѣши дѣйствителната загадка, която ежедневно стоеше прѣдъ менъ, въ продължение на цѣли три години. Но още по-загадъченъ, отколкото самата Е. П. Б.,

бъше за мене нейния литературен трудъ, който се извършваше прѣдъ моитѣ очи и всѣка страница отъ който азъ прочитахъ, а нѣкои части даже — издавахъ.

За менъ лично слѣдующия фактъ служи като неопровержимо доказателство за bona fides на Е. П.

На основание провѣрени обективни свѣдения, азъ съмъ напълно увѣренъ, че Е. П. Б. ме прие за свой сътрудникъ, безъ ни най-малко прѣдварително разпитване, или прѣпорѣчка за моята личностъ. Азъ лесно можехъ да се окажа таенъ емисаръ на нейнитѣ неприятели и това би било толкова възможно, защото при нея идваха много шпиони. Въ всѣки случай, като причастна въ измамата, тя би трѣбвало да знае колко опасно е да допуска неизпитанъ човѣкъ въ самата интимна своя срѣда. А тя не само, че ме допустна, а буквално ме отрупа съ своето пълно довѣрие. Тя ми прѣдаде всички свои ключове, довѣри ми всички свои ръкописи, своята писменна маса и всички чекмеджета по нея, въ които тя пазеше своята лична интимна кореспонденция. Освѣнъ това, като искаше да работи въ пълно спокойствие, тя дойде до тамъ, че категорически се отказа отъ своята обширна кореспонденция, прѣдаде на мене нейното водене, прѣдостави ми даже правото азъ първи да разпечатвамъ всички нейни писма. И често, заради тая кореспонденция, азъ бивахъ отрупанъ отъ нея съ оскърбления. Бѣше ми порѣчала не само да разпечатвамъ и чета всички писма, но и да отговарямъ на тѣхъ, както азъ нѣмѣря за добрѣ, защото тая странна „Стара Леди“ искаше съ грѣмки викове да я освободятъ отъ писане на писма и да я оставятъ на мира, за да може да пише своитѣ статии и книги. И тя идваше до голѣмъ гнѣвъ и ме изгонваше на вѣнъ всѣки пѣтъ, когато азъ ѝ досаждахъ съ молбитѣ си да отговори на нѣкое неотложимо писмо. или поне, да ми даде идея какъ да отговоря азъ отъ нейно име.

Азъ се намирахъ въ крайно затруднително положение, когато ми се случваше да влизамъ въ леговището на лъва — защото Старата Леди бѣше настояща лъвска порода — и да настоявамъ, разгръщайки прѣдъ нея най-важнитѣ отъ полученитѣ писма. И нѣрѣдко това се свършваше така, че и двамата — кореспонденцията и секретарьтъ — се изпращаха съ громки викове въ прѣисподнята . . .

Тогавъ азъ роптаяхъ, но сега се радвамъ, защото, благодарение на това обстоятелство, азъ получихъ толкова жизненъ опитъ въ кратко врѣме, колкото бихъ могълъ да придобия иначе само въ течение на дълги години. Но мене ми се струваше, и сега мисля, че такова отношение къмъ кореспонденцията, отъ страна на Е. П. Б., бѣше твърдѣ сухо, нелюбезно, ако не се счита, че въ много случаи глупоститѣ въ писмата изискваха и съответственъ отговоръ и че азъ, въ това врѣме, бѣхъ едно полезно орѣдие за водене именно *тая* страна на нейната кореспонденцията . . .

Както и да е, но за менъ е ясно, че Е. П. Блаватска и да е искала да бжде измамница или фокусница, тя не можеше да бжде такава, защото нищо не криеше.

Една жена като нея, ако се върва отчетът на Об-вото за Псих. Изслѣдания, имала помагачи по цѣлия свѣтъ и е водѣла животъ на интриганска любителка на приключения, би било невѣроятно, даже положително бнзумно, да получава своята кореспонденция чрѣзъ ржцѣтъ на трети лица. безъ да разпечатва даже прѣдварително, адресиранитѣ лично до нея писма.

Всичко това и още много друго, ме убѣждава, че Е. П. Блаватско не е измамница, па дори и да не е такава, каквато азъ я познавамъ. Въ едно нѣщо азъ съмъ убѣденъ несъмнено, а именно, че азъ познавамъ Е. П. Блаватска много повече отъ тия членове на Об-вото за Психия. Изслѣдания, които направиха всичко възможно, за да я опозорятъ въ очитѣ на цѣлия свѣтъ и че тѣхнитѣ хипотези сж недостатъчни до смѣшность, за да разгадаятъ този сфинксъ на XIX вѣкъ.

„Вървате ли въ Ечь Пи Би?“ — „Да, азъ вървамъ въ Ечь Пи Би!“.

Колкото се касае за г-жа Влаватска, то азъ имамъ за нея, приблизително, сжщо такава мнѣние, каквото тя самата имаше. Защото тя рѣзко отличаваще едно отъ друго.

Азъ твърдо вървамъ въ bona fides на Е. П. Блаватска, но най-силно отъ всичко въ свѣта, съ цѣлата моя душа, азъ вървамъ въ великитѣ идеи, за които тя се бореше, въ дълбокитѣ мистерии, на които тя бѣше прѣдизвѣстникъ.

Е. П. Б. бѣше прѣпълоена съ несъвршенства, както всички ние. Но, при все това, тя притежаваше *величие*. Ето защо самитѣ ѝ несъвършенства показваха, чо тукъ има една отъ много голѣми размѣри душа, — а когато тази душа се издигаше на висотитѣ, това бѣха дѣйствително *голям* висоти. Въ нея имаше нѣщо колосално, титаническо и, може да се каже — козмическо. И ние почѣкога идвахме до причудливата мисль, че тя не принадлежи на нашета планета и че съвсѣмъ не съотвѣтствува на мащаба на нашата еволюция.

На края на краищата, кой ще разгадае тайната за Е. П. Б.? Въ нейната сложна личность се прѣплитатъ всички клонки на цѣлия чѣловѣчески животъ.

На повърхностнитѣ критици азъ съмъ готовъ да призная недостатъцитѣ на нейния писателски маниеръ, склоненъ къмъ словопрѣние. Вѣрно е и това, че тя не бѣш патентована ученъ, не е свършила даже никакъвъ курсъ въ колежа, или университета, Ученитѣ трудове за нея бѣха нужди и тя надали би могла да направи единъ малъкъ химически, или другъ, опитъ въ нѣкоя лаборатория. Тя не бѣше математичка*), не бѣше ученъ философъ и, по всѣка вѣроятность, не би

*) Нейния любимъ начинъ за смѣтане билъ съ прѣститѣ.

могла да каже разликата между Канта и Шопенхаура. И, без да се гледа на това, тя пишеше по всички тия нѣща и то съ величайша проникателностъ. Много отстъпвамъ азъ на злѣ разположение критикъ. Но всичко това е неважно и принадлежи къмъ обласитѣ, подлежащи на измѣнение и даже вече измѣнили се до нѣкои степени, тъй като науката силно порастна въ послѣднитѣ години, и отрицава много отъ това, което отричаше Е. П. Б., и утвърждава много работи, които тя утвърждаваше двадесетъ години по-рано...

Тя бѣше настоящъ титанъ въ тълпата смъртна, тя показва истинския пжтъ, както на мене, така и на много други и ето защо я обичаме ние. Като вървимъ по този пжтъ, ние знаемъ, че указаното ни отъ нея направление е вѣрно.

Наистина, нашия титанъ имаше стихийни качества, съ което впрочемъ се отличаватъ всички титани. Но когато се поставятъ основи на нѣкое велико дѣло, нуждни сж гиганти, а единъ гигантъ не може да не разпрѣсне идолитѣ, поставени въ олтаря отъ пигментѣ...

Сега азъ ще пристѣпа къмъ прѣдмета, въ който мисля, че съмъ компетентенъ не по-малко, отъ критицитѣ на Е. П. Б. — именно, нейнитѣ литературни трудове. Азъ съ голѣмо внимание четехъ всички, което тя пишеше, много отъ тия трудове азъ самъ издавахъ, много отъ тѣхъ прѣпрочитахъ по нѣколко пжти. Мисля, че не извършвамъ нѣкаква нескромностъ, ако кажа, че *никой* не знае атъ кои книги тя взимаше цитати. Съвършено вѣрно е, че болшинството отъ тия цитати сж, малко или много, отъ срѣднитѣ вѣкове, и даже и отъ първитѣ вѣкове на християнството. Но това, което азъ намирамъ за интересно въ всички нейни писания, което прѣдставлява за мене самата загадъчностъ на Е. П. Б., то е — *откъдѣ* е можела тя да взема тия цитати, повидимому прѣводни текстове, оригиналитѣ на които сж съвсѣмъ неизвѣстни на западния свѣтъ?

Приблизително прѣди десетъ години покойния професоръ Максъ Мюллеръ напечати извънредно интересната серия свои лекции подъ заглавие „Теософия или Психическа религия.“ Азъ подробно разгледахъ тия лекции, въ три статии помѣстени въ „Theosophic I Review.“ Мистития професоръ, по поводъ на тия мои статии, ми изпрати едно любезно писмо, въ което казва, че не се съгласява съ менъ по нѣколко пункта. Поради това ние размѣнихме съ него нѣколко писма. Въ едно свое писмо той изказва удивление, че азъ, по негово мнѣние, разпилѣвамъ напраздно това, което той любезно нарѣче мои таланти, като се занимавамъ съ Теософия. Прѣдъ мене лежи открито дѣлото поле на ориентализма и азъ съмъ можель съ голѣмъ успѣхъ да работя по него. Но най-много него го удивлявало (и той иска обяснение), *защо* азъ се отнасямъ тъй сериозно къмъ „тая шарлатанка“ г-жа Блаватска, която е нанесла толкова врѣди на

истинските ориенталисти, съ своите пародии на Будизма и Ведантите, които тя смѣсвала съ западните идеи. Цѣлата „нейна“ Теософия е една безмислица отъ слабо разбрани прѣводи на санскритски и палитски текстове . . .

На всичко това азъ отговорихъ, че имамъ намѣрение да служа само на чистата истина и че ще напѣявямъ достойние на цѣлия теософски свѣтъ неговите доказателства, ако той ме убѣди, че „теософията на г-жа Блаватска“ е само една невѣжественна обработка на санскритски и палийски текстове. Защото; най-послѣ, азъ немога да посвѣта живота си на „мошеничеството“ — епитетъ, който уважаемия професоръ употрѣби веднажъ на конгреса на ориенталистите по адресъ на Езотерическия Буддизъмъ. Ето защо, азъ го моля да има любезността и ми покаже тия оригинални текстове на санскритски, палийски, или който и да е другъ езикъ, които лежатъ въ основата на „Stanzas of Dzijap“ и тѣхните коментарии въ „Тайната Доктрина“. Или пъкъ, нека г-нъ професорътъ да ми покаже тия текстове, отъ които г-жа Блаватска състави три трактата, обнародвани отъ нея подъ заглавие „Гласътъ на Безмълвието“ *). Азъ самъ, въ продължение на дълги години, търсихъ каква да е слѣда отъ тия оригинали, или поне откъслечи сходни съ тѣхъ, но, до тоя моментъ азъ не намѣрихъ нищо подобно. Ако биха могли да се намѣрятъ тия оригинали, повече и не ни трѣбва: ние ще имаме на рѣка това, което ни е нужно . . .

На това профес. Максъ Мюлеръ отговори съ едно кратко писъмце, въ което ми посочва два стиха изъ „Гласътъ на безмълвието“, които, споредъ него, несятъ печатъ на западни мисли и това доказва по правката. Азъ отговорихъ на това, като изказахъ моето огорчение, загдѣто професорътъ не ми посочва текстовете, на които сжъ основани „Гласътъ на Безмълвието“ или „Стансите“. Но, безъ да се гледа на това, азъ искамъ отъ него позволение да публикувамъ неговата критика, като запазватъ за себе си правото да прибавя къмъ нея и мои забѣлѣжки.

Професорътъ ми изпрати веднага отговоръ, съ който молишото да не правя това, а по-скоро да му повърна писмата, тъй като той иска да напише нѣщо по-достойно за нашето „Обозрение“. Разбира се, азъ му ги повърнахъ и отъ този моментъ до сега, азъ напраздно очаквамъ обѣщаните доказателства, че Е. П. Блаватска, въ това свое удивително литературно твърчество, не е нѣщо повече, освѣнъ една жалка кърпачка на „слаборазбрани прѣводни текстова отъ санскритски и палийски езици“.

Азъ мога да прибавя още, че моето очакване си остава въ пълна сила за всички ориенталисти, които биха желали да поддържатъ забавните, споредъ мене, прѣпирни на

*) Прѣведена на български отъ Ив. Грозевъ—София 1917 год.

покойния Несторъ по ориентализма. Съ пълно право давамъ на тия произведения на Е. П. Б. названието *удивително литературно творчество*, и то не отъ гледна точка на ентузиазистъ, несвѣдущъ по източната литература и незапознатъ съ великитѣ космогонически системи на миналото, — а като зрѣло сжждение на човѣкъ, който въ течение на почти двадесетъ години, специално е изучавалъ именно тия въпроси. Сжщо така не може да се допустне, че „*Станситъ*“ и тѣхнитѣ „*коментарии*“, а сжщо и „*откъслецитѣ*“ отъ тѣй наречената „*книга на златнитѣ правила*“ (гласътъ на безмълвието) могатъ да бждатъ отнесени къмъ медиумическата литература. Тѣ съвсѣмъ не подхождатъ на тая послѣдната и принадлежатъ къмъ съвършено другъ редъ творчество. „*Станситъ*“ прѣдставляватъ отъ себе си космогенезисъ и антропогенезисъ. Тѣ, по своя величавъ обемъ и всички подробности, оставятъ далечъ задъ себе си всички сжществуващи повѣствования отъ тоя родъ.

Въ тѣхъ неможе да се признае само едно талантливо съчетание на различнитѣ архаически откъслечи, запазени въ свещенитѣ книги и у класическитѣ автори.

Въ тѣхъ личи една своя собствена индивидуалностъ, а въ сжщото врѣме пѣкъ носятъ явенъ печатъ на древностъ и свидѣтелство за мировия порядъкъ, който западния свѣтъ считаше отдавна вече за нищожень, невѣренъ. Колкото се касае за тритѣ Откъслечи изъ книгата на *Златнитѣ Правила*. (Гласътъ на Безмълвието, Седемъ Врати и два Пѣтя), тѣхното съдържание ни кара да мислимъ, че тѣ принадлежатъ къмъ числото на трактатитѣ отъ будийскитѣ мистични школи.

Когато попитамъ нѣкои отъ тия, които грѣмко обвиняватъ Е. П. Б., дали сж чели Тайната Доктрина или Гласътъ на Безмълвието, тѣ, почти всички, безъ изключение, отговарятъ: „О, азъ не си троша главата надъ писанията на една жена, която е мошеница!“ Или: „Не, азъ не съмъ ги челъ. При това азъ не съмъ специалистъ по източната литература, но професоръ Максъ Мюллеръ въ „Деветнадесети вѣкъ“ и т. н. и т. н.“

Всичко това говори по-скоро въ полза на Е. П. Б., отколкото противъ нея, защото е нужно да се обладаватъ съвършено изключителни качества, за да се прѣдизвика такава слѣпо прѣдубѣждение въ хората. Загадъчността на Е. П. Б., която не *единъ* отчетъ на Об-вото за Псих. Изслѣдвания, а *хиляди такива* отчети немогатъ разрѣши, поставя прѣдъ насъ — между другитѣ загадки — и този въпросъ: *откъдѣ* Е. П. Б. е черпила тия свѣдения за своитѣ книги? Каква проста хипотеза би могла да отговори на този въпросъ?

Ако се допусне, че тя е била спиритуалистически медиумъ, то тогава на този терминъ би трѣбвало да се даде значение до необятни размѣри, да му се придаде значение на велико вътрѣшно достоинство и да се повдигне до висотата

на гениалност. Азъ самия изпробвахъ назнообразни прѣдположения, правихъ всевъзможни комбинации отъ всички хипотези, които ми бѣха извѣстни, или пакъ азъ самъ си измисляхъ, за да си изясня тия велики нѣща въ литературната дѣятелност на Е. П. Б., и длъженъ съмъ да кажа, че единственото обяснение, издържащо критика, се състои въ това, че тия нѣща сж били продиктувани, или психически внушени отъ живи учители, болщинството отъ които Е. П. Б. познавала фивически. Вѣрно е и това — както и тя самата признаваше — че понѣкога сбърквала нѣкои подробности, но тя се стремеше да направи всичко, което е по силитѣ ѝ, и трѣбаше да прѣодолява голѣми трудности:

Интересно е, че Е. П. Б. сама се наслаждаваше отъ красотата на своето учение и оставаше поразена отъ неговия широкъ обхватъ, не по-малко отъ окръжаващитѣ я приятели.

Ако би сама измислила това учение — нерѣдко говорѣше това на своитѣ близки — то, тя би била свѣтовенъ гений и величайши учителъ; вмѣсто да бжде слуга, цѣлата задача на който е — да покаже, че има истински учители, на които трѣбва да служи. Отъ това заявление тя не отстъпваше никога.

Е. П. Б. бѣше воинъ, а не жрица, по-скоро пророчица, отколкото наставница.

Никой отъ насъ — които я познаваме и обичаме не може да даде опрѣдѣленъ отговоръ на въпроса: какво бѣше Е. П. Б.? Тя не бѣше учителъ, въ обикновената смисълъ на думата. У нея нѣмаше ни най-малкото намѣрение да дава методически, приведени въ система, знания. Тя не понасяше даже мисълта, че играе роля на духовенъ или етически учителъ, ненавиждаше всѣкакви почести и, буквално, се плашеше при опитване да я чествуватъ. Помня, какъ тя веднажъ завика отъ страхъ, когато единъ отъ възторженитѣ ѝ поклонници понече да се отпусне на колѣне прѣдъ нея. . .

Изминаха 13 години отъ това врѣме, когато Е. П. Б. е напуснела своето многострадално тѣло, а при това, прѣзъ тия години, моята любовъ къмъ нея се увеличава все повече и повече, и азъ постоянно мисля за нея и за дѣлото на нейния животъ, за да почерпя отъ тия възпоменания ново вдѣхновение.*)

*) Пропущаме края на статията, тъй като по-нататъкъ се говори по частния въпросъ за празнуване. Деньтъ на Бѣлия Лотосъ, т. е. деньтъ, въ който е починала Е. П. Блаватска.

ЗАБЪЛЪЗАНИ ПЕЧАТНИ ГРЪШКИ.

стр.	редъ	написано	да се чете.
3	3 отгорѣ	човѣка	човѣка,
3	3 "	окултизма	окултизма,
3	5 "	земята	земята,
3	10 "	Днесъ	Днесъ,
3	4 отдоло	подражение	подражание
6	11 отгорѣ	почеркътъ	очеркътъ
17	45 "	чувствителность	натура
20	12 "	той ще стане	той не ще стане
20	48 "	само прѣзь	само чрѣзь
21	2 "	ресунки	рисунки
21	20 "	кокво	какво
22	18 "	умислено	измислено
22	15 отдоло	недалеко	надалеко
24	1 "	Ховѣра	Ховѣръ
25	23 отгорѣ	медиумазъмъ	медиумизъмъ
25	5 отдоло	осѣществува	осѣществява
26	12 "	ва живота	на живота
26	1 "	че може	може
28	1 "	посѣтили	посѣтители
29	3 отгорѣ	не древнитѣ	на дрѣвнитѣ
29	14 "	анчало	начало
30	19 "	Зараастрианизма	Зороастрианизма
30	22 отдоло	изминала	изминали
31	12 "	извѣсти	извѣстие
32	8 отгорѣ	зиловила	заловила
39	17 "	чувствува	чествува
